

Onsdagen den 24 mars

Kl. 10.00

§ 1 Val av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling

Företogs val av sex ombud i Europarådets rådgivande församling jämte sex suppleanter för dessa.

Herr DAHLÉN (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För valet av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling har valberedningen enhälligt godkänt gemensam lista av det utseende som framgår av till kammarens ledamöter utdelad promemoria. Såsom vice ordförande i valberedningen ber jag få framlägga denna lista.

Den av herr Dahlén avlämnade listan upptog under partibeteckningen "Den gemensamma listan" följande namn:

<i>Ombud</i>	<i>Personliga suppleanter</i>
Björk i Göteborg (s)	Hedström (s)
Hedlund (c)	Sjönell (c)
Bergegren, fröken (s)	Svanberg (s)
Wiklund i Stockholm (fp)	Ahlmark (fp)
Alemyr (s)	Wååg (s)
Bohman (m)	Lidgard (m)

Sedan denna lista upplästs av herr talmannen och godkänts av kammaren förklarades de på listan upptagna personerna valda för tiden från öppnandet av den rådgivande församlingens nästa ordinarie möte till öppnandet av församlingens följande ordinarie möte.

§ 2 Val av styrelse för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond

Anställdes val av elva ledamöter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond jämte elva suppleanter för dessa.

Herr TALMANNEN yttrade:

I styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond skall ingå sex företrädare för riksdagen, en representant för riksbanken samt fyra företrädare för forskningsråden och forskningsberedningen. Vid val av ledamöter i styrelsen väljes ordförande särskilt. Vid det val som nu skall äga rum skall tre företrädare för riksdagen, representant för riksbanken och två företrädare för forskningsorganen utses till ledamöter för tiden från och med den 1 april 1971 till dess val hållits år 1974. Övriga

styrelseledamöter skall utses från och med nyssnämnda datum till dess val hållits år 1977. För var och en av ledamöterna skall utses en suppleant med tillämpning av vad nu sagts om val av ledamot.

Enligt till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen ej kunnat uppnå enighet i fråga om gemensam lista beträffande valet av ledamöter och suppleanter i styrelsen. Valberedningen har emellertid föreslagit att professor Torgny Segerstedt väljs till ordförande i styrelsen.

Med hänsyn till att enighet i fråga om gemensam lista ej kunnat uppnås måste val ske med slutna sedlar. På de genom kansliets försorg tryckta valsedlarna har valperiodens slut angivits särskilt vid varje namn. Valsedlarna skiljer sig däri att sedeln Val i samverkan som sjätte ledamotsnamn har herr Alemyr med fru Thorsson som suppleant medan listan Allsidig representation på denna plats har herr Hermansson i Stockholm med fru Ryding som suppleant.

Vid valet skall tillämpas 53 och 54 §§ riksdagsstadgan. Jag vill vidare erinra om stadgandet i 59 § riksdagsstadgan:

Valsedel skall vara enkel, slutet och fri från överstrykningar. Den får inte uppta flera men väl färre namn än det antal personer valet avser. Är något namn på valsedel inte otvetydigt, gäller sedeln dock för övriga namn.

Sedan röstavgivningen avslutats samt valsedlarna granskats och räknats tillkännagav herr talmannen,

att antalet godkända valsedlar utgjorde 306, varav 281 för partiet "Val i samverkan" och 25 för partiet "Allsidig representation",

att samtliga platser tillfallit de på valsedeln för partiet "Val i samverkan" upptagna samt

att till ledamöter och suppleanter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond utsetts följande personer för tiden från och med den 1 april 1971 till dess val hålles år 1974 eller 1977 enligt vad särskilt angivits vid varje namn:

<i>Ledamöter</i>	<i>Personliga suppleanter</i>
Bergegren, Astrid, (s) riksdagsman, 1974	Hagnell, Hans, (s) riksdagsman, 1974
Grebäck, Erik, (c) riksdagsman, 1974	Gustavsson, Rune, (c) riksdagsman, 1974
Ljungberg, Blenda, (m) riksdagsman, 1974	Nordstrandh, Ove, (m) riksdagsman, 1974
Björk, Kaj, (s) riksdagsman, 1977	Petersson, Lennart, (s) riksdagsman, 1977
Mundebo, Ingemar, (fp) riksdagsman, 1977	Richardson, Gunnar, (fp) riksdagsman, 1977
Alemyr, Stig, (s) riksdagsman, 1977	Thorsson, Inga, (s) riksdagsman, 1977

Åsbrink, Per
riksbankschef, 1974

Eklöf, Kurt,
bankdirektör, 1974

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

Segerstedt, Torgny, *ordförande*
professor, 1974

Jansson, Sven B. F.,
riksantikvarie, 1974

Holm, Lennart,
generaldirektör, 1974

Bentzel, Ragnar,
professor, 1974

Hjelm, Lennart,
professor, 1977

Meijer, Hans,
professor, 1977

Engström, Arne,
professor, 1977

Gustafsson, Bengt,
professor, 1977

§ 3 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 4 Meddelande ang. veckans sammanträden

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill erinra om det två gånger tidigare lämnade meddelandet att det kommer att anordnas ett arbetsplenum på fredag, den 26 mars, om inte alla på dagens föredragningslista upptagna ärenden medhinns innan kammaren åtskiljs i kväll.

§ 5 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

nr 35 och 36 till utbildningsutskottet,
nr 37 punkten 1 till socialförsäkringsutskottet och i övrigt till utbildningsutskottet,
nr 40 till lagutskottet,
nr 47 till kulturutskottet,
nr 51 till jordbruksutskottet,
nr 53 till utrikesutskottet,
nr 62 och 63 till jordbruksutskottet,
nr 64 till näringsutskottet,
nr 66 och 67 till skatteutskottet,
nr 72 till inrikesutskottet,
nr 78 till socialförsäkringsutskottet samt
nr 80 till inrikesutskottet.

§ 6 Utgifterna på kapitalbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetspmråde (Forts.)

Fortsattes föredragningen av trafikutskottets betänkande nr 2.

Punkten 5

Luftfartsverkets anslagsbehov

Kungl. Maj:t hade (s. 190–206) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1971/72 under luftfartsverkets fond anvisa i statsrådsprotokollet angivet investeringsanslag av 65 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels motionen 1971:934 av herr Hörberg m. fl. vari hemställdt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära att luftfartsverket fick i uppdrag att utreda möjligheterna för ett tidigareläggande av byggandet av Härryda flygplats,

dels motionen 1971:919 av herr Clarkson och fru Sundberg,

dels motionen 1971:920 av herr Clarkson m. fl.,

dels motionen 1971:411 av herr Wirmark m. fl. vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om förslag om bildande av ett bolag för Arlanda flygplats i enlighet med vad som i motionen anförts,

dels motionen 1971:917 av herr Brundin m. fl. vari hemställdt att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en utredning med uppgift att utarbeta förslag till etablerande av statligt-kommunala bolag för Arlanda respektive Härryda flygplatser,

dels motionen 1971:208 av herr Nilsson i Agnäs.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. till Flygplatser m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 65 100 000 kronor,

2. i anledning av motionen 1971:934 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført beträffande utbyggnaden av Härryda flygplats,

3. skulle avslå motionen 1971:920,

4. skulle avslå motionen 1971:919,

5. skulle avslå motionerna 1971:411 och 1971:917,

6. skulle avslå motionen 1971:208.

Reservationen hade avgivits

3. beträffande *statligt-kommunala bolag för Arlanda och Härryda flygplatser* av herrar Lothigius (m) och Brundin (m), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:411 och med bifall till motionen 1971:917 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført beträffande bildande av statskommunala bolag för Arlanda och Härryda flygplatser.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande beträffande motionerna 1971:411 och 1971:917 om *statligt-kommunala bolag för Arlanda och Härryda flygplatser* av herrar Gustafson i Göteborg (fp) och Sellgren (fp).

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Herr Wirmark m. fl. och herr Brundin m. fl. har i

motioner begärt att Arlanda respektive Härryda flygplatser skall överföras till och drivas av statligt-kommunala bolag. Utskottet har avstyrkt detta förslag. Herr Brundin och jag har reserverat oss i denna fråga.

1967 beslöt riksdagen att luftfartsverket skulle förvalta och driva statliga flygplatser och att samtidigt normer skulle utarbetas för vad som skulle åligga verket och vad som skulle åligga kommunerna. Jag skall inte här ta upp vad som är rimligt i det avseendet. Andra kommer att göra det. Jag skall bara konstatera att våra största flygplatser med internationell trafik i vissa hänseenden anses vara en skamfläck för vårt land; att turister m. fl. från ett flertal andra länder som dansar ned på våra flygplatser tror sig komma till ett u-land när de kommer till oss. Bakgrunden till detta är att vi inte förstått flygets snabba utveckling eller – om vi förstått den – icke tagit konsekvenserna därav.

Uppbyggnaden av dessa flygplatser har pågått med en valhänthet och en osäkerhet som varit beklämmande. Orsaken till det är den byråkratiska styrningsform och finansiering som förekommit.

Här är det dock fråga om en rörelsegren av den mest expansiva art som vi har. Det gäller internationella aspekter. Vi är starkt beroende av vad som händer i andra länder. Det är fråga om en näringsgren som på sitt sätt kan jämföras med ett stort exporterande och importerande företag. Denna verksamhetsgren hämmas av beslutsfunktioner som icke fungerar rationellt och en ekonomisk planering som inte passar.

Nu säger man att här är dock ett beslut fattat av riksdagen i anslutning till de av statsmakterna antagna trafikpolitiska riktlinjerna. Detta får inte rivas upp, ty då förstör man hela finansieringslinjen, heter det. Vidare talas det om kravet på kostnadstäckning och om att hjälpa till med finansieringen av de mindre flygplatserna i vårt land.

För det första anser jag det orimligt att knyta våra flygplatser till 1963 års trafikpolitiska uppgörelse. Det är en konstruktion som inte stämmer. För det andra: om ett system inte fungerar måste det ändras. För det tredje: hänger vi inte med i uppbyggnaden av våra större flygplatser, som givetvis då blir internationellt mindre intressanta, får vi också sämre ekonomi på dessa, och det påverkar våra investeringar på småflygplatserna. För det fjärde: om vi låter våra internationella flygplatser arbeta efter företagsekonomiska principer så ger vi dem en större rörelsefrihet, möjligheter att göra snabbare och lämpligare investeringar, möjligheter att upplåna kapital på den allmänna marknaden, möjligheter att få del av kapital från andra länder, möjligheter att bättre anpassa utvecklingen efter de krav som ställs.

Se på Arlanda, bedrövelsens bedrövelse för vårt land, där person- och godstrafik icke fungerar tillfredsställande, i otidsenliga lokaler, där plasttält fått vara långvariga provisorier och där människor som kommer ned från andra länder får ett intryck av att de befinner sig på en militärflygplats i ett krigförande land. Se på olyckan med Arlandas banor, som nu är föremål för en intensiv miljödebatt ur bullersynpunkter, där projekteringar är orimliga och där myndigheterna fastnar i ställningstagandena. Allt detta skulle kunnat behandlas smidigare om större självständighet hade förefunnits.

Om man nu menar att motionerna skulle bryta sönder 1967 års

luftfartspolitiska principer, måste det väl å andra sidan sägas att vi inte får uppehålla principer som hämmar vår utveckling och gör att vi kommer i efterhand i förhållande till andra likvärdiga länder i detta sammanhang. Och det finns en tendens att göra Sverige till ett land som alltmer kommer att hamna vid sidan om allfarvägen. Eller ur lufttrafiksynpunkt: gränsen i detta sammanhang går vid Köpenhamn.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3, vid punkten 5.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Tillsammans med några ytterligare ledamöter har jag i motionen 411 föreslagit att ett bolag bildas för Arlanda flygplats, gemensamt för staten och kommunerna i regionen. Sådana finns i en rad andra länder i Västeuropa vid liknande flygplatser.

Enligt de riktlinjer som nu gäller för finansieringen av primärflygplatsernas byggande skall kommuner och andra intressenter som berörs svara för markkostnaden samt 37 1/2 procent av kostnaderna för byggande av anläggningar. De medel som en kommun på detta sätt skall tillskjuta amorteras av luftfartsverket, som också erlägger ränta. Man kan således med rätta tala om att kommunerna i fråga fungerar som bank åt staten. Vad detta innebär för en kommun eller ett landsting, som redan brottas med stora problem för att kunna låna upp pengar till de nödvändigaste kommunala investeringarna, kan var och en förstå. Det är alltså inte fråga om ett bidrag för finansiering av flygplatsen i fråga, utan ett utlånande av pengar till staten. Visheten och nödvändigheten av detta måste väl, som vi säger i motionen, kunna ifrågasättas.

Vad som gör att detta ter sig än besynnerligare är det förhållandet att verksamheten vid Arlanda lämnar ett icke oväsentligt överskott. Överskottet för förra budgetåret är enligt luftfartsverkets egna beräkningar ca 20 miljoner kronor. Överskottet stiger sedan under första delen av 1970-talet men sjunker i mitten av tioårsperioden på grund av de investeringar som de närmaste åren kommer att göras. Under budgetåret 1975/76 beräknas överskottet bli ca 21 miljoner kronor och bedöms av luftfartsverket därefter åter stiga i rask takt för att 1984/85 uppgå till ca 85 miljoner kronor.

Under perioden från budgetåret 1969/70 t. o. m. 1985/86 finner jag att Arlanda, även om jag gör en försiktig beräkning grundad på luftfartsverkets prognoser, troligen kommer att ge omkring -- och det är lågt räknat -- 500 miljoner kronor i ackumulerat överskott. Samtidigt med de investeringar som beräknas komma, bl. a. omfattande en ny utrikeshall, skulle Stockholmsregionen komma att få lämna investeringsbidrag åtminstone i storleksordningen 350 miljoner kronor.

Detta har man inom både KSL och det nya landstinget i Stockholm ansett orimligt oavsett partitillhörighet, i all synnerhet som inrikes- trafikerna representerar en ytterst liten del av passagerarna. Utrikesdelen svarar i dag på Arlanda för mer än 80 procent.

Att överskottet stiger i så rask takt hänger helt samman med luftfartens utveckling. Förra året hade vi ca 2,3 miljoner passagerare på Arlanda. Det antalet beräknas stiga med 50 procent för varje

femårsperiod framöver. 1975 kommer vi att ha 3,5 miljoner passagerare, och för 1980 visar prognosen väl över 5 miljoner. Inget tyder på att dessa siffror skulle vara tilltagna i överkant.

Herr talman! Jag finner att den nuvarande principen leder till alldeles orimliga konsekvenser för kommunalskattebetalarna i Stockholmsområdet. Därför yrkar jag bifall till reservationen, som biträder vårt förslag om att bilda ett bolag för Arlanda. Härigenom skulle man uppnå en större smidighet vad gäller investeringarnas anpassning till luftfartens utveckling. Bolaget skulle kunna låna upp medel för sitt investeringsbehov utan att behöva belasta vare sig den kommunala eller den statliga budgeten. Av det överskott som uppstår kan medel användas till investeringar, varigenom flygplatsen kan förbättras och erbjuda en bättre service till resenärerna, och som herr Lothigius framhöll är det ytterst behövt i dag. Det är inte utan betydelse, herr talman, för en flygplats av Arlandas typ, där de resande inte enbart är invånare i den aktuella regionen – och de utgör ju bara en liten del – utan till största delen passagerare från utlandet, som här får ett första intryck av vårt land.

I detta anförande instämde herr Romanus (fp).

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag vill först understryka ett uttalande som trafikutskottet enhälligt har gjort beträffande Härryda flygplats. Utskottet finner det vara angeläget "att Kungl. Maj:t låter undersöka och tar tillvara de möjligheter som kan föreligga att tidigarelägga utbyggnaden av Härryda flygplats". Att utskottet har varit enigt på denna punkt beror kanske delvis på att fjärde avdelningen i statsutskottet, som tidigare hade att handlägga trafikfrågorna, genom besök på Torslanda flygplats kunde konstatera de stora svårigheter som den flygplatsen kämpar med. Trafikutskottet har också funnit att det kan vara svårt att upprätthålla trafiken på Torslanda på ett tillfredsställande sätt intill den tid då trafiken enligt nuvarande beräkningar skulle kunna flytta över till Härryda flygplats. Man kan riskera att det får göras kortsiktiga och dyrbara investeringar på Torslanda för att över huvud taget kunna upprätthålla en tillfredsställande trafik. För att det förutsedda trafikbehovet på båda flygplatserna skall kunna tillgodoses på ett rimligt sätt anser utskottet det därför vara angeläget att undersöka möjligheterna att tidigarelägga utbyggnaden av Härryda flygplats.

Kommunikationsministern är inte närvarande i kammaren, när hans kapitalbudget diskuteras, men jag tvivlar inte på att han kommer att ta mycket allvarligt på denna enhälliga hemställan från utskottets sida, som jag hoppas att riksdagen ställer sig bakom.

Herr talman! Sedan skulle jag vilja ta upp den reservation till utskottets betänkande som har avgivits vid denna punkt av herrarna Lothigius och Brundin och som också bygger på den motion som herr Wirmark nyss har talat för.

Det är klart att det i och för sig kanske verkar tilltalande att bilda särskilda statligt-kommunala bolag för att bygga och driva flygplatserna i Arlanda och Härryda. Eftersom dessa två flygplatser beräknas gå med

vinst i framtiden, kan man kanske peka på att man på det sättet skulle få lättare att finansiera flygplatserna, och man skulle kanske kunna få, menar man, en snabbare utbyggnad. Men vad herr Lothigius i sitt anförande inte riktigt ville inse var att riksdagen fattat ett beslut om att luftfarten skall bära sina egna kostnader. Om man nu skulle ta bort de två mest vinstgivande flygplatserna från den totala rörelsen och låta vinsterna på dessa flygplatser tillfalla kommunerna i de statligt-kommunala bolag som driver de två flygplatserna, uppstår ett underskott på de andra flygplatserna. Det blir t. ex. ett underskott på alla flygplatser i Norrland. Hur skall man täcka det?

Enligt de principer som riksdagen fastställt skulle det ske genom en höjning av flygplatsavgifterna och av avgifterna för luftfarten över huvud taget. Då kan man tänka sig olika modeller. Man kan tänka sig att man får lägga ytterligare bördor på norrlandsflygplatserna och ytterligare fördyra trafiken på dem, eller också får man tänka sig att höja luftfartsavgifterna över hela linjen, vilket givetvis innebär ökade flygpriser.

För närvarande är det faktiskt så, att den vinst som verkligen uppstår på Arlanda – ingen har förnekat att Arlanda flygplats för närvarande ger ett överskott – används för att möjliggöra en flygtrafik till skäliga priser på övriga flygplatser i landet.

Vi beslöt förra året i riksdagen om sjöfartsavgifterna. Då fanns ett förslag från en utredning att varje region skulle bära sina egna kostnader. Det skulle innebära att det skulle vara ganska lindrigt att bedriva sjöfart på de stora hamnarna, under det att småhamnarna skulle få stora besvärligheter, och lotsdistrikten där man inte har så mycket trafik skulle belastas med särskilt höga avgifter. Det var utredningen som föreslog detta. Men både departementschefen och riksdagen var av den uppfattningen att man här måste se på landet i dess helhet och att man fick eftersträva en utjämning av avgifterna över hela landet. Det var riksdagen alltså enig om. Riksdagen var också enig när man så sent som i december månad förra året behandlade ett förslag om att kommunerna som har satsat pengar på flygplatserna också skall kunna få en avkastning på det kapital de lagt ner. I den proposition som behandlades i december förra året – alltså för några månader sedan – utgick man från att man skulle betrakta luftfarten som ett helt och att det skulle ske en utjämning mellan olika flygplatser.

Näväl, men då säger herr Lothigius: "Hela detta system är fel. Det måste ändras. Har man principer som verkar på detta sätt, får man ändra dem".

Det är klart att man kan diskutera detta. När den nuvarande luftfartspolitikens beslöts 1967 var i statsutskottet samtliga representanter för det parti jag företräder emot det beslutet, och jag talade själv i kammaren för en annan fördelning av kostnaderna – framför allt menade jag att anläggning av flygplatser i första hand var en statlig angelägenhet. Vi röstade för detta förslag och vi fick stöd också av representanter för regeringspartiet. Men sedan beslöt kammaren och riksdagen om de nuvarande principerna, och vi har följt dem.

I ett särskilt yttrande har herr Sellgren och jag sagt att det kan tänkas

att man kan ompröva dem. Men det måste man göra efter en allsidig och omfattande utredning som inte minst beaktar de regionalpolitiska aspekterna. Om man plockar ut ett russin eller två – Arlanda och Härryda – ur kakan, tar man ut fördelar för vissa områden i landet till nackdel för andra områden.

Herr Lothigius har inte ställt något yrkande i någon motion och han har inte heller ställt något yrkande i utskottet om att de luftfartspolitiska principerna skall omprövas. Om en sådan framställning kommer får vi ta ställning till den. Men vad som enligt min uppfattning är felaktigt är att rycka loss de här två flygplatserna ur det system som vi för närvarande tillämpar – det skulle vara till nackdel från regionalpolitiska synpunkter.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg sade att herr Lothigius vill förändra hela principen vid den 1967 gjorda överenskommelsen och att det skulle innebära att förhållandena för småflygplatserna i detta land försämrats. Han hänvisade också till att vi har beslutat att luftfarten skall betala sina egna kostnader.

Skulle det verkligen behöva bli på det sättet som herr Gustafson säger om förslaget går igenom? Är det inte en mer affärsmässig princip att stat och kommun genom att ge flygplatserna större rörelsefrihet medverkar till att ge dem ett bättre underlag för deras arbete? Det innebär i praktiken att man ger dessa flygplatser större förutsättningar att förbättra sin ekonomi, vilket totalt för hela landet skulle betyda ekonomiskt bättre förhållanden. Mot den bakgrunden är det alldeles klart att staten måste uppträda såsom bidragsgivare till flygplatserna i kommunerna, och den kanske kan göra det på ett ännu mer tillfredsställande sätt än som för närvarande sker.

Det är den totala verkan man måste se till, herr Gustafson, och inte bara till den överenskommelse om principer som motionärerna och reservanterna tycker har misslyckats.

Herr Gustafson talade om att det skulle behövas en utredning av frågan. I ett särskilt yttrande uttalar herr Gustafson sig om en utredning; varför har han inte tagit upp det i en reservation? Jag förutsätter givetvis att ett godkännande innebär att man med nödvändighet måste pröva hur vissa ting fungerar och att en utredning sålunda kommer till stånd.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigius säger att man skall se till totalverkan. Ja, det är det som jag har försökt säga. Vill man aktualisera en omprövning av hela luftfartspolitikerna skall man väcka förslag om att den skall omprövas. Jag sade att det kan finnas anledning att göra det. Jag har inte aktualiserat det nu; ingen i utskottet har aktualiserat en omprövning av hela luftfartspolitikens principer. Om herr Lothigius framställning bifölls skulle resultatet helt enkelt bli ett underskott beträffande luftfarten. Herr Lothigius har inte kunnat svara på vem som skall betala det.

Onsdagen den
24 mars 1971

Luftfartsverkets
anslagsbehov

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Jag vill påstå, herr talman, att det inte blir något underskott. En effektivare drift av en storflygplats av denna typ kommer att innebära större effektivitet och ge bättre ekonomi som totalt kommer att ge alla flygplatser ett bättre underlag för framtiden. Så måste man se situationen. Det är alltså fråga om att staten i detta sammanhang får gripa in för att ge småflygplatserna de bidrag de behöver, och de får bl. a. tas från de skattepengar som ett bolag av denna typ kan ge.

Sedan är det väsentligaste själva beslutsformen, alltså arbetsformen på denna internationella flygplats, som blir effektiv och aktiv och kan följa med den internationella utvecklingen. Det är mycket väsentligare än att diskutera petitesser när det gäller en fördelning mellan småflygplatser och storflygplatser.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske inte är alla av kammarens ledamöter som anser att det är petitesser att diskutera fördelningen av kostnader mellan stora och små flygplatser.

Herr Lothigius söker göra gällande att det här är så små belopp att man kan klara av kostnaderna genom att man får en mera rationell verksamhet på flygplatserna. Jag skall be herr Lothigius ta del av de sifferuppgifter som herr Wirmark nyss lämnade om storleken av det överskott som man har att vänta på Arlanda flygplats.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Luftfartens utveckling har gått mycket snabbt, och utbyggnaden av våra stora flygplatser har inte skett i den takt som hade varit önskvärd. Därför har vi i dag stora problem på Torslanda i Göteborg, och det är bekymmer också på Arlanda. Men därifrån till att acceptera den beskrivning som herr Lothigius ger av situationen ute på Arlanda — han gör jämförelser med u-länder osv. — tycker jag ändå att det är ganska långt. Det kommer att vara bekymmersamt ett antal år på Torslanda och på Arlanda till dess de nu beslutade utbyggnaderna är klara, det är alldeles uppenbart. Men för den skull behöver man ju inte måla situationen i så mörka färger som herr Lothigius gjorde.

Det har förekommit valhänthet vid uppbyggnaden av våra storflygplatser. Må så vara, men vad beror fördröjningen och förseningen av Arlandautbyggnaden på för faktorer? Jo, framför allt på att kommunalpolitikerna i Stockholms läns landsting inte vill acceptera de beslut som riksdagen har fattat. Förhandlingarna med dem har lett till en fördröjning på minst ett år.

Vad beträffar Härryda är överenskommelse träffad, och jag vill understryka att det är ett enigt utskott som här har uttalat sig för att allt skall göras som göras kan för att i tiden framflytta färdigställandet av denna flygplats.

När man ser på de här båda motionerna som har väckts från moderaternas sida av herr Brundin från Göteborg och herr Lothigius och på den motion som folkpartiets representanter från Storstockholmsområdet har väckt, konstaterar man att de innebär — precis som herr

Gustafson i Göteborg sade – att man skulle bryta sönder 1967 års beslut om luftfartspolitik. Man skulle helt enkelt plocka ut russen ur den kakan. Det skulle få till följd att luftfartsverkets möjlighet att agera som ett affärsdrivande verk – och på den punkten var riksdagen fullständigt enig 1967 – inte kunde fullföljas.

Därför är det i och för sig intressant att notera att herr Lothigius har sitt namn under en av de här motionerna. Ett förverkligande av motionens krav skulle nämligen innebära att bl. a. Jönköping skulle få bekymmer i framtiden, om man ville bygga ut flygplatsen där och i vart fall aldrig få del av luftfartsverkets överskott i enlighet med det beslut riksdagen fattade förra året. Att Linjeflyg uppenbarligen går från Jönköping till Bromma kan väl också förklara varför herr Lothigius inte har någon särskilt god uppfattning om hur situationen är på Arlanda! Det skulle alltså vara fråga om ett sönderbrytande av den politik som riksdagen i detta avseende har varit enig om såväl 1967 som i december 1970, såsom herr Gustafson i Göteborg påpekade.

Anlag, herr talman, att man går på den linjen att man plockar ut de objekt som är inkomstgivande och som gör det möjligt för kommunerna att i framtiden få del av luftfartsverkets överskott i enlighet med det beslut som fattades i riksdagen i december månad 1970. Gör man så på luftfartens område, kan vi väl förvänta oss att vi får en motion om att t. ex. järnvägslinjen mellan Stockholm och Göteborg, som är en av SJ:s bättre linjer, skall brytas ut ur SJ:s organisation och att vi skall bilda ett bolag för den sträckan. På det sättet kan vi gå vidare över hela kommunikationsväsendets område och plocka ut de viktigaste inkomstgivande delarna, som gör det möjligt att tillgodose en kommunikations-service för andra delar av landet.

Att man får en motion i det här avseendet från moderata samlingspartiet förvånar mig i och för sig inte; det ligger helt i linje med de motionskrav som man tidigare har framfört när det har gällt att t. ex. sälja aktierna från LKAB. Men det som förvånar mig är att vi får en dylik motion från folkpartiet.

I detta sammanhang tycker jag att det skulle vara klagörande att få ett uttalande från utskottets värderade ordförande, som till vårt betänkande har fogat ett särskilt yttrande, i vilket det står att ett bifall till dessa motioner skulle bryta sönder 1967 års luftfartspolitiska principer. Ja, det är ju en självklarhet, det var vi alla överens om i utskottet, och jag tycker inte att det är nödvändigt att i ett särskilt yttrande notera detta. Har herr Gustafson i Göteborg med detta avsett att man från folkpartiets sida är beredd att inom en snar framtid lägga förslag som innebär att man bryter sönder dessa principer? Det är ett konstaterande i det här yttrandet, som är en självklarhet. Det skulle vara intressant att veta om det är folkpartiets avsikt att till kommande riksdag framlägga förslag som innebär att 1967 års luftfartspolitiska principer bryts.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste uttalandet av herr Hugosson var onekligen intressant. Det som dessutom står i det särskilda yttrandet är att en

framtida revision av dessa principer måste föregås av ett omfattande och allsidigt utredningsarbete från såväl luftfartspolitiska som regionalpolitiska utgångspunkter. Jag vill som svar på herr Hugossons fråga säga att jag nog kan tycka att det kan vara lämpligt att aktualisera luftfartspolitiken någon gång i framtiden. När -- det vet jag inte, det får vi se.

Jag misstänker att herr Hugosson skulle ha stora sympatier för detta. Det var nämligen så att när vi 1967 diskuterade denna fråga i riksdagen, stödde socialdemokraterna från Göteborg folkpartiets reservation. Herr Bergman undertecknade den, och herr Hugosson instämde i det anförande som herr Bergman höll till förmån för den syn som då kom fram. Jag förutsätter att det är detsamma med herr Hugosson som med mig -- att vi i princip icke har ändrat uppfattning sedan 1967. Jag vill ävenså erinra om att herr Hugossons partivän herr Torsten Hansson så sent som i december förra året i första kammaren anförde liknande synpunkter. Det är väl så att herr Hugosson och jag kan ha den uppfattningen att har riksdagen beslutat sig för ett system, så fungerar det till dess att man finner anledning att på nytt aktualisera en utredning. Men då måste den utredningen komma till stånd med beaktande av alla de synpunkter som är relevanta, inte minst de regionalpolitiska synpunkterna.

Jag skall inte ställa någon motfråga till herr Hugosson; jag förutsätter att han fortfarande i princip är av samma uppfattning som han så gärna deklarerade i riksdagen 1967.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Hugosson vill jag genmäla att det är helt naturligt att kommunalpolitikerna, oavsett partitillhörighet, i Storstockholmsregionen har velat diskutera formerna för hur flygplatserna skall underhållas och byggas ut. Och som jag visade i mitt första inlägg rör det sig om mycket stora belopp.

Det är ju inte bara så att kommunerna får fungera som en bank åt staten, utan det är fråga om pengar som man lånar ut på en mycket lång tid. Ibland är amorteringstiden ända upp till 40 år, och den ränteersättning man får från staten motsvarar inte alls det självkostnadspris som man har för pengarna.

Jag tycker också att herr Hugossons exempel, när han refererar till SJ, haltar betänkligt. Vi har ju inget stadgande på det området som säger att kommunerna skall betala 37 1/2 procent av investeringskostnaderna.

Här har i flera inlägg talats om regional rättvisa, och jag sade redan i mitt första inlägg att jag tycker att nuvarande principer leder till orimliga konsekvenser. Är det rättvist, herr talman, att Stockholmsregionen skall bidra med många hundratals miljoner kronor till utbyggnad av en flygplats som redan ger mycket god vinst -- en vinst som helt kan bära de nödvändiga investeringskostnaderna? Luftfartens utveckling bör väl i princip vara en statlig uppgift, och vi bör solidariskt bära dessa kostnader. Därför vore enligt min och mina medmotionärers mening det logiska att staten svarade för kostnaderna i de fall verksamheten ej går ihop och att vi solidariskt bidrar till detta över statsskatten.

Däremot har jag svårt att se det solidariska i ett system som praktiskt

innebär att en mycket anseelig börda lägges på *en* region, låt vara huvudstadsområdet, i det här hänseendet. Det gäller en region som redan har mycket stora behov på investeringssidan och vars låneutrymme har blivit högst begränsat under senare tid, i likhet med andra kommuners.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att Per Bergman i Göteborg var med på reservationen nr 1 vid statsutskottets utlåtande nr 107 år 1967, och att jag plus någon mer i kammaren instämde i det anförande som herr Bergman höll i anslutning till behandlingen av den här frågan då. Men – och det är ju väldigt väsentligt – då gällde frågan kommunernas engagemang i *samtliga* flygplatser i detta land. Nu diskuterar vi med utgångspunkt i de två flygplatser som luftfartsverket handhar och som ger ekonomisk vinst.

Det är för det första en mycket stor skillnad. Och för det andra har – det framgår av protokollet från första kammaren i december 1970 – Torsten Hansson givit sin synpunkt på den proposition som vi enhälligt antog i riksdagen och som innebär, i motsats till vad förhållandet var 1967, att kommunerna får avkastning på det kapital som de är med om att sätta in i flygplatserna. Det är alltså en helt förändrad situation.

Till herr Wirmark vill jag sedan säga att jag tycker att Stockholmsregionen i dessa frågor skall behandlas på samma sätt som alla andra regioner. Det finns ingen som helst anledning för Sveriges riksdag att fatta speciella beslut, som tillgodoser Stor-Stockholms kommunalpolitiker i en besvärlig situation – som jag mycket väl förstår att det här är fråga om. Situationen för kommunalpolitikerna i övriga regioner är inte heller särskilt gynnsam, och därför tycker jag som sagt att det inte finns någon som helst anledning att införa något speciellt system för Stockholmsregionen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hugosson sade att vi 1967 diskuterade samtliga flygplatser, men nu diskuterar vi bara två. Det är alldeles riktigt. Men jag trodde att herr Hugosson av mina tidigare inlägg hade uppfattat att jag inte anser att de två motioner det här gäller bör bifallas. Tvärtom har jag yrkat avslag på dem. Även den översyn som kan komma i fråga i framtiden i enhetlighet med de riktlinjer som herr Hugosson och jag var överens om 1967 – och som herr Torsten Hansson till yttermera visso omnämnde i sitt anförande i första kammaren i december förra året, när han sade att man kan diskutera olika fördelningar – måste ske utifrån den samlade luftfartspolitiken. Där är vi väl i alla fall överens.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, på den punkten är vi överens, herr Gustafson, och jag tycker att det var mycket bra att det blev fastslaget att utskottets ordförande i sitt avslagsyrkande även innefattar den folkpartistiska motionen.

Vad jag här ville ha klarlagt var att det särskilda yttrande som herr ordföranden har fogat till utskottets betänkande har tillkommit i

samband med att vi har behandlat frågan om att plocka ut de två lukrativa flygplatserna. Därför var det värdefullt att vi fick detta klarläggande.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Trots att jag i likhet med herr Wirmark representerar en storstadsregion har jag i trafikutskottet gått emot folkpartiets och moderaternas motioner, och jag vill nu med några ord motivera varför jag har gjort det. Vår ordförande i trafikutskottet har gjort det lätt för mig, eftersom jag kan anföra precis samma skäl som herr Gustafson i Göteborg anförde nyss; han representerar ju också i detta fall en storstadsregion.

Tidigare har vi som bekant haft den målsättningen att alla flygplatser bör behandlas lika. Detta har också varit utgångspunkten för mig, när jag haft att ta ställning till denna fråga. Herr Wirmark har kanske inte tidigare ägnat sig åt frågor av detta slag. I början på 1960-talet tog vi här i riksdagen ställning till en utredning, och vi har haft regeringsförslag och fattat beslut här i riksdagen, och utgångspunkten har då så att säga varit att alla flygplatser bör behandlas lika. Som herr Gustafson i Göteborg sade bör också luftfarten bära sina egna kostnader. Det har nu varit mycket svårt för mig att liksom hoppa av från de ståndpunkter som riksdagen tidigare ställt sig bakom.

Nu vill moderaterna såvitt jag förstår att flygplatserna skall behandlas olika – det gäller inte folkpartiet efter herr Gustafsons deklaration. Men jag konstaterar att folkpartiet kanske vacklar en aning på denna punkt, och i storstadsregionen företräder en annan uppfattning än det gör genom utskottsordförandens yttrande här. Jag kan väl gott erkänna att det för en storstadspolitiker är en tilltalande tanke att man skulle behandla Arlanda och Härryda på ett annat sätt än övriga flygplatser ute i landet. Men jag kan inte förstå att man kan förlara på det sättet. Man kan inte rycka loss den bit som bär sig och specialbehandla den. Vi skulle alltså här behålla vinsten – det går naturligtvis bra, och det vore tacknämligt för oss som jobbar i detta område – och säga oss att andra får väl tänka på sig. Men jag har svårt att plötsligt acceptera en sådan tankegång, när vi under hela 1960-talet haft som utgångspunkt för våra resonemang att alla flygplatser bör behandlas lika.

Om nu denna riksdag plötsligt skulle visa en sådan storstadsvänlighet att den sade att det är klart att vi skall hjälpa Stockholm och Göteborg, så skulle man väl kunna ha anledning att misstänka att det blir en fortsättning på den historien. Hur blir det då i fortsättningen? Skall vi släppa tanken på kostnadstäckning? Är vi beredda att göra det? Skall staten i så fall skjuta till medel då förlusterna är stora på andra flygplatser ute i landet? Eller skall man i nästa omgång säga: Det är väl inte så viktigt; vi löser storstädernas problem i dag, och så får vi ta landsbygdens problem när de dyker upp i ett annat sammanhang. Kan man för övrigt, herr Wirmark, tänka sig en dämpad utbyggnadstakt i svagare regioner? Förmodligen inte – där är behoven minst lika stora som i vårt område av att flygtrafiken förbättras och av att man åstadkommer en bättre service. Kan man då tänka sig att differentiera avgiftssystemen? Jag har mycket svårt att tänka mig det. Jag skulle inte tro att riksdagen vore intresserad

av en sådan anordning.

Därför har jag frågat mig när vi har behandlat dessa motioner: Är verkligen detta ett riktigt och genomtänkt förslag? Varthän syftar man egentligen? Är man beredd att gå ut i landet och föra fram detta budskap, och blir i så fall budskapet från moderaternas sida detsamma överallt, inte bara här i storstadsregionerna? Är man beredd att dra konsekvenserna av denna reservation, om det nu är så att moderaterna ställer sig bakom sina representanter i trafikutskottet? Det betyder såvitt jag förstår att moderaterna då har tagit avstånd från tanken och principen att alla flygplatser bör behandlas lika. Jag utgår ifrån att man inte kommer att tala med kliven tunga och föra ett språk i storstadsregionen och ett annat i landet i övrigt.

Jag kan begränsa mig till detta och i stort sett instämma i vad herr ordföranden här har anfört. Jag skulle bara vilja ställa frågan: Är inte målsättningen fortfarande den att alla flygplatser skall behandlas lika? Det har varit utgångspunkten för mina funderingar i detta ämne.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindahl säger att han haft svårt att hoppa av den tidigare uppfattningen när det nu har uppstått en debatt om bolag för de här flygplatserna. Och det kan man väl kanske förstå. Men jag vill bara erinra om att hans kritik av den uppfattning jag företräder innebär att han de facto också kritiserar sina egna partivänner i Stockholmsområdet, som själva varit med om den politik som där förts och även deltagit i uppvaktningar hos offentliga myndigheter för att få en rättelse till stånd.

Enligt min mening, herr talman, leder nuvarande system till orimliga konsekvenser för den här regionen. Utrikesflyget som dominerar Arlanda är ju en riksangelägenhet. Det sväller mer och mer. Detta medför mycket stora investeringsbehov och lägger en ytterst väsentlig börda på den här regionens befolkning. Jag tror därför att man måste ändra på systemet. Jag är glad att det här har talats om möjligheten av en översyn så småningom.

Om vi får en ändring till stånd innebär det ju inte att man måste gå på ett system där vi bara tänker på oss och andra får tänka på sig själva.

Jag redogjorde redan i ett tidigare inlägg för min uppfattning att alla solidariskt bör betala det underskott som kommer att uppstå kanske vid flertalet flygplatser. Vi bör inte följa ett system, som medför att bara *en* region skall betala det underskottet, utan det bör vi svara för solidariskt över hela riket genom statsskatten.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag sitter inte i den här kammaren bara som representant för en enda kommun och för att behandla bara en kommuns intressen. Jag sitter i denna kammare för att intressera mig för hela landets intressen även i det här avseendet.

Avsikten är inte, som jag försökt förklara, att plocka russinet ur kakan, utan att göra kakan större. Vi har nämligen på detta område ett annat förhållande än när det gäller vägväsendet och sådana saker. De internationella flygplatserna ökar med oanad styrka och kraft, och vi

måste försöka konkurrera med andra länder.

Det är, herr Hugosson, alldeles felaktigt att göra en jämförelse med järnvägen mellan Göteborg och Stockholm och fråga om vi skall rycka ut även den, eftersom det är en lönsam järnväg. Vad jag vet är detta inte en internationell järnväg, en järnväg som till 80 procent har en internationell person- och fraktrafik.

Vi kan ute i Europa iaktta hur man i Hamburg, Frankfurt, Stuttgart, Düsseldorf, Bonn, München, Nürnberg och Berlin driver trafiken efter dessa förhållanden och hur i Holland Rotterdam och Amsterdam tillsammans med staten driver Schiphol som ett kommunalt-statligt bolag. Vi vet också att Wien håller på att gå över till detta system, och vi vet att man i Köpenhamn förbereder ett samarbete i ett statligt-kommunalt bolag. Detta sker alltså just i de områden som vi har att konkurrera med i den internationella trafiken. Varför skulle det vara så konstigt då, om man i Stockholm och Härryda med deras starkt internationella trafik – och varför inte även i Sturup – går in på samma linje?

Det är bakgrunden till mitt ställningstagande i detta sammanhang. Jag anser att det är statens uppgift att se till att flygplatserna i övrigt ute i landet får vad de behöver för att utvecklas både nationellt och internationellt men att storflygplatserna har sina alldeles speciella förhållanden. Därmed har jag, herr talman, förklarat att jag inte är så kommunbunden utan vill se detta som en helhet för hela vårt lands bästa. Det innebär i praktiken att vi får mer pengar över för att bygga flygplatser ute i landet vid olika städer och samhällen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Hugosson ansåg det vara värdefullt att jag under debatten fastslagit att jag står bakom avslagsyrkandet på motionen nr 411. Jag skulle vilja ge herr Hugosson det vänliga rådet att slå upp sidan 17 i det betänkande som vi för närvarande debatterar – ett betänkande som jag har undertecknat i egenskap av utskottets ordförande. Där hemställer utskottet att riksdagen skall avslå motionerna 411 och 917. Till denna hemställan har jag yrkat bifall. Jag tyckte att detta skulle vara ett tillräckligt klarläggande.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag har nöjet att sedan 1957 vara knuten till en flygkommitté, som har hand om flygtrafikfrågorna i den region jag tillhör.

Beträffande de här i dag debatterade motionerna vill jag säga att jag tycker att de innehåller ett intressant uppslag. Jag delar emellertid utskottsordförandens uppfattning att här fordras en omfattande och allsidig utredning, innan man bestämt kan ta ställning till vad som föreslås i motionerna. Jag är onekligen litet ängslig för att de mindre flygplatserna eljest kan komma i kläm. För min del kommer jag att rösta med utskottet.

Jag vill ha deklarerat detta, eftersom det ställdes en direkt fråga om hur ställningen var inom mitt parti.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Till herr Wirmark vill jag bara säga att inrikesflyg i stor utsträckning är en förutsättning för utrikesflyg.

I likhet med herr Lothigius sitter jag inte i denna kammare bara för att tillgodose min egen kommuns intressen. Skulle jag göra detta, herr Lothigius, skulle jag biträda reservationen. Den skulle ju från Göteborgs synpunkt innebära en inte oväsentlig vinst.

Herr Lothigius gör internationella jämförelser och pekar på att Schiphol i Holland sköts av ett bolag. Exempel har även givits från andra länder. Men situationen är ju annorlunda där. Dessa länder utgör små och begränsade områden, där det i stort sett finns bara *ett* flygfält. Situationen är helt annorlunda i ett långsträckt och glest befolkat land som vårt. 1967 års politiska beslut när det gäller luftfarten innebär att vi måste visa solidaritet med de delar av vårt land som annars inte skulle kunna erhålla en hygglig trafikförsörjning på luftfartens områden.

Slutligen vill jag till herr Gustafson i Göteborg säga att jag måste ha uttryckt mig litet dunkelt. Det är alldeles klart att herr Gustafson såsom ordförande i utskottet har varit med om att avstyrka såväl motionerna från moderata samlingspartiet som motionerna från folkpartiets representanter i storstadsområdena. Men det som för mig var värdefullt att få klarlagt var att det särskilda yttrande som herr Gustafson har fogat till utskottets betänkande inte innebär att herr Gustafson vid en framtida revision solidariserar sig med de synpunkter som framkommer i dessa motioner. Jag tycker det var värdefullt att få detta fastslaget.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Lothigius och Brundin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lothigius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 5 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Lothigius och Brundin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lothigius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	269
Nej	—	42
Avstår	—	3

§ 7 Villkoren för statsbidrag till skogsbilvägar

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 12 i anledning av motion angående villkoren för statsbidrag till skogsbilvägar.

Fru LUDVIGSSON (s):

Herr talman! Vi är några motionärer som begär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en undersökning av huruvida det vore lämpligt att på något sätt konstruera om bidragsgivningen till vägbyggnader på skogar i enskild ägo. Vad vi siktar till är som vi tycker det rimliga förhållandet att statsbidrag med ibland upp till 50–75 procent av byggnadskostnaderna borde förplikta ägaren att hålla vägen öppen för allmänheten.

Utskottets behandling av motionen ter sig något förbryllande. Utskottet nöjer sig med ett referat av motionen och tillägger att skogsbruksutredningen är oförhindrad att ta upp det av oss aktualiserade spørsmålet. Detta göres alltså beroende av om utredningen finner det vara motiverat. Däremot letar man förgäves efter utskottets egen uppfattning i sakfrågan.

Jag skall inte argumentera för motionen och tänker heller inte ställa något yrkande, eftersom utskottet är enigt, men kanske det för kammaren vore av värde att få höra om utskottets talesman har någon kommentar att göra till denna ganska lättvindiga behandling av ett motionsyrkande.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag skulle egentligen inte ha begärt ordet i denna fråga, men när man läser utskottets betänkande blir man litet fundersam. Jag har tidigare varit motionär i frågan, som återkommer till riksdagen med jämna mellanrum, och det bevisar faktiskt att den är mycket angelägen.

I mitt "civila" yrke kommer jag ofta i beröring med avstängningar av skogsbilvägar. Jag kan i likhet med många andra instämma i att det uppstår irritation bland befolkningen, om denna inte får färdas på en skogsbilväg, till vilken statsbidrag utgått med 50–75 procent. Om man sedan anlägger fritidssynpunkter på vägprojektet, utgår förhöjt statsbidrag med ända upp till 85 procent. I sådana fall får ägaren förbinda sig att ge allmänheten rätt att färdas på vägen. Ägaren av vägen får inte heller avstänga den utan länsstyrelsens tillstånd.

Med det växande behov av fritidsverksamhet som föreligger borde ett enhetligt statsbidrag tillämpas. Detta skulle möjliggöra för allmänheten

att få använda skogsbilvägarna. Det är inte alla människor i vårt land som har råd att resa utomlands för att vila upp sig under flera veckor, men att fara ut i skog och mark för att fiska eller för att plocka bär och svamp är faktiskt en avkoppling, som hela familjen kan finna både nytta och nöje av. Det bidrar även till folkförsörjningen. Jag har själv många gånger varit ute i sådana ärenden. Har man då bestämt sig för ett visst utflyktsmål, blir man förgrymmad, om man vid insvängning på en skogsbilväg plötsligt finner denna avspärrad med en vägbom.

Har en eller flera ägare erhållit statsbidrag för brytning av skogsbilväg har staten, således allmänheten, även om bilskattemedel använts bidragit till att höja skogens värde. Det är här fråga om en grundförbättring som enbart kommer ägarna till godo. Vare sig skogsägarna erhåller det lägre statsbidraget, dvs. med 50 procent eller det förhöjda som utgår med 75 procent anser jag, och det tror jag många med mig gör, att vägen borde vara öppen för allmänheten.

Det är klart att andra kostnader såsom underhåll m. m. tillkommer, men frågan borde ändå kunna lösas. Det är just det motionärerna begär då de vill ha en utredning. Ägaren av en skogsväg skall naturligtvis med länsstyrelsens tillstånd få rätt att avslänga den, t. ex. vid dåligt väglag, tjällossning, ihållande regn och andra hinder eller när avverkning pågår.

Herr talman! Jag anser att jordbruksutskottets ledamöter tagit ganska lätt på denna fråga. De hänvisar till skogsbruksutredningen och skriver att sagda utredning synes "vara oförhindrad att — om utredningen anser det motiverat — ta upp i motionen behandlat spörsmål till övervägande i samband med sin pågående prövning av vissa återstående frågor rörande statligt stöd till det enskilda skogsbruket". Utskottet nöjer sig således med detta uttalande, och det är likgiltigt för ledamöterna om förhållandena rättas till eller inte.

Det har sagts mig att detta ärende inte kommer att tas upp av skogsbruksutredningen. Om så skulle vara fallet torde utskottets skrivning vara ett slag i luften och alltså totalt värdelös. Men det är klart att utskottets ledamöter eller utskottets ordförande kanske har fått en garanti från skogsbruksutredningen att den kommer att ta upp denna fråga till behandling.

Jag anser nog att jordbruksutskottet om det hade velat lösa frågan åtminstone hade kunnat kosta på sig att remittera den föreliggande motionen till skogsbruksutredningen. Då hade den haft möjlighet att undersöka de aktuella förhållandena.

I likhet med fru Ludvigsson finner jag det lönlöst att yrka bifall till motionen, eftersom ett enhälligt utskott står bakom betänkandet. Därför ställer inte heller jag något yrkande. Däremot är jag förvissad om att frågan kommer igen. Åtminstone skall jag försöka se till att vi får tillfälle att behandla den en gång till.

Nog vore det väl rimligt att utskottets talesman talade om för oss om skogsbruksutredningen kommer att behandla denna fråga eller om utskottet med sin skrivning bara har velat slippa att ta ställning i sak.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av detta ärende haft

Onsdagen den
24 mars 1971

*Villkoren för
statsbidrag till
skogsbilvägar*

kontakt med skogsbruksutredningen och fått beskedet att den är oförhindrad att ta upp ärendet. Följaktligen är skogsbruksutredningen redan underrättad och kan ta upp frågan. Det är också ganska vanligt här i riksdagen att när en pågående utredning redan har möjlighet att ta upp en viss fråga, så anses inte någon särskild motivering från utskottet nödvändig.

Sedan bör herr Wikner och motionärerna tänka på att dessa skogsvägar inte är så kraftigt byggda att de tål den snabba och starka trafik som en allmän bilism skulle utgöra. De som har byggt dessa vägar anser givetvis i anledning därav att det inte är önskvärt med allmän trafik, som snabbt skulle förstöra vägarna eftersom dessa icke tål en sådan trafik. De är avsedda för skogstransporter, och det får inte bli så att den allmänna bilismen tillåts störa dessa.

Jag tror därför att man i det i och för sig vällovliga nitet att tillvarata bilisternas intressen bör komma ihåg att syftet här har varit ett annat när bidragen utmättes och det är det som får gälla tills vidare.

Det är möjligt att skogsbruksutredningen kan ta upp detta spørsmål och föreslå andra riktlinjer, men ännu har den inte gjort det.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Det är en helt annan sak, herr Hansson i Skegrie, att t. ex. en utredning är oförhindrad att ta upp en fråga. Det innebär ingen garanti för att den gör det. Hade man skickat över den här motionen till skogsbruksutredningen hade vi faktiskt haft en garanti för att den skulle bli behandlad där. Jag har talat med ordföranden i skogsbruksutredningen, och han tror inte att frågan kommer upp till behandling i utredningen.

Sedan tyckte jag mig märka att herr Hansson i Skegrie aldrig har sett en skogsbilväg, eftersom han säger att om allmänheten får använda dessa vägar blir trafiken så stark att vägarna icke skulle tåla det. Här är bara fråga om personbilar. Kan man t. ex. köra tunga timmerlass på en skogsbilväg, tror jag att den också tål helgtrafik och fritidstrafik med personbilar.

Herr Hansson talar om den allmänna bilismen, men det är icke meningen — och det förekommer heller aldrig — att hela Sveriges befolkning skulle färdas på dessa vägar utan det är i första hand fråga om människor som bor i byar och samhällen i närheten. Så mycket allmän trafik tror jag att skogsbilvägarna kommer att tåla. Herr Hanssons argumentering får nog betraktas som ett slag direkt ut i luften.

Vidare finns det möjligheter att stänga av skogsbilvägarna vid t. ex. avverkningar, så att trafiken i samband därmed icke blir störd. Det poängterade jag tydligt. Det är klart som dagen att skogsbilvägar i första hand skall användas för skogstransporter. Allmänheten skulle i första hand använda dem under sin fritid lördagar och söndagar.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! Jag tror att man i den här debatten gör det felet att man bedömer saken som en skogsbruksfråga och inte efter vad den är, en fråga

som hänger samman med fritiden – våra möjligheter att komma ut och få litet frisk luft under vår fritid.

Vi har ju någonting som heter allemansrätten och som vi svenskar brukar vara mycket stolta över. Men vi har kommit in i en ny och annorlunda tid. Därför kanske man måste anpassa en del bestämmelser så att vi fortfarande kan utnyttja allemansrätten, dvs. att vi kan fara ut med det fordon som de flesta av oss använder, nämligen bilen, parkera den inne på en skogsväg eller dylikt och bege oss in i skogen.

Det har anförts en del skäl här emot att använda skogsbilvägarna för detta ändamål. Det påpekas att statsbidrag bara utgår till byggnadskostnaderna för skogsvägar, som folk sedan får använda också för fritidsändamål, dvs. som bilvägar. Ja, men vem har sagt att det skall vara samma statsbidrag i framtiden? Skulle man inte kunna tänka sig att ändra bidragen? Då kanske man kunde öppna dörren i detta sammanhang, så att skogsägarna blev mera villiga att upplåta vägarna för detta ändamål.

Man talar om alla de besvärligheter som skulle följa med att skogsbilvägarna öppnades, t. ex. att det skulle bli en snabb trafik på dem. Men det finns ju inget som hindrar att körhastigheten på dessa vägar begränsas. Hastigheten får i varje fall inte vara högre än 50 km och i praktiken kan den knappast bli högre än 20–30 km i timmen. Vägarna är dock byggda för transporter av tunga laster med stora lastfordon, och följaktligen bör de också kunna tåla den trafik som personbilar svarar för. Jag tror inte på att det kommer att bli några jättekaravaner som kör på dessa vägar, men de behöver vara öppna för denna typ av trafik också.

Naturligtvis skall vägarna främst tillgodose sitt egentliga ändamål, dvs. skogstransporter, men man borde helt enkelt kunna sätta upp ett anslag eller rättare sagt ett vägmärke, som talar om att vägen för ögonblicket är avlyst för andra transporter. Så gör vi när vi reparerar våra vägar och gator, och vi kan göra likadant i detta fall.

Liksom fru Ludvigsson och herr Wikner förstår jag att det inte går att vinna bifall till denna motion i dag, men jag tror att riksdagen får anledning att syssla med den här saken i framtiden. Och om nu skogsbruksutredningen tar upp frågan, kanske den kommer att falla något framåt. Vi får se hurudant det blir. I annat fall återkommer vi.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MOSSBERGER (s):

Fru talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av att herr Wikner sade – och jag tror att fru Ludvigssons anförande hade ungefär samma andemening – att utskottet har behandlat denna fråga ganska lättvindigt. Jag frågar herr Wikner hur han kan påstå detta. Om det skall vara en sådan misstänksamhet mot utskottets behandling av en sådan här fråga, då kunde ju herr Wikner som är suppleant i utskottet ha infunnit sig och fört fram sina åsikter där. Jag vill hävda att det är ett helt felaktigt påstående. Vi har behandlat denna fråga på precis samma sätt som alla de övriga.

De nuvarande reglerna bygger på skogsbruksutredningens förslag som

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Villkoren för
statsbidrag till
skogsbilvägar*

Onsdagen den
24 mars 1971

*Villkoren för
statsbidrag till
skogsbilvägar*

avlämnades för något år sedan. Utredningen är också, som herr Hansson i Skegrie sagt, oförhindrad att vid sitt fortsatta arbete ta upp den fråga det här gäller. Den sammanhänger ju också med helt andra frågor, nämligen med underhållet till dessa vägar.

Det totala permanenta bilvägnät som är av intresse för skogsbruket uppskattas till i runt tal 165 000 -170 000 km. De bidrag som förekommit har utgått egentligen ända sedan 1933, men det har inte byggts mera än 20 000--25 000 km vägar med statliga bidrag. Här ingår då de vägar som har byggts med AMS-medel. De vägar som har tillkommit genom statens medverkan utgör således en mycket liten del av det enskilda bilvägnät som har karaktären av väg för skogsbrukets behov.

Ett generellt villkor att bidrag till skogsbilvägar skall förknippas med skyldighet att hålla vägen öppen för allmänheten löser således inte de problem som påtalas i motionen. Vidare är ju de aktuella skogsbilvägarna, som här har sagts, ofta komplement till ett befintligt vägsystem, som har byggts utan bidrag. De aktuella skogsbilvägarna byggs ofta samfällt av ganska många skogsägare. Svårigheten att praktiskt lösa förbudsfrågan leder därför till antaganden att just dessa vägar är avstängda för allmänheten i mindre omfattning än andra vägar. Härtill kommer, som jag nyss sade, att frågan om allmänt begagnande av enskilda vägar är förknippad med frågan om vägghållarens ansvar för vägens trafikbarhet. Man torde inte komma förbi detta problem utan att samtidigt ta ställning till frågan om underhållsbidrag till dessa vägar.

I en motion 1970 behandlades frågor om underhållsbidrag till skogsbilvägar, och den motionen överlämnades till skogsbruksutredningen, som således har möjlighet att komma igen i detta sammanhang.

Fru talman! Jag yrkar liksom herr Hansson i Skegrie bifall till utskottets hemställan.

Herr TURESSON (m):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att dessa skogsbilvägar har mycket stort intresse för det rörliga friluftslivet, och det vore naturligtvis utomordentligt trevligt om de kunde användas i största utsträckning för sådana ändamål. Men det är en hel rad faktorer som gör att vägar som är byggda enbart för skogstransporter svårligen kan öppnas generellt för fritidstrafik. Många av de faktorerna sammanhänger med trafiksäkerheten. Vägar är inte byggda till sådan bredd att de tål någon större trafik. De är i allmänhet ganska smala. Kurvradierna är små, och därav följer att siktförhållandena i kurvorna är dåliga. Det finns i allmänhet alltför få parkerings- eller uppställningsplatser för bilar, och det har i väldigt många fall medfört att parkerade personbilar kommit att stå i vägen för nyttotrafiken.

Man ställer en personbil vid vägkanten utan att bekymra sig om att en tung timmertransport kan komma förbi. Man kanske tror att det går, och så ger man sig ut i skogen och plockar svamp eller vandrar till en sjö och fiskar och är borta många timmar. Under tiden skall timmerlastbilar på 25 ton passera. Förarna vägar inte ge sig ut på kanten så långt att de kommer förbi, och så blir lastbilarna stående. När de försökt sig på att köra förbi har det hänt att bilarna har välvt med åtföljande utomordentligt

stora komplikationer för bärgning m. m.

Det här är realistiska problem av mycket stor omfattning för dem som skall utnyttja skogsbilvägarna för nyttotransporter. Svåra trafikolyckor har inträffat på grund av höga hastigheter på de smala vägarna med deras tvära kurvor, och personbilar som parkerats felaktigt har ställt till mycket trassel.

Vidare förhåller det sig så att den snabba trafiken sliter de här grusvägarna väldigt hårt. Någon sade här tidigare att små lätta personbilar inte sliter så mycket som tunga timmertransportbilar. Jo, det gör de visst, ty de kör så mycket fortare att de sprutar ut gruset i diken och förstör vägen och förorsakar ett mycket dyrbart underhåll.

Herr Larfors sade att man kan begränsa hastigheten genom att sätta upp skyltar. Ja, visst kan man sätta upp skyltar, men därmed begränsar man inte hastigheten. Inte många bryr sig om skyltarna. Vi vet ju hur bedrövligt dålig efterlevnaden av hastighetsbegränsningarna är på våra stora vägar. Vi som försöker köra laglydigt med 90 km blir ständigt omkörda av tiotals eller hundratals bilar som kör med 100, 110, 120 km. Det är ju vardagsmat ute på vägarna. Där finns ju ändå polisövervakning, även om den är gles. Men vem skall övervaka hastighetsbegränsningarna på skogsbilvägarna? Det finns ingen människa som kan göra det. Följaktligen skulle det vara ett slag i luften att sätta upp skyltar, hur många det än är.

Jag tror inte att man utan att göra vidlyftiga ombyggnadsarbeten och införa slitageunderhåll med statsbidrag kan öppna dessa vägar för trafik som inte sammanhänger med skogsbruket.

De nuvarande reglerna om högre statsbidrag till huvudvägar som förutom skogsbrukets transporter även skall tjäna friluftslivets infördes 1965 efter förslag av skogsbruksutredningen. Då rädde det inga delade meningar i riksdagen om detta. Att anslagen inte kommit till användning och förbrukats i den utsträckning som man då trodde beror förmodligen på att planeringen av dessa kombinerade skogsbruks- och fritidsvägar inte kom i gång i den omfattning som man räknade med.

Jag menar att alla skäl – bortsett från friluftslivets egna, och de måste underordna sig nyttotrafiken – talar för att man inte skall bifalla dessa riksdag efter riksdag återkommande yrkanden om att skogsbilvägarna skall öppnas för privata transporter. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (m):

Fru talman! Jag kan helt instämma i vad herr Turesson sagt och vill bara tillägga att möjligheten att få ett till 70 procent eller mer förhöjt statsbidrag för att kunna kombinera skogsbiltransporter med transporter av annat slag uppenbarligen inte varit tillräcklig för att stimulera dem som bygger skogsbilvägar.

Om man i framtiden skall nå den effekt som man avsåg med detta beslut, då krävs helt andra bidragsmöjligheter – kanske 100 procent till byggnadskostnaderna och sedan framför allt underhållsbidrag. Men som här tidigare understrukits är det faktiskt så att den lätta trafiken med personbilar gör avsevärd skada på dessa vägar. Jag har på min gård en del

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

Villkoren för
statsbidrag till
skogsbilvägar

skogsbilvägar, och jag har sett hur stor skada den allmänhet som i oförstånd åker in på olämpliga tider gör på dessa vägar. Jag har inte slängt av dem, men man får lida mycket för det. Det blir spår, bilisterna slänker undan grus genom att köra alltför fort osv.

Herr Wikner säger att man bör stänga av vägarna vid sådana olämpliga tillfällen. Det är lätt sagt. Men det är inte så lätt att passa dessa tillfällen. Plötsligt kommer det ett regn som gör det olämpligt att köra in på vägen, men så är det någon bilist som inte förstår detta och som gör ganska väsentlig skada.

Jag tycker i och för sig att det är angeläget att man skall låta allmänheten komma in på skogsbilvägarna, och de allra flesta skogsägare stänger faktiskt inte av sina vägar utan låter allmänheten komma in där. Men så småningom blir man – i synnerhet om man bor i närheten av storstäderna – frestad eller tvingad att stänga av vägarna på grund av de betydande skador som just personbilarna anställer på dem.

Man kanske tycker att det är de stora tunga lastbilarna som i första hand skulle fresta på vägarna. Men herr Wikner vet bättre än någon annan att lastbilarna så långt möjligt hämtar virket från skogen när vägarna är frusna eller torra. Dessa lastbilsförare förstår bättre än allmänheten när det är lämpligt att använda skogsbilvägarna. De berörda vägarna är inte byggda som vanliga allmänna vägar där man kan åka vid vilken väderlek som helst utan de är ofta mycket känsliga under olämpliga väderleksförhållanden.

Jag skulle tro att denna fråga kommer att tas upp av skogsbruksutredningen, men skall man vinna framgång med tanken måste det ges helt andra bidragsmöjligheter för de vägar som man önskar öppna för allmänheten.

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag förlänger debatten, men att frågan är brännande aktuell framgår av att så många talare har varit uppe.

När jag sade att motionen har behandlats lättvindigt avsåg jag det förhållandet att utskottet säger att skogsbruksutredningen är oförhindrad att ta upp den. Det tycker jag är ett lättvindigt sätt att göra sig av med en viktig fråga.

Upplåts vägar för allmän trafik – således den trafik som jag har avsett – bör rimliga bidrag ges till underhållet; det är inte mer än rätt och riktigt.

Herr Mossberger sade att jag hade haft möjlighet att delta i behandlingen i detta ärende. Vissertligen ligger skatteutskottet, i vilket jag är ordinarie ledamot, vägg i vägg med jordbruksutskottet, i vilket jag är suppleant, men inte heller jag kan dela mig och sitta i två utskott samtidigt. Jag måste sköta mitt ordinarie ledamotskap först och främst. Däremot framförde jag faktiskt mina synpunkter till några ledamöter i jordbruksutskottet och hoppades att motionen skulle behandlas välvilligt.

Beträffande trafiksäkerheten har det talats om att vi kan införa hastighetsbegränsning, ordna mötesplatser osv. Den saken går alltså att klara om man tror på att hastighetsbegränsningar gör någon nytta. Herr Turesson trodde inte på dem. Om man inte tror på dessa skyltar är det

väl lika bra att vi tar bort alla hastighetsbegränsningar. Men åtminstone vi som stiftar lagarna bör tro på dem.

Visst sliter de mindre bilarna vägen, de sprätter upp grus m. m., men med rimlig körning tror jag att de gör mindre skada än de större bilarna.

Vi har inte så dåliga skogsbilvägar i Norrland, herr Hedin, att vi bara kör på dem vintertid när det är fruset – det går tunga skogstransporter hela året om på våra skogsbilvägar. Herr Hedin talade om andra vägar än de som jag har nämnt.

Herr MOSSBERGER (s):

Fru talman! När herr Wikner skulle försöka förklara vad han menade med att utskottet hade behandlat frågan lättvindigt sade han att det var lättvindigt att vi bara hade skickat motionen till skogsbruksutredningen. Jag vill göra kammaren uppmärksam på att vi inte har skickat motionen dit; vi har funnit att den inte bör föranleda någon åtgärd.

Herr TURESSON (m):

Fru talman! Herr Wikner ville göra gällande att jag inte trodde på skyltar på vilka det står att hastigheten är begränsad. Visst tror jag på dem, och jag försöker också leva efter dem, men det beklagliga är att en mycket stor del av trafikanterna inte bryr sig om dem även om de tror på dem.

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Till herr Mossberger vill jag säga att jag visst inte undervärderar skogsbruksutredningens arbete. Men det hade varit bättre om utskottet hade sagt: Vi skickar motionen till skogsbruksutredningen. Då hade denna varit tvingad att ta upp motionen. Det är så jag menar.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Virkesbristen inom de fyra nordligaste länen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 13 i anledning av motion angående virkesbristen inom de fyra nordligaste länen.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Fru talman! Jag har tillsammans med några ledamöter från olika partier lagt fram en motion, där vi tagit upp frågan om bristen på råvara till den norrländska massa- och pappersindustrin. En bristsituation torde bli ett faktum i mitten av 1970-talet. Företrädare för skogsnäringen i hela Norrland har i april månad i fjol framfört de här farhågorna till regeringen, och de har också framlagt förslag om hur näringen och samhället gemensamt skulle kunna lösa problemen.

Det förslag som har framlagts är i stort sett detsamma som det man har utformat, provat och praktiserat i Finland med ett gott resultat. Det

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Virkesbristen
inom de fyra
nordligaste länen*

Onsdagen den
24 mars 1971

*Statligt kreditstöd
vid förvärv av
skogsmark*

har också utarbetats av sakkunniga på området och är följaktligen enligt min mening väl förankrat i verkligheten.

Jag är mer än väl medveten om att förslaget innebär kostnader av rätt stor omfattning; det har sagts någonting om 80–90 miljoner kronor, vill jag minnas. Det skulle innebära att statsmakternas bidrag kommer upp i storleksordningen 40–50 miljoner kronor, om hela det här programmet skall kunna genomföras.

Det är i alla fall rätt klart att såväl produktionseffekten som sysselsättningseffekten blir utomordentligt stor. Att detta är angeläget fick vi reda på så sent som i måndags kväll i ett utmärkt TV-program, där en företrädare för en av de större skogsindustrierna – kanske den största – i Norrland pekade på just det här förslaget och faktiskt också på de siffror som vi i motionen hade angett. Framför allt gällde det sysselsättningseffekten; det är fråga om en ökning med ca 4 000 helårsarbetare. Vad de berörda bygderna anbelangar är detta alldeles självfallet utomordentligt väsentligt.

Vi är i högsta grad medvetna om att den utveckling som vi haft inom skogsnäringen har fört med sig problem när det gäller sysselsättningen för folk ute i glesbygderna, problem som faktiskt har lett till att många bygder och samhällen kommit i fara vad gäller möjligheten att ge människorna i området en tillfredsställande service. Men det är inte bara detta att de åtgärder vi har föreslagit ger människorna i de här bygderna en sysselsättning, åtgärderna har också ett exportvärde. Resultatet av dem innebär att man kan räkna med en ökning av exporten på ca 600 miljoner kronor per år, och det är ju betydande summor. Följaktligen är vi rätt övertygade om att de här åtgärderna ur samhällets synpunkt på längre sikt kommer att vara en utomordentligt god satsning.

Utskottet har ställt sig ytterst positivt till motionen, och jag har följaktligen inte anledning att framställa något eget yrkande utöver utskottets. När jag har tagit till orda är det bara därför att jag har velat framföra förhoppningen om att departementschefen så fort det sig göra låter vidtar de åtgärder som vi i den här motionen har föreslagit.

Vi hoppas att den skogspolitiska utredningen skall framlägga sitt förslag redan i år. Blir det fallet borde möjligheter finnas att förelägga nästa års riksdag en proposition, som vi också i motionen har föreslagit.

Fru talman! Jag gör inget eget yrkande, jag vill bara uttala en förhoppning om ett så snabbt resultat som möjligt. Vi är väl medvetna om att det behövs för dessa bygder. Ur samhällets synpunkt är det också en riktig och vällovlig investering.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Statligt kreditstöd vid förvärv av skogsmark

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 14 i anledning av motion om statligt kreditstöd vid förvärv av skogsmark.

Herr PERSSON i Heden (c):

Fru talman! Den centermotion, 1041 innevarande år, som utmynnar i en hemställan om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamma åtgärder för att åstadkomma att statligt kreditstöd skall kunna utgå till förvärv av fastigheter med uteslutande skogsmark, i första hand avseende familjeskogsbruk, är en motion som i riksdagskretsar ofta kallas för en bekant.

Alltsedan 1967 års jordbruksbeslut, då just denna viktiga del i fråga om rationaliseringen av det svenska jord- och skogsbruket undantogs, har jag och några medmotionärer till riksdagen varje år framfört denna hemställan. Varje gång har motionen avslagits under motivering att den statliga skogspolitiken var under prövning i den skogspolitiska utredningen. Varje gång har vidare utlovats att ifrågasättande utredning beräknas slutföra sitt arbete under den närmaste tiden. Motiveringen är likartad i jordbruksutskottets betänkande nr 14 för innevarande år.

Med anledning av en fråga till jordbruksministern som jag framställde den 6 februari 1970 om tidpunkten för framläggande av skogspolitiska utredningens betänkande meddelade jordbruksministern i ett svar den 19 februari 1970 att utredningen beräknades vara klar i slutet av år 1970. Vi skriver i dag den 24 mars 1971. Det har gått fem år sedan denna viktiga jordbrukspolitiska fråga första gången behandlades, och varje gång har det utlovats att utredningen står inför ett avslutande. Nu börjar man ifrågasätta huruvida utskottet och även jordbruksministern rör sig med verkliga fakta i samband med uppgifter omkring skogspolitiska utredningens slutbetänkande.

Statligt kreditstöd till förvärv av familjeskogsbruk är ett angeläget problem. Rationaliseringsfrågorna rörande jord- och skogsbruket kan aldrig lösas ändamålsenligt i sin helhet innan en möjlighet finns att åstadkomma just dessa familjeskogsgårdar. Det är hög tid att vi löser problematiken härutinnan i denna de accelererade jordbruksnedläggningarnas tid.

Fru talman! Jag skall inte ställa något yrkande i dag. Jag har bara velat framföra dessa synpunkter med den förhoppningen att uppgiften i årets riksdagsberättelse, att skogspolitiska utredningen beräknas avsluta sitt arbete i år, denna gång skall vara med verkligheten överensstämmande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Djurskyddstillsyn

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 15 i anledning av motioner om djurskyddstillsyn.

I detta betänkande hade behandlats dels motionen 1971:31 av herrar Sjöholm och Werner i Malmö vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t begära förslag till

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

Djurskyddstillsyn

lag om inrättande av en befattning som djurens ombudsman med de befogenheter som angivits i motionen,

dels motionen 1971:101 av herr Werner i Malmö m. fl. vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om en översyn av djurskyddstillsynsorganisationen syftande till utbildning av tillsyningsmän och personell utbyggnad.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. lämnade motionen 1971:31 utan åtgärd samt
2. lämnade motionen 1971:101 utan åtgärd.

Herr WERNER i Malmö (m):

Fru talman! Jordbruksutskottet har buntat ihop ett par motioner här som kanske inte är helt likartade och därför borde ha behandlats var för sig. Det är nr 31 om djurens ombudsman av herr Sjöholm och mig och nr 101 av mig m. fl., som gäller översyn av djurskyddstillsynen, särskilt med tanke på att vi behöver bättre utbildning av tillsynsmän.

Jag vill säga att utskottet skriver mycket välvilligt och förstående i saken. Det har förvisso de senaste åren blivit en annan ton i skrivningarna när det gäller djurskydd, och det hälsar vi med stor tillfredsställelse.

Vi tycks vara överens om att inte allt är som det skall vad djurskyddstillsynen beträffar. Det har vi också framhållit i motionen, och jag skall inte uppehålla tiden med att relatera det ytterligt svåra fall som där är noterat från ett svenskt slakteri och som visar hur det kan gå till när man har med sjuka djur att göra.

Djurskyddstillsynen kommer säkert att fungera bättre om straffbestämmelserna för djurplågeri vidgas, så att de också omfattar icke uppsåtliga handlingar. Men en sådan åtgärd utesluter inte behovet av en bättre utbildning för tillsynsmännen, så mycket mer som kommunerna efter 1974 ju blir stora områden. Det blir 272 storkommuner, som då får bättre ekonomiska möjligheter att ha heltidsanställda tillsynsmän. Det blir också den vinningen att en tillsynsman i en stor kommun inte har samma relationer som tidigare till djurägare i kommunen.

Men det kräver som sagt att man tar itu med utbildningsfrågan bättre. Utskottet tycks leva i den föreställningen att allt är väl beställt på den punkten. Man hänvisar till den verksamhet som veterinärstyrelsen bedriver. Men veterinärstyrelsen är ju i brist på medel synnerligen ställd när det gäller utbildningen här. Det är ingalunda kurser man ordnar, utan det är ett par informationsdagar för varje län – det blir det på sin höjd – för tillsynsmännen, som kommunernas hälsovårdsnämnder skickar till de här dagarna. I sammanhanget kan jag väl också med beklagande konstatera att man planerar att avveckla veterinärstyrelsen och överföra dess uppgifter på andra myndigheter.

Vi efterlyser alltså en utbildning med tanke på de alltmer kvalificerade uppgifter som kommer att åläggas tillsynsmännen i de stora kommunerna. Det växer ju fram allt fler institutioner som sysslar med djurexperiment – vi har läkemedelsindustrin och liknande – och som kräver en kvalificerad tillsyn. Det måste till ett grundligt studium av gällande

författningar om handläggningen av sådana här ärenden. Det vill till en avsevärd kännedom om djurhållning av olika slag och hur de olika rationaliseringsåtgärderna inverkar på djurhållningen och djurens trivsel och allmänna status, djurens smärtmekanismer och annat. Det är rätt stora fält som rimligen inte kan stökas undan bara på någon informationsdag. Grundligheten i utbildningen är så mycket väsentligare som ingripanden helt får ske på tillsynsmannens initiativ. Djuren har som bekant ingen talan och ingen ombudsman än, och den försumlige djurhållaren är naturligtvis inte heller att räkna med i sammanhanget.

Vi anförde i motionen att någon representant för djurskyddsorganisationerna också borde vara med som handledare i en sådan här planerad utbildning. Det har inte utskottet yttrat sig om. Som det nu är fyller ju djurskyddsföreningarna en stor uppgift när det gäller tillsynen. Medlemmarna där är inte, som många alljämt tycks tro, överspända fanatiker. Där finns mycken erfarenhet och kunskap, inte minst kunskap om hur man spårar upp missförhållandena.

Utskottet har som sagt inte skrivit någonting om den föreslagna utbildningen utan bara låtit sig invaggas i den föreställningen att allt är väl beställt. Det är med tanke på detta, herr talman, som jag yrkar bifall till motionen 101.

Herr SJÖHOLM (fp):

Fru talman! Den motion som herr Werner i Malmö och jag har väckt om inrättande av en befattning som djurens ombudsman är ju en gammal bekant. Vi driver djurskyddsfrågorna bl. a. därför att vi känner oss skyldiga att göra det. Ute i landet finns det faktiskt en mycket stark opinion i de frågorna. Det finns ett starkt djurskyddsintresse. Och de många djurvännerna bör ha talesmän också i denna församling.

Jag vill börja med att instämma i vad herr Werner anförde på en mycket viktig punkt av djurskyddet, nämligen den hur man skall kontrollera att djurskyddet verkligen fungerar. På papperet har vi ett ganska bra djurskydd, men det fungerar inte särskilt bra i praktiken. Vi har ännu många missförhållanden kvar. Och det värsta är när sådana missförhållanden blir långvariga och så att säga etablerade. Då suddas de ut som missförhållanden och blir bara något bestående, något som alla människor mer eller mindre accepterar så småningom.

Bandhundseländet är t. ex. ännu inte helt avskaffat. Många hundar får fortfarande stå och lida i trasiga lådor och kojor. Eller vi kan ta djurfabrikerna för svin och höns, där man producerar fläsk och ägg. Det är anläggningar som medför vad jag vill karakterisera som kvalificerat djurplågeri. Där har djurplågeriet just blivit etablerat. Ingen ingriper längre mot det. Likaså kan man diskutera trav- och galopptävlingarna. Många anser att det i sådana tävlingar ingår inslag av djurplågeri, man piskar hästarna för att få dem att hoppa över hinder som de helst vill undvika. Eller vi kan ta djurförsöken, som herr Werner också var inne på. Jag är inte motståndare till dem, eftersom jag tror att de är nödvändiga, men man skulle säkerligen kunna göra en hel del för att begränsa försökens omfattning och kanske också göra dem mera smärtfria. Och framför allt bör inte staten, som nu faktiskt ibland händer, göra sig

skyldig till häleriförseelser. Staten köper nämligen upp djur, som man kan ha anledning misstänka är åtkomna på oärligt sätt. Statliga myndigheter köper många gånger upp djur av vem som helst som erbjuder dem, och där man borde ha anledning misstänka att djuren är stulna. Jag finner det mycket anmärkningsvärt att något sådant kan försiggå. Slutligen har den s. k. nöjesjakten vissa mycket otillfredsställande inslag. "Djurvännerna" där är så beskaffade, att de går ut och sprider död och fasa bland sina vänner. Det bör vara ett mycket ensidigt vänskapsförhållande som där råder; djuren betackar sig säkerligen för den beteckningen.

När det nu finns så många missförhållanden kvar på detta område, har vi under ett par år försökt att få en tjänst som djurens ombudsman inrättad. Jag vet mycket väl att jag då får som svar - det står också i jordbruksutskottets betänkande, som för övrigt är skrivet i en mycket djurvänlig anda, det vill jag betyga; i det avseendet skiljer det sig fördelaktigt från det tidigare tredje lagutskottets utlåtanden - att vi ju har veterinärstyrelsen. Där skall man se till dessa frågor. Ja visst, men jag menar att en djurens ombudsman skulle vara något helt annat, en verklig djurvän - t. ex. en jurist eller en veterinärmedicinsk expert - men inte något ämbetsverk.

Nu är det ju dessutom så populärt med ombudsmän. Vi har t. ex. riksdagens justitieombudsman, pressens ombudsman och konsumentombudsmän. Vi menar att denne djurens ombudsman skulle ha en verksamhet av motsvarande slag - givetvis med nödiga förändringar. Han skulle övervaka exempelvis att kontrollen är tillfredsställande, han skulle slå ned på missförhållanden och ta initiativ i lagstiftningsfrågor. Han skulle också vara så att säga en klagomur för allmänheten, en instans dit man kunde vända sig när man upptäcker något som är otillfredsställande. Jag tror det skulle bli av mycket stor betydelse om man kunde inrätta en sådan tjänst. Det kan ju inte vara någon större svårighet att administrera den och inte medföra några större kostnader heller.

Jag tror, fru talman, att tiden arbetar för dessa idéer. Så småningom kommer vi kanske att få en djurens ombudsman. Det hjälper att arbeta för dessa idéer. Herr Werner berörde att vi nu efter en del försök från vår sida får djurplågeriparagrafen ändrad så att den också kommer att omfatta vårdslöshet vid behandlingen av djur. Det är ju ett framsteg. Vi ser det som glädjande att utskottet i den allra sista meningen säger att man för närvarande icke anser det befogat att vidta någon ändring. Det där lilla "för närvarande" har givit oss en gnista hopp. I det ligger kanske att inställningen i utskottet så småningom kan bli en annan.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motionen 31. Jag ämnar däremot icke begära någon rösträkning.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Fru talman! Det gläder mig att herr Werner i Malmö uttalade sin tillfredsställelse över att utskottet har skrivit positivt i dessa frågor, som rör ett bättre djurskydd. Men jag reagerar bestämt när han gör gällande att betänkandet andas att utskottet tycker att allt är väl beställt. Det har vi nog inte sagt någonstans. Jag kan heller inte acceptera herr Sjöholms

yttrande att djurplågeriet kan bli så vanligt att man blundar för det och accepterar det. Jag undrar om det över huvud taget förekommer att man är fullt medveten om djurplågeri men blundar för det.

Jag reagerade också mot att herr Sjöholm alldeles särskilt underströk – det är inte första gången – att djurfabriker är kvalificerade djurplågerianstalter. Jag skall gå in närmare på det sedan. Men jag vill först säga att jag har den allra största respekt för den omsorg om djuren som motionärerna så ofta lägger i dagen. Den delar vi nog alla. Djurplågeri får under inga förhållanden förekomma, om det kan förhindras. Men jag hade gärna sett – och det har jag tänkt många gånger under årens lopp när herrarna agerat här – att man hade byggt litet mera på realism och litet mindre på tyckande och känslotänkande.

Jag reagerar som jag sade mot att man alldeles särskilt vill föra fram djurhållningen i jordbruket i detta sammanhang. Det gör man gång på gång. Det anförs som exempel i en av motionerna, och det har även framhållits här. Jag vill erinra om ett TV-framträdande som herr Werner gjorde häromåret från Svedala. Hela resonemanget gick där ut på att kvalificerat djurplågeri i viss form enligt hans mening förekom just i jordbruket. Men genom att man företrädesvis rör sig med dessa djur kastar man enligt min mening oberättigade misstankar på jordbrukarna i gemen, som om de vore kvalificerade djurplågere. När man håller stora hundar inlåsta i en trång stadsfastighet och bara låter dem komma ut någon liten stund på dagen, är inte det djurplågeri? Är det inte djurplågeri att stänga in burfåglar t. ex. i en lägenhet? Förekommer det djurplågeri på Skansen och i andra djurparker, där man har vilda djur i en onormal miljö? Men jag har aldrig hört att herrarna någon gång yttrat sig om de djuren.

Vi är nog alla överens om att djurplågeri icke får förekomma vare sig det sker avsiktligt eller på grund av oförstånd. Men var gränsen går mellan vad som är djurplågeri och vad som inte kan sägas vara det – ja, det är många gånger en omdömesfråga där sunt förnuft och känslotänkande får försöka komma överens.

Som jag nämnde talar man i huvudsak om tamdjuren vid jordbruket. Där får det givetvis icke heller förekomma något djurplågeri. Det är alldeles klart, och på den punkten säger djurskyddslagen tillräckligt tydligt ifrån; vi har ganska stränga bestämmelser i vår djurskyddslag om hur djuren skall hanteras. Det ligger nog också i alla djurhållares intresse – i varje fall gäller det dem som jag känner bäst, jordbrukarna – att de behandlar sina djur så väl som möjligt. De fall av missbruk som där kan förekomma är sannolikt mycket sällsynta, om man räknar dem i förhållande till den omfattande djurhantering som förekommer i svenskt jordbruk.

Vi måste så effektivt som möjligt beivra alla fall, där det finns anledning att ingripa. Jag vill emellertid än en gång säga, att i förhållande till djurhållningens omfattning är det relativt få fall. Och man får inte införa så rigorösa bestämmelser att jordbrukets djurhållning kommer att onödigtvis försväras. Om herrarna finge lov att utforma bestämmelserna är jag rädd för att dessa komme att bli sådana, att djurhållningen i hög grad försvårades eller kanske omöjliggjordes.

När man riktar sig mot djurfabrikerna, kan det vara fullt i sin ordning. Jag är heller ingen vän av djurfabrikerna, men mina utgångspunkter är andra än herrarnas.

Varför har vi dessa djurfabriker? Jo, därför att konsumenterna vill ha så billiga livsmedel som möjligt, och man tror åtminstone att vi med den typen av djurhållning får fram billigare livsmedel på grund av att man kan reducera arbetskraften så mycket som det över huvud taget är möjligt. Staten stöder ju också den formen av djurhållning.

Om vi skall rikta kritik mot dessa djurfabriker – och det tycker jag att vi skall göra – så skall den riktas mot det förhållandet att man håller för många djur per vårdare, icke mot själva formen för djurhållning. När man håller så många djur per vårdare – låt oss säga 3 000 å 5 000 – hinner vårdaren inte observera om det finns sjuka eller skadade djur i besättningen och dessa får då tills vidare gå där. Men om en mindre jordbrukare håller djur under samma former, är då också det djurplågeri? Om en småbrukare håller exempelvis tio grisar i en box – jag skulle tro att det är samma antal som i djurfabrikerna – och fem höns i fem "enmansburar", om jag får kalla det så, sker där samma slag av djurplågeri som om man håller 1 000 grisar i 100 burar och 10 000 höns i 10 000 burar? Djurplågeriet är i så fall precis detsamma enligt herrarnas mening. Det behöver inte utgöra djurplågeri därför att man har djurhållningen i en viss form. Men har man så många djur att man inte hinner övervaka dem, då har herrarna rätt. Därför tycker jag att man skall vara litet mer nyanserad när man talar om detta. Jag kan aldrig tänka mig att motionärerna vill att det konventionellt bedrivna jordbruket skall ändra sin djurhållning så att den inte längre är rationell.

Jag kan ta ett exempel. Är det kvalificerat djurplågeri när man på gammalt traditionellt sätt håller ett nötkreatur bundet hela vintern, kanske hela året, så att det bara kan resa sig och lägga sig? Jag har aldrig hört herrarna anmärka på det. Det är den moderna och rationella djurhållningen som herrarna vänder sig emot. Men ert resonemang drabbar det konventionella jordbruket.

Det finns bevis på att djur som föds upp under rationella förhållanden lämnar utmärkta resultat. Grisarna klassificeras högt. Hönsen värper förträffligt. Hade de varit utsatta för djurplågeri, skulle jag tro att de inte hade gjort det. Eller hur? Var går gränsen mellan det stadium när en häst utför ett normalt arbete och det stadium när den såsom arbetshäst eller sporthäst drivs utöver sin förmåga och man kommer över till djurplågeri? En lag måste ändå ha en viss tolerans.

För en tid sedan svarade justitieministern på en fråga. Jag tror att den var ställd av herr Werner eller herr Sjöholm. Justitieministern sade att han tänkte utreda frågan om en ändring av djurskyddslagen i den riktning som herrarna har räknat med. Utskottet har även skrivit att vi förutsätter en sådan ändring. Jag hoppas för min del att justitieministern, när denna utredning skall tillsättas, tar med folk som är praktiskt kunniga och inte bara teoretiker och tyckare. Det är nödvändigt om man här skall kunna förena en normal djurhållning med den rationaliseringstakt som krävs.

Man kan fråga sig om konsumenterna är villiga att betala de priser livsmedlen skulle betinga om de skulle produceras i gamla och omoderna

stallar. Det kan man knappast begära. Det är då, som jag sade, väldigt svårt att anmärka på den moderna djurhållningen i princip. Man får lov att vara litet nyanserad.

Ja, fru talman, jag har ägnat denna motion litet för lång tid – det vill jag gärna erkänna. Men jag har i flera år stillatigande lyssnat till herrarnas enligt min mening något känslomässiga debatterande. Därför har jag här velat framhålla att det gäller att finna den gyllene vägen mellan vad som är praktisk och nödvändig djurhållning och vad man inte kan tycka vara en godtagbar sådan.

Jag vill till sist än en gång erkänna min respekt för den goda vilja herrarna har. Den delar vi alla. Ni är inte alls ensamma om den. Jag tror inte att det är någon i denna kammare som vill stå upp och försvara djurplågeri, men jag har åtminstone velat försöka säga att frågan inte är så enkel som man vill göra den till. Til syvende og sidst är det en tillämpning av djurskyddslagen som det här är fråga om. Kan man utöver alla de instanser som redan finns inrätta ännu fler, så à la bonne heure – då må man göra det; det finns dock redan en hel del sådana.

Jag vill bestämt understryka att svårigheten alltid ligger i att kunna skilja mellan vad som är verkligt djurplågeri och vad som ser ut att vara det men som inte är det. I det exempel som herr Werner tagit upp har det varit polisundersökning, och jag förmodar att såväl polismyndigheten som vederbörande veterinär kommit fram till att det icke var djurplågeri i vanlig mening. Man kan säga att det var brukande av våld, vilket många gånger är nödvändigt vid ett slakteri. Den som någon gång besökt ett sådant blir på det klara med att man ibland måste ta i litet hårdare än vad man tycker borde vara nödvändigt.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Allt är väl beställt – det tyckte herr Hansson i Skegrie inte om att jag sagt att utskottet uttryckt som sin mening. Men jag sade så bara på en punkt, herr Hansson, nämligen i fråga om utbildningen av tillsynsmän. Där tycks man anse att allt är väl beställt. Herr Hansson berörde inte heller utbildningsfrågan i sitt anförande, vilket var beklagligt.

Det anförande som herr Hansson höll skulle enligt min mening mycket väl i vissa delar kunnat hållas på vilket årsmöte som helst i en djurskyddsförening. Mycket av det han sade vill jag gärna skriva under på. Vi dömer naturligtvis inte ut alla former av djurhållning. Vi vet att på sina håll är allt korrekt, riktigt och bra medan det på andra håll förekommer uppenbara missförhållanden.

Vad gäller djurfabrikerna och TV-programmet i Malmö så var det inte djurfabriker det var fråga om den gången utan kastrering av grisar utan bedövning. Jag var i mycket gott sällskap den gången; jag tänker inte på grisarna utan på stadsveterinären i Malmö, Niléhn, som var av precis samma mening som jag. Han ansåg att sådant var plågsamt för djuren och med rätt enkla medel skulle kunna förhindras. Att jag förde djurhållningen på tal berodde inte på någon ovilja hos mig gentemot lantbrukare, som jag för resten själv stammar från, utan det berodde på att jag fick ta

del av listan över de ämnen som veterinärstyrelsen har på sina informationsdagar. Där förekommer information i djurhållning av olika slags djur m. m. Det var en mycket fyllig matsedel, och det slog mig genast att denna undervisning inte kunde få någon rimlig behandling på så kort tid.

Herr Hansson i Skegrie balanserar litet fram och tillbaka. Vi är väl egentligen ganska överens när det gäller djurfabrikerna och kommersialiseringen av djurhållningen i akt och mening att pressa priserna till konsumenternas fromma. Men hur långt får man gå? Man kan väl ändå inte låta prispressen gå gå ut över djuren, deras trivsel och deras berättigade behov?

Vi är visst inte ute efter landsbygdens folk. Vi vet synnerligen väl att det förekommer mycket djurplågeri i städerna. Det finns många stadsbor som håller sommarkatter osv., vilket vi lika starkt fördömer.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Hansson i Skegrie sade att han gav uttryck för ett under åratal ackumulerat missnöje med motionärerna. Mot bakgrund av detta var han ändå trots allt mycket vänlig.

Jag vill inte gå lika långt som herr Werner, som sade att herr Hansson skulle ha kunnat hålla detta anförande på en förening "Djurens vänner". Det hade nog inte varit helt lämpligt; det fanns väl en del inslag i hans anförande, som jag faktiskt vill opponera mig emot.

Herr Hansson säger att vi inte är realistiska. Vad ligger det för orealistiskt i att föreslå att man inrättar en djurens ombudsman? Förekomsten av en riksdagens justitieombudsman är väl en realistisk anordning liksom även en pressens ombudsman eller en konsumentombudsman. Det är helt enkelt gjort för att få en bättre ordning.

Herr Hansson frågade om det var djurplågeri att ha hundar i en lägenhet. När det gäller Skansens djur hade en djurens ombudsman kunnat ingripa, om han ansett det vara djurplågeri att hålla dem där. I vissa fall tror jag att det är det, och det har också börjat märkas en viss opinion mot detta. Vissa djur är säkerligen inte lämpliga att ha på Skansen. När det gäller stora hundar i lägenheterna kan sägas att de i alla fall kommer ut på kvällarna, herr Hansson, men herr Hanssons svin och höns kommer inte ut på kvällarna utan får stå i de tränga burarna dygnet runt. Släpp ut dem på kvällen då, så blir det ett jämförbart exempel.

Nog är det djurplågeri, herr Hansson, att ha dessa höns stående i en trång stältrådsbur. Herr Hansson vet säkert detta minst lika bra som jag, kanske bättre, men jag har varit i konkret mening intresserad av dessa frågor, därför att jag också är född på landet. Höns är lämpade för att springa ute och sprätta med sina kraftiga ben. Det är deras liv. Här står de i en stältrådsbur. De får aldrig tillfälle att leva ett normalt hönsliv. Det är djurplågeri, herr Hansson.

Herr Hansson säger att kon bara kan lägga sig ned eller stå där i sitt bås. Den kan dock lägga sig, men svinen i djurfabrikerna kan inte ens göra det. Så tätt är de packade. Särskilt grymt är detta när de skall föda kultingar, då de är uppställda i någon sorts anordning, där de inte kan röra sig och heller inte lägga sig ned.

Jag instämmer i vad herr Werner sade om att man inte kan driva förbilligandet av livsmedel så långt att man gör eftergifter i fråga om ett gott djurskydd. Då har man gått för långt.

Herr Hansson säger att hönsen värper bra och att svinen lämnar gott kött. Jag tror inte att det kan tas som intäkt för att de trivs. Man har på senare tid börjat säga att det i en del djurparker finns tigrar och lejon som till och med föder ungar. Men inte ens det anses vara ett tecken på att de trivs. Herr Hansson säger att det är låg dödlighet bland hönsen och svinen i djurfabrikerna. Jag kan ta ett annat exempel: det är mycket låg dödlighet bland fångarna på våra fångvårdsanstalter. Därmed kan inte sägas att deras tillvaro är människovärdig. Det är klart att dessa djur är skyddade från många faror, men jag tror att de, om de fick välja, hellre skulle vara ute, t. o. m. med risk för att bli tagna av en duvhök.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Werner sade att jag balanserar fram och tillbaka. Det gör väl i allmänhet den som balanserar, för han står inte stilla. Men herrarna balanserar visst bara åt ett håll.

Herr Sjöholm tyckte att mitt anförande skulle ha kunnat hållas inför en förening Djurens vänner. Jag trodde faktiskt att jag nästan gjorde det och att det i detta hus inte fanns några andra än djurskyddets vänner. Det är litet längsökt när herr Sjöholm jämför sin djurens ombudsman med riksdagens justitieombudsman. Här utsätts vi ändå inte för något liknande.

Om jag hade haft höns, skulle jag en kväll ha släppt ut dem och kallat dit herrarna Sjöholm och Werner för att hjälpa till att fånga in dem igen. Det skulle ha varit ett sant nöje – det må jag säga.

Herr Werner anför i sin motion ett exempel på ett djur som inte ville gå fram till slaktbänken. Jag kan försäkra herrarna att om ni hade haft hand om en gammal slaktfärdig tjur som inte ville gå upp på slaktbänken och om herr Werner hade stått framför honom och bett aldrig så vackert och herr Sjöholm hade stått bakom honom och sagt mindre vackra ord, så blev det ändå som tjuren och inte herrarna ville ha det, såvida ni inte använde något litet av våld. Det är den gränsen som jag menar att man alltid får ha klar för sig.

Beträffande den operation som herr Werner talade om är det riktigt att han fick medhåll av en veterinär, men han fick det inte av någon tillfrågad jordbrukare. Det är fråga om en så pass enkel operation att den förorsakar en så liten griskulning utomordentligt litet obehag. Tror herr Werner att vi har tillräckligt med veterinärer för att utföra alla sådana operationer? Skulle en jordbrukare som behöver operera en enda gris anlita en veterinär som kanske bor flera mil från honom? Det vore mycket billigare att slå ihjäl grisen. Men då kanske han begick djurplågeri, för vem vet om man inte då berövar grisen den eventuella glädje som några månaders längre liv skulle innebära. Har vi veterinärer till att kastrera alla ronkalvar i detta land? Det tror jag inte heller att vi har. Vi kommer åter fram till frågan var den gyllne gränsen går.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag trodde inte jag skulle behöva dra det exempel som står i min motion, men nu måste jag göra det eftersom herr Hansson i Skegrie medvetet vanställer det: "Slakteriarbetaren gick först och drog suggan i öronen, medan chauffören gick bakom och lyfte i suggans svans och samtidigt sparkade suggan baktill. Suggan skrek och verkade göra något motstånd och föll därefter bredvid bryggan och fastnade i kläm på nämnda plats och såväl slakteriarbetaren som chauffören började överösa suggan med sparkar, tills suggan slutligen kunde taga sig upp på bryggan, - - -." Målet lades ned, inte därför att man menade att här inte förelåg något djurplågeri, utan i polisprotokollet står det: "Även om det kan synas som om djuren i fråga - i första hand genom upprepade kraftiga sparkar - utsatts för överdrivet hårdför behandling, torde icke kunna visas, att detta skett med uppsåt att utsätta djuren för lidande."

Det var alltså på "uppsåt"-klausulen som hela ärendet föll. Däremot var man helt överens om att det förelåg djurplågeri. Jag tror inte det är så mycket känslotänkande hos oss, utan vi stöder oss på nog så realistiska fall.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Vi är inte så orealistiska som herr Hansson i Skegrie tror. När det gäller de höns som han sade att vi borde studera så vill jag tala om att jag faktiskt har vårdat höns i 20 år med en viss behållning för mig och kanske för hönsen också. Jag skulle däremot aldrig ha kommit på tanken att stänga in dem i en liten stältrådsbur i vilken de skulle få stanna under hela sitt liv. Det skulle jag ha tyckt vara djurplågeri och det tycker jag alltjämt. På den punkten kommer jag icke att vika.

Sedan missuppfattade herr Hansson mig. Det var inte jag som sade att herr Hansson lika väl hade kunnat hålla sitt anförande i en djurskyddsförening utan det var herr Werner. Jag var i stället av motsatt uppfattning. Herr Hanssons senaste anförande bekräftade att jag har rätt i den uppfattningen.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Fru talman! Det exempel herr Werner redogjorde för kan icke bedömas bara efter skriftens ord. Man måste först ha sett platsen och vilka andra möjligheter som stod till buds. Jag kan tala om för herr Werner att de moderna anordningarna för både hämtning och slaktning av djur är mycket humana. De djur som inte vill foga sig kan man ta upp på ett mycket bekvämt sätt genom en vinschanordning. Men hur skall man bete sig om djuret behagar lägga sig, herr Werner? Om det vägrar att resa sig - man kan ju inte lyfta det - skall man då bruka våld eller låta det ligga där?

Man får inte kasta något falskt sken på slakterierna heller och säga att de brukar ett våld som inte behövs.

Jag gratulerar herr Sjöholm till att åtminstone ha sysslat med höns - däremot gratulerar jag inte hönsen.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Fru talman! Trots glesbygdsförhållandena i denna kammare är det viktiga frågor som vi behandlar. Låt mig därför i korthet få uttala mitt stöd på en av de punkter vi behandlar, nämligen för en djurens ombudsman.

Det är visserligen sant att hälsovårdsnämnderna och veterinärstyrelsen skall fullgöra vissa kontrollfunktioner. Men en särskild djurens ombudsman skulle på ett helt annat sätt bli en centralpunkt för allmänhetens synpunkter i dessa frågor. Det skulle bli ett organ som folk skulle känna det lätt att vända sig till. Man kan här jämföra med den långa kännedom vi har av justitieombudsmannaämbetet och senare med näringsfrihetsombudsmannen, konsumentombudsmannen m. fl. Detta gör att man skulle uppleva det mycket lättare att ta kontakt med en sådan ombudsman än med t. ex. ett ämbetsverk som veterinärstyrelsen.

Jag ser alltså på frågan till betydande del med hänsyn till informationen i dessa angelägenheter och allmänhetens faktiska möjligheter att ta kontakter till djurens fromma.

De ledamöter som hade så svårt att hitta i det gamla riksdagshuset borde ha förståelse för hur viktigt det kan vara för folk att kunna ta sig fram i labyrinter – i detta fall att hitta fram till de rätta organen och de rätta myndigheterna. En djurens ombudsman skulle det bli lätt att sprida upplysning om, lätt för folk att komma ihåg och lätt att nå. Detta är realism, det är inte känslotänkande – för att använda ett uttryck som tidigare förekommit här i debatten.

Låt mig utöver detta få framhålla en viktig sak. Det behövs också ett ökat juridiskt skydd för djuren – där bl. a. vivisektionen sannerligen inte är en ljus punkt i vårt samhälle. Förslag om ändrade lagar och bestämmelser skulle på olika punkter lättare föras fram och bli samordnade av en djurens ombudsman.

Jag yrkar alltså bifall till herr Sjöholms motion.

Herr ERNULF (fp):

Fru talman! Jag har tidigare år deltagit i behandlingen av dessa ärenden i tredje lagutskottet. Jag kanske från början skall deklarerat att jag inte är beredd att rösta för en djurens ombudsman. Det blir en rätt stor apparat, och jag är tveksam om det är den rätta metoden för tillsyn. Men nog fick man vid utskottsbehandlingen en känsla av att allt inte är väl beställt och att någon form av förbättrad tillsyn är nödvändig.

Herr Hansson i Skegrie gjorde ett uttalande av ungefärligt innehåll att det är svårt att dra gränsen mellan rationell djurskötsel och åtgärder som inte är godtagbara. Det har han naturligtvis rätt i. Men då skulle jag vilja ställa den frågan till herr Hansson, om han anser att nuvarande förhållanden vid framför allt de s. k. höns- och svinfabrikerna är tillfredsställande.

Jag fäste mig vid en radiodiskussion, där en person som väl får anses vara i varje fall teoretiskt sakkunnig, nämligen docent Ekeshöj vid institutionen för husdjurshygien i Skara, tog exempel just på olämplig form av svinskötsel vid djurfabrikerna.

”För att bringa ner skötselkostnaderna” – säger docent Ekeshöj –

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

Djurskyddstillsyn

”hålls svinen i vissa stallar i boxar helt utan strö”. Men eftersom grisar är ”skapade för att söka sin föda under ständig aktivitet med trynet mot för att inte säga i jorden”, får de inte den sysselsättning de är vana vid. Dessa förhållanden jämte det tränga utrymmet m. m. gör att djuren blir stressade, vilket kan ta sig uttryck i att de börjar bita svansarna på varandra, och man får vidta särskilda åtgärder mot det. Det är alltså ett exempel på stressymtom. Djuren kan inte bita varandra när det är mörkt. Därför ordnar man förhållandena så att det är mörkt dygnet om. Även om jag är lekman, har jag väldigt svårt att tro att djuren trivs med detta.

När herr Hansson säger att djuren dock reproducerar sig och att hönsen lägger ägg, är det väl ett gott betyg åt vårt sätt att fodra djuren och åt vårt avelsurval. Men är det verkligen ett bevis på att dessa stressymtom är ovidkommande? Jag vill ställa frågan till herr Hansson i Skegrie: Är inte ändå en förbättrad tillsyn påkallad just över dessa fabriker, som ju ibland drivs skilda från det konventionella jordbruket? Jag hade önskat att man i utskottsberäkningen något hade berört vikten av att den forskning som bedrivs vid lantbrukshögskolans institut för byggnadsteknik intensifieras så att vi kan få fram godtagbara förhållanden på dessa områden.

Jag tror, fru talman, trots allt inte att tiden ännu är mogen för den av motionärerna föreslagna åtgärden att tillsätta en djurens ombudsman, men jag har en bestämd känsla av att lagstiftningen när det gäller både uppsåtsrekvisitet vid djurplågeribrottet och tillsynsmöjligheterna är i behov av förbättring.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Fru talman! Jag ber att få svara på herr Ernulfs direkta fråga till mig om jag anser att denna fabriksmässiga djurhållning är tillfredsställande. På den svarar jag klart nej. Det är den inte när djurbesättningen är så stor att man icke har en tillfredsställande kontroll och uppsikt över djuren. Det är tyvärr alltför ofta fallet att en man sköter låt oss säga 5 000 djur. Han hinner inte ta bort de sjuka eller eventuellt skadade djuren. De får gå där så länge att de kanske blir nedtrampade av de andra.

Men en vanlig jordbrukare med t. ex. 100 eller 200 djur hinner mycket väl varje dag kasta ett öga på vartenda djur och ser ögonblickligen, om något inte är friskt. Då tar han ut detta - det är i hans eget intresse att göra det. Men det intresset finns inte i svinfabriken och inte inom den ”fabriksmässiga” animalieproduktionen över huvud taget. Jag kan hålla med om att man gärna skulle se en ökad tillsyn över denna fabriksmässiga produktion, men låt oss vara på det klara med skillnaden i förhållande till den djurhållning som vanliga jordbruk bedriver under samma vårdform, dock med en väsentligt annan tillsyn.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 31, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 101, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Förbud mot import
av hud och pälsar
från djur som hotas
av utrotning*

§ 11 Förbud mot import av hud och pälsar från djur som hotas av utrotning

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 16 i anledning av motion om förbud mot import av hud och pälsar från djur som hotas av utrotning.

I motionen 1971:1052 av herrar Werner i Malmö och Komstedt hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan lag att import av hud och pälsar från djur som borde skyddas från utrotning inte blev tillåten.

Utskottet hemställde att riksdagen lämnade motionen 1971:1052 utan åtgärd.

Fru FRÆNKEL (fp):

Fru talman! För litet mer än ett år sedan ställde jag i andra kammaren en fråga till statsrådet Lidbom om han var villig att medverka till importförbud på skinn av sällsynta kattdjur. I år anhåller man i en motion, nr 1052, om förslag till en lag om förbud mot import av hud och pälsar tillverkade av skinn från dessa djur. Jordbruksutskottet avstyrker i sitt betänkande nr 16 motionen med några allmänna välvilliga fraser och motiverar avslaget helt enkelt med att citera statsrådets svar till mig förra året.

Såväl statsrådet som utskottet säger att problemet måste lösas internationellt. Ja, det är naturligtvis riktigt, om det skall bli en verkligt universell lösning. Men FN har ju redan vädjat om hjälp till att skydda detta djurbestånd, som huvudsakligen finns kvar i de stora djurreservaten. Kan man inte skydda det, kommer de här djuren inom några tiotal år att finnas endast i de zoologiska parkerna och där hör de ju egentligen inte hemma.

Det är att märka att de flesta djuren skjuts illegalt av tjuvskyttar. I ett TV-program för ett halvår sedan ungefär, som jag hoppas att några av kammarens ledamöter tittade på, såg man att djuren ofta skjuts med kulsprutegevär därför att skotten då kan avlossas från långt håll och skyttarna lättare undgår upptäckt. I stället händer det mycket ofta att djuren sargas svårt och får utstå lidande. Dessutom blir skinnen så illa åtgångna att det behövs flera hudar för att det skall bli en päls.

I de länder där man skjuter dessa djur råder exportförbud. Skinnen förs illegalt till angränsande länder, och från de länderna exporteras sedan dessa skinn, bl. a. till Europa. Jag tycker att det är en skam för oss att en päls av skinn från de här kattdjuren — leopard, ozelot osv. — har blivit en statussymbol. Jag anser helt enkelt att vi genom att importera dessa skinn gör oss skyldiga till internationellt häleri och att vi uppammar smuggling och tjuvskytte.

Onsdagen den
24 mars 1971

*Förbud mot import
av hud och pälsar
från djur som hotas
av utrotning*

Utskottet nämner i betänkandet vad internationella djurvårdsunionen gör. Jag hoppas att utskottets ledamöter har varit medvetna om att Sverige inte är medlem i den unionen och att vi inte kan påverka dess ställningstagande; senare i år behandlas dock en motion med begäran om att vi skall bli medlemmar där.

Vidare säger utskottet att problemkomplexet kommer att behandlas vid överläggningar mellan naturvårdsverket, veterinärstyrelsen och Svenska jägareförbundet. Jag tycker att det är väldigt lustigt. Kan det vara rätt forum? Man skjuter ju inte dessa djur i Sverige. Det enda jag kan tänka mig är att Jägareförbundet vid dessa överläggningar skulle kunna uttala sin mening om den här jakten. Annars kan jag inte förstå hur dessa överläggningar skall kunna påverka vårt ställningstagande.

Fru talman! Vi i Sverige brukar ju vilja uppträda som världens samvete. Kunde vi inte i den här frågan låta en liten bit av det där samvetet få ljuda? Det är här visserligen indirekt fråga om gevär, men det är inte fråga om neutralitet eller någonting sådant.

Flera stater i USA – den ena delstaten efter den andra – har infört importförbud på dessa skinn, och jag läste faktiskt i tidningarna i går olika uppgifter om att man i England antingen redan infört en blockad mot handel med skinn från fläckiga kattdjur eller att man skulle komma att införa en sådan. Jag har inte kunnat få konfirmerat vilket som var riktigt, men där har man alltså kommit så långt att man antingen har eller tänker införa blockad. Jag kan inte förstå varför inte vi skulle kunna göra detta i vårt land. Jag är alldeles övertygad om att de andra nordiska länderna snart skulle följa efter och göra sammaledes.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till motionen 1052.

I detta anförande instämde herrar Werner i Malmö (m), Ernulf (fp) och Molin (fp).

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Fru talman! Vi har i vårt land ännu ett fåtal, dock mycket värdefulla pälsdjur, och en överenskommelse mellan de organisationer som nämnts i betänkandet skulle kanske kunna resultera i att vi besinnar oss i rätan tid. Men det har sagts – som framgår av statsrådets svar – att därest en internationell överenskommelse om förbud för import av sådana skinn som fru Fränkel nämnde träffas, kommer vi att ansluta oss till den.

Jag vill gärna hålla med fru Fränkel om att det förslag hon tagit upp är utomordentligt behjärtansvärt. Tyvärr är det såsom vi sagt så att åtgärder som begränsas till att gälla bara för oss här i Sverige träffar en alldeles för liten del av de djur som behöver skyddas, ty som fru Fränkel sade kommer det ändå att ske ett väldigt dödande helt i onödan. Om åtgärden skall bli effektiv, måste internationella bestämmelser komma till stånd. Därför bör denna fråga tas upp i internationella sammanhang, det är utskottets mening, och det framgår klart av betänkandet.

Vi är sannolikt alla överens om att det är beklämmande hur vi människor under några årtionden eller århundraden lyckats ta död på en väldig mängd djur. På 300 år har vi hunnit totalt utrota 150 djurarter i världen, och vi är nu i färd med att utrota en hel del andra. Det rör sig

ingalunda bara om tjuvskytte, som fru Fränkel sade. Man jagar dessa djur i klart vinningssyfte. Låt mig ta ett exempel som ligger särskilt nära till hands. För 300 år sedan fanns det 60 miljoner bisonoxar i Förenta staterna. I dag har man ett litet fåtal kvar på något reservat. Man har dödat dem bara för dödandets egen skull. Man tog ofta inte ens vara på köttet. Det har sagts att dagsrekordet för den berömde Buffalo Bill var 250 bisonoxar, och de flesta fick ligga där de föll. Våra isbjörnar befinner sig nu i en utomordentligt kritisk situation därför att de jagas i vinningssyfte och inte för att man anser att de är farliga. Sköldpaddorna som man gör så fina damväskor av fångas nu i en sådan mängd att man hotar att helt utrota dem.

Om jag är rätt underrättad befinner sig ungefär 250 djurarter nu i riskzonen, och om vi inte ser upp, så är de helt och hållet borta om några årtionden.

Det är ett obetänksamt handlande med dessa tillgångar som världens befolkning här ägnar sig åt. Det räcker då inte, menar utskottet, med att vi i Sverige gör en demonstration och säger att vi inte vill ha dessa pälsverk. Problemet är tyvärr oändligt mycket större. Det skulle alltså bara bli, som jag sade, en demonstration om vi biföll motionen som den är skriven. Den borde ha siktat mycket längre. Den borde ha siktat till världsomfattande åtgärder i detta syfte.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru FR/ENKEL (fp):

Fru talman! Jag är alldeles överens med herr Hansson i Skegrie om att det är ett väldigt stort problem och att vi här i lilla Sverige inte kan lösa hela detta stora internationella problem. Men vi måste väl börja någonstans.

Herr Hansson nämnde sköldpaddorna. Det har bildats en organisation för att skydda dem, och jag läste i förra veckan att det hade införts förbud mot att fånga sköldpaddor. För dessa djur har alltså någonting nu gjorts.

Vidare sade herr Hansson att en sådan lag som jag föreslår bara skulle bli en demonstration. Jag tror inte att det bara blir en demonstration. Vissa delstater i Förenta staterna har infört importförbud. England har också infört det. Vi måste i Europa - jag upprepar det - börja någonstans. Jag är alldeles övertygad om att om vi införde importförbud skulle de andra nordiska länderna här omkring göra likadant, och så skulle den där lilla snöbollen, låt mig göra den jämförelsen, rulla vidare och bli en stor snöboll.

Fru talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

I detta anförande instämde herrar Johansson i Växjö (c) och Komstedt (m).

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1052, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 12 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till inrikesdepartementet m. m. jämte motion.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Kommittéer m. m.

Herr MUNDEBO (fp):

Fru talman! Vi kommer i dag att anvisa omkring 2 300 miljoner kronor till arbetsmarknadspolitiken. Det är omkring 300 miljoner kronor mer än för innevarande budgetår. Och ändå vet vi att många angelägna ändamål inte har kunnat tillgodoses. Det är bl. a. mot den bakgrunden angeläget att utvinna bästa möjliga resultat av de tillgängliga ekonomiska och personella resurserna, att utveckla och förbättra metoder för att i framtiden bättre kunna anpassa insatserna till nya behov och önskemål. Det är också syftet med en motion som inrikesutskottet har behandlat under punkten 2, Kommittéer m. m., i sitt betänkande om anslagen till inrikesdepartementet.

Jag är glad över att utskottet allmänt delar motionärernas uppfattning och bl. a. uttalar att forsknings- och utvecklingsarbete är av stor betydelse för arbetslivet och samhällsutvecklingen. Ändå bedrivs sådant forsknings- och utvecklingsarbete i rätt begränsad omfattning. Under kommittéanslaget har under de tre senaste åren anvisats 2,5 miljoner kronor och till institutet för arbetsmarknadsfrågor drygt en halv miljon kronor om året. Det är bra men helt otillräckligt. Jämför t. ex. för kommande år 2 300 miljoner kronor till arbetsmarknadspolitik och 0,6 miljoner kronor till arbetsmarknadsinstitutet för forskning kring arbetsmarknadspolitik!

I motionen har begärts att nästa års riksdag skulle föreläggas ett program för forsknings- och utvecklingsarbete om arbetsmarknadspolitik. Utskottet erinrar om att arbetsmarknadsinstitutet gör en inventering av behovet av arbetsmarknadsforskning. Det är bra, det behövs som grund för ett program. Liksom utskottet finner jag det naturligt att en redovisning av de framkomna forskningsprojekten och därefter en prioritering av de olika projekten görs. Därmed är emellertid inte, som utskottet förmodar, motionens syfte tillgodosett. Vi vill gå längre, vi vill få ett program för forsknings- och utvecklingsarbetet *nu*. Denna gång kan vi vara tillfreds med utskottets principiellt positiva inställning, och vi förutsätter att arbetsmarknadsinstitutet snabbt fullgör den inventering som institutet skall göra. Sedan är det dags för nästa steg. Först när vi har tagit också det steget är motionens syfte tillgodosett.

Fru talman! Jag har för dagen intet yrkande men fortsätter att följa frågan och återkommer med krav på intensifierad och fördjupad arbetsmarknadsforskning.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

Arbetsmarknad
m. m.

§ 13 Arbetsmarknad m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar inom inrikesdepartementets verksamhetsområde till arbetsmarknad m. m. jämte motioner.

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen framställs yrkanden beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Fru talman! Låt mig först helt kort ge några allmänna synpunkter på den del av elfte huvudtiteln som gäller arbetsmarknadsfrågorna och som vi nu skall behandla.

Departementschefen redovisar i propositionen syftet med arbetsmarknadspolitiken, och det finns ingen anledning för mig att här upprepa detta syfte, det kan kammarens ledamöter alltför väl. Men för att i möjligaste mån uppfylla detta syfte – om vilket vi i princip alla är ense – föreslås en rad förbättringar av gällande förmåner och en anslagsökning på totalt 286 miljoner, för att ytterligare precisera den siffra som herr Mundebo nyss nämnde. Det kan kanske vara av intresse i detta sammanhang att studera den senaste arbetsmarknadsstatistiken, som gällde februari månad. Det har kommit några preliminära siffror också för mars, som jag återkommer till. Om man jämför siffrorna från februari 1970 med siffrorna för samma månad i år, så finner man att antalet sysselsatta vid särskilda och allmänna beredskapsarbeten ökat från 16 600 förra året till 18 600 i år. Det är alltså en ökning med 12 procent. Enligt de preliminära siffrorna för mars är dock denna ökning reducerad till 4,4 procent. Antalet personer i AMS-utbildning har ökat från 42 400 till 55 000. Det är en stark ökning. Trots detta har antalet anmälda arbetslösa – här använder jag de i dag i pressen publicerade siffrorna för mars månad – ökat med 49 procent till 65 000, om man jämför med mars förra året. Antalet anmälda lediga platser har minskat från 60 000 till 34 500. Det är en minskning med 43 procent.

Vad jag personligen bedömer som mycket allvarligt i det här läget är arbetslösheten i skogslänen – alltså i Norrland och i Kopparbergs och Värmlands län. I Storstadslänen har man enligt statistiken något över 100 lediga platser per 100 arbetssökande, under det att man i skogslänen endast har 21 lediga platser på 100 arbetslösa.

Jag stryker under – med inrikesministern framför mig här – att vi inom utskottet är helt ense om att de satsningar på arbetsmarknadspoli-

tiken som sker hälsar vi med tillfredsställelse. Jag tror personligen att vi med dessa siffror som bakgrund kanske måste tänka oss ytterligare satsning just när det gäller arbetsmarknadsåtgärder, men det blir kanske tillfälle att återkomma till den frågan i riksdagen.

I mycket stor utsträckning har det alltså rätt enighet vid behandlingen av huvudtiteln. Det finns dock några punkter där skiljaktiga meningar uppstått och där motionsyrkanden resulterat i reservationer eller särskilda yttranden, som framgår av betänkandet.

I reservation 1 har vi från folkpartiets sida upprepat ett gammalt krav på att flyttningsbidrag skall beviljas också nyutbildade som inte kan få anställning på utbildnings- eller hemorten. Vi anser för vår del att det finns tillfällen som motiverar en åtgärd av sådant slag.

Reservation 2 skall jag helt gå förbi; den kommer herr Mattsson i Skce att motivera.

Reservation 3 gäller arbetsmarknadsutbildningen. Vi är väl alla överens om att när det gäller utbildning av detta slag bör huvudsyftet vara att ge dem som nyrekryteras eller omflyttas den utbildning som är aktuell just för dessa människor. Vi tror därför att en utbildning inom företagen i många fall är att föredra. Vår bedömning är att företagsutbildningen också för samhället är en billig form av omskolning. Vi biträder från vårt håll på denna punkt arbetsmarknadsstyrelsens förslag.

Det från c och fp tidigare framförda kravet på att inkomstprövning av utbildningsbidrag mot makes inkomst skall upphöra har vi inte följt upp i någon reservation i år. Skälet till detta är att den nyligen tillsatta utredningen för bl. a. inkomstprövningsreglerna kommer att behandla frågan. Vi har dock i ett särskilt yttrande slagit fast att vi anser att det finns både principiella och praktiska skäl som talar för att inkomstprövning mot makes inkomst i fråga om utbildningsbidragen bör avskaffas. Vi håller alltså fast vid vår principiella inställning men har av det skäl som jag anfört inte följt upp kravet i en reservation.

Den sista reservationen som gäller punkt 10 i betänkandet — Bidrag till driften av verkstäder för handikappade — bedömer jag personligen som den viktigaste och tyngsta av de reservationer som vi har avgivit. Både i en partimotion från folkpartiet och i en enskild folkpartimotion med herr Hamrin i Kalmar som första namn har vi tagit upp de handikappades problem på arbetsmarknaden. I den sistnämnda motionen — av herr Hamrin m. fl. — har man föreslagit en riksomfattande inventering av behovet av arbetsvårdsåtgärder inom den skyddade verksamheten. I vår partimotion har föreslagits bl. a. att man genom överläggningar med företrädare för de privata, kooperativa och offentliga arbetsgivarna och deras organisationer skall sträva efter att uppnå en betydande ökning av antalet platser i halvskyddad verksamhet.

Jag tror mig vara på fast mark när jag vågar säga att utskottet har stor förståelse för våra krav på denna punkt. Detta återspeglas också i utskottets skrivning. Vi har dock från vår sida i ett särskilt yttrande velat att riksdagen skall ge till känna att vi vill påskynda den pågående utredningen. Det finns i dag endast omkring 1 700 personer placerade i halvskyddad verksamhet, och detta måste betraktas som ett halvt misslyckande i vår strävan att inrätta sådana platser inom näringslivet.

Till sist, fru talman, några ord som en liten förklaring till att utskottet på en punkt utnyttjar sin initiativrätt. Skrivningen på s. 18 i betänkandet redovisar de i propositionen föreslagna förbättringarna i bidragsbestämmelserna för inrättande av skyddade verkstadsplatser för handikappade. Dessa bidragsbestämmelser skulle enligt propositionen träda i kraft den 1 juli 1971. Jag vill säga att utskottet var enigt när det uttalade sin tillfredsställelse över de föreslagna förbättringarna. Men vi har erhållit upplysningar som visar att flera huvudmän, som har färdigprojekterade verkstäder hos arbetsmarknadsstyrelsen, har begärt att deras ärenden skall få ligga vilande och behandlas först efter den 1 juli 1971.

Vi har ifrån utskottets sida bedömt det som viktigt att de här byggena kommer i gång, men framför allt är det ju viktigt att vi får fram de planerade platserna så fort som möjligt. Ett enigt utskott har därför utnyttjat sin initiativrätt och föreslagit att de generösa bidragsbestämmelserna skall träda i kraft retroaktivt från den 1 januari 1971 och att vi på så vis får i gång byggena och får de platser som vi har så stort behov av.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 6, och i övrigt ber jag, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Fru talman! Inrikesutskottets betänkande nr 3 som behandlar arbetsmarknadspolitiken visar klart att i vårt land råder enighet om målsättningen för denna, nämligen att upprätthålla full sysselsättning. För den enskilde betyder detta att vi är beredda till avsevärda insatser för att bereda sysselsättning och utkomstmöjligheter för dem som av olika anledningar blivit arbetslösa och för dem som drabbas av olika former av handikapp. De till betänkandet fogade reservationerna berör därför endast vissa detaljfrågor i den helhet som arbetsmarknadspolitiken utgör.

En grupp som särskilt drabbas genom de snabba förändringarna i vårt näringsliv är den äldre arbetskraften. Det är därför naturligt att utgifterna har stigit mest för de uppgifter inom arbetsmarknadspolitiken som skall försöka hjälpa dessa. Framför allt är det nödvändigt med en annorlunda värdering av denna arbetskraft så att den ges möjligheter att fortsätta att vara verksam. Särskilda åtgärder till stöd för den äldre arbetskraftens säkerhet i anställning har ju aviserats och kommer senare att tas upp, och det finns då anledning att mera ingående diskutera dessa frågor.

Omskolningsverksamheten och den skyddade sysselsättningen för handikappade är nödvändiga för att klara de problem som uppkommer vid omställningar, flyttningar, nedläggning av företag osv. Det gäller att göra dessa arbetsmarknadsinstrument ännu fullödigare. Forskning och utvärdering av resultaten och metoderna är angelägna så att missbruk och misslyckanden kan begränsas i denna så viktiga och positiva verksamhet.

Instrumentet för att få arbetsmarknadspolitiken att fungera smidigt och effektivt är bl. a. arbetsförmedlingarna. Riksdagen har 1970 antagit riktlinjer för organisationens utformning. Reformen innebär – jag höll på att säga som alltid annars – indragning av kontorsenheter. Vi konstaterar med tillfredsställelse att utskottet understrukit departementschefens uttalande om en långsammare takt i indragningen än vad som framkom-

mit i AMS:s förslag. I arbetet med att skapa fungerande samhällsenheter av de nya kommunblocken har vi pekat på att arbetsmarknadsservice är en detalj som måste beaktas.

Flera tecken tyder på att högkonjunkturen är på återgång. Antalet lediga platser har minskat och antalet arbetslösa ökat. Som jag tidigare nämnt tenderar arbetslösheten att framför allt drabba äldre arbetskraft, vartill har kommit människor som friställts genom det starkt ökande antalet företagsnedläggningar. Antalet nedläggningar är oroande högt eftersom de skett under en period då vi haft högkonjunktur. Dessutom drabbar de ofta orter där näringslivet i övrigt inte är så expansivt att det kan ersätta bortfallna arbetsplatser. I vissa områden med efterfrågan på arbetskraft har därför denna efterfrågan måst tillgodoses genom invandrade.

Arbetsmarknadspolitiken arbetar med rörlighetsstimulerande åtgärder av typen flyttningsbidrag, inlösen av egnahem m. m. Dessa åtgärder är nödvändiga för att förbättra deras situation som saknar arbete i hemorten. Centerpartiet vill dock inte att tyngdpunkten skall läggas på liknande åtgärder. Att vi i dag behöver dem i så stor utsträckning som fallet är beror bl. a. på att vi har haft och har en för svag lokaliseringspolitik.

De starka koncentrationstendenserna, i all synnerhet under 1960-talet, är delvis resultatet av att man för sent har förstått att sätta in åtgärder för att bromsa koncentrationen. Bristen på lokaliseringpolitiska åtgärder, kraftig inriktning på rörlighetsfrämjande åtgärder samt frånvaron av en regionalpolitisk målsättning har medfört en så stor regional obalans att det är en av 1970-talets stora politiska uppgifter att rätta till dessa missförhållanden.

I en till detta betänkande fogad reservation betecknad nr 2 har vi yrkat bifall till en av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. väckt motion om investeringsbidrag till industrilokaler i form av beredskapsarbeten, även om den verksamhet man avser att bedriva i lokalerna sysslar med annat än lokal service. Jag anser att nuvarande bestämmelser föga ansluter sig till de aktuella sysselsättningsbehoven på de orter där man skulle vara intresserad av att uppföra lokaler.

I tillbakagående orter med behov av ökad och mera differentierad sysselsättning är den lokala servicen oftast god, på många orter t. o. m. överdimensionerad i förhållande till folkmängden. Man behöver då som regel inte några ytterligare lokaler där enbart för lokal service, utan man behöver dem för ökad industriell verksamhet och sysselsättning. Det torde vara en ganska enstämig uppfattning bland kommunalmän i berörda kommuner. Vi tror därför att det vore värdefullt om Kungl. Maj:t närmare studerade den frågan.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2 och 3, och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLGREN (vpk):

Fru talman! Den tekniska utvecklingen inom svenskt näringsliv har under de senaste decennierna ökat oavbrutet. Kravet på ökad profit har framtvingat rationaliseringar av genomgripande omfattning och med

arbetskraftsinskränkningar som följd. Stressen och jäktet ökar också ständigt på arbetsplatserna. Detta har medfört att många människor inte längre passar in i den högt uppdrivna arbetsprocessen utan slås ut från arbetslivet. En stor del måste också byta till lättare arbeten på grund av en alltför tidig förslitning. Det är i regel medelålders och äldre arbetare som där kommer i kläm. De tvingas till omskolning i någon form för att över huvud taget klara sitt uppehälle.

Det är här som arbetsmarknadsutbildningen kommer in och skall ge stöd under omställnings- och utbildningstiden. Inrikesministern konstaterar i årets statsverksproposition att denna form av utbildning under 1960-talet har utvecklats till ett av de viktigaste instrumenten i sysselsättningspolitiken. Antalet personer som har genomgått arbetsmarknadsutbildning har också mångdubblats de senaste åren. Vi får räkna med att allt fler människor tvingas till omskolning också i fortsättningen. Väsentligt fler skulle säkert söka arbetsmarknadsutbildning till andra och mera passande arbeten än vad som nu är fallet, om detta inte innebar stora ekonomiska försämringar. Det förhåller sig faktiskt så, att nu utgående utbildningsbidrag t. o. m. underskrider normalt socialbidrag. Många av dem som uppbär utbildningsbidrag måste samtidigt söka socialhjälp för att klara sitt uppehälle. Ett sådant förhållande kan inte vi inom vpk acceptera, och det har vi också ingående motiverat i motion nr 283 och i de reservationer av herr Lorentzon som är fogade till inrikesutskottets betänkande nr 3 under punkten 6, Arbetsmarknadsutbildning m. m.

Vi har i vår motion föreslagit att grundbeloppet vid arbetsmarknadsutbildning fastställs till 650 kronor per månad och att barntillägget höjs till 120 kronor samt att ett bortavistelsebidrag införes med 450 kronor per månad. Det innebär att förslagsanslaget skulle höjas med 40 miljoner kronor till 640 miljoner kronor. De föreslagna höjningarna sammanfaller i stort sett med arbetsmarknadsstyrelsens äskande i denna fråga. Utskottet har inte kunnat tillstyrka den föreslagna höjningen, bl. a. av statsfinansiella skäl, dvs. det finns inga pengar till en sådan höjning. Osökt ställer man sig frågan: Vilket är mest angeläget, att företa en sådan höjning eller att exempelvis höja försvarskostnaderna med över 700 miljoner som man har föreslagit och som riksdagen säkerligen kommer att besluta, eller att behandla näringslivet så rundhänt som man gjorde när man beslöt godkänna finansplanen? Lättnader för näringslivet, dvs. för aktieägarna, har man redan beslutat om — en grupp i samhället som sannerligen inte fått vidkännas någon standardförsämring. Man har också varit rundhänt när det gäller anslag och apanage till kungahuset. Då är man inte knusslig med miljonerna. De rullar ganska lätt här. Men när det är fråga om en grupp som verkligen har det bekymmersamt, då finns det inte medel till några förbättringar. De människorna skall leva på socialtöd. Vi kan inte godta det.

När nu den socialdemokratiska regeringen accepterar en produktionsordning med profiten som ledstjärna som framtvingar ökad stress och hets i arbetslivet och medför ständigt stegrade krav på effektivitet, en produktionsordning som utestänger allt fler arbetare från produktionen, är det väl också på sin plats att man ser till att de människor som på

grund av denna ordning tvingas till omskolning också får en dräglig försörjning. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens senaste iakttagelser har man kunnat konstatera att den kritiska åldern, dvs. den ålder vid vilken man inte längre passar in i det moderna arbetslivet, oroväckande sjunker för varje år. För närvarande betraktas de personer som uppnått 45 års ålder som svårplacerade. Det betyder att antalet personer som behöver arbetsmarknadsutbildning kommer att öka avsevärt. Det är därför av stor vikt att denna växande grupp får sina ekonomiska problem lösta på ett för dem godtagbart sätt.

Fru talman! Med stöd av vad jag här har anfört vill jag yrka bifall till reservationerna 4 och 5 av herr Lorentzon vid punkten 6, Arbetsmarknadsutbildning m. m., i inrikesutskottets betänkande nr 3.

Herr FAGERLUND (s):

Fru talman! När det gäller inrikesutskottets betänkande nr 3 om arbetsmarknadspolitiken hade det med hänsyn till frågans vikt och storleksordning funnits anledning att ganska noga gå igenom även allt som utskottet varit enigt om; det är principer som redan fastslagits om vad arbetsmarknadspolitiken betyder i vårt land.

De senaste siffrorna som herr Eriksson i Arvika, utskottets värderade ordförande, presenterade visar ju att läget inte är problemfritt. Även om dessa siffror i viss mån kan förklaras med att vintern kom sent, att byggnader blev färdiga så att säga i förtid och att även den inträffade arbetsmarknadskonflikten haft en viss inverkan är situationen oroande. Under alla förhållanden kan inte någon nedrustning göras av arbetsmarknadspolitiken i vårt land.

Jag skall ganska snabbt göra några reflexioner och kommentarer till propositionen.

Vi har under de senaste åren haft en arbetsmarknad, som har kännetecknats av en mycket hög sysselsättning. Trots att det varit lätt för vissa grupper som velat byta arbete eller som blivit arbetslösa att få nytt arbete, har andra grupper kommit i kläm i den strukturomvandling som äger rum. Det har varit äldre, det har varit kvinnor och det har varit personer med handikapp, som kanske bara för några år sedan var ute i förvärvslivet men som i dag inte har någon möjlighet att söka sig ut. Det har också varit betydande regionala och även branschvis betingade skillnader i sysselsättningen, och svårigheter har uppstått i sammanhanget. Därför kan man med glädje konstatera att utbildningskapaciteten inom arbetsmarknadsutbildningen har höjts.

Arbetsmarknadspolitiken i dess helhet har fått en helt annan inriktning under 1960-talet. Arbetsmarknadsstyrelsen som tidigare helt enkelt mest sysslade med att förmedla platser är i dag sysselsatt med att utbilda folk, att se till att handikappade får arbete, att bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik så att den enskilda människan får det så bra som möjligt och att strukturomvandlingarna inte drabbar den enskilde mer än som är absolut nödvändigt.

En annan sak som är typisk när det gäller arbetsmarknadsutbildningen är att kvinnornas andel har ökat betydligt under de senaste åren.

För dem som tillhör en generation, som betraktas som den äldre, är

det glädjande att det bedrivs en försöksverksamhet, där det i arbetsmarknadsutbildningen läggs in 288 lektionstimmar under åtta veckor för att ge allmänbildning. Det är ett viktigt bidrag för att utjämna klyftorna mellan generationerna. Av dem som deltar i arbetsmarknadsutbildningen har 62 procent endast folkskola och fortsättningsskola.

Det är också med glädje man konstaterar att enligt propositionen stödet skall ökas när det gäller att anpassa arbetsplatsen till den enskilda individens situation. Detta kommer att ge särskilt de handikappade en bättre ställning. Här föreslås förbättringar som innebär att statsbidrag kan utgå med upp till 100 procent om anordningen är sådan att den endast är till för de handikappade, dock högst 15 000 kronor. Det bör leda till att industrin verkligen gör en insats för dessa medborgare i vårt samhälle. Detta följs också upp genom att arbetsmarknadsverket får nya tjänster så att utvecklingen verkligen kan följas och eftertryck ges åt kravet att arbetsplatsen skall anpassas till människan och inte tvärtom. Även ett ökat bidrag till anordnandet av skyddade verkstäder kommer in.

Vi skall här i dag också fullfölja det beslut som redan har omnämnts av herr Mattsson i Skee om arbetsförmedlingarnas organisation i detta land. Jag skall inte göra någon längre historik i sammanhanget. Det skall emellertid i fortsättningen bli distriktskontor och lokalkontor. Distriktskontoren skall i princip finnas i A-regionerna. De skall ge en mycket allsidig service och ha en självständig verksamhet. Hur många lokalkontor som kommer att finnas är inte angivet, och det har redan sagts här av herr Mattsson att varken departementschefen eller utskottet har följt arbetsmarknadsstyrelsens förslag.

Vad vi tycker är bra i detta sammanhang är att man i propositionen tar upp servicefrågorna ute i landet när det gäller arbetsförmedlingarnas verksamhet. Jag tar mig friheten, fru talman, att till protokollet läsa in något som jag tycker är väsentligt när man diskuterar organisationen. Jag citerar från s. 48 och 49 i statsverkspropositionens bilaga 13:

”Vid överväganden om ett kontor bör dras in måste hänsyn tas också till avståndsfaktorn. Även om de förut antydda villkoren för att ett kontor bör finnas kvar inte kan uppfyllas helt, kan det vara berättigat att behålla kontoret därför att avståndet till annat kontor är alltför stort. Också bristfälliga eller tidsödande kommunikationer måste tillmätas betydelse när kontorsindragningar övervägs.

Vid bedömningen av denna fråga bör man beakta det regionalpolitiska sambandet. Det är enligt min mening viktigt att sambandet mellan här diskuterade åtgärder och den regionpolitiska planeringen uppmärksammas så att behovet av arbetsmarknadsservice ses i relation till övriga servicekrav som bör tillgodoses i en ort som i ett område skall fungera som servicecentrum.”

Departementschefen säger längre ner på s. 49: ”Vid sådana överväganden bör de i det föregående angivna synpunkterna vara vägledande. Jag vill särskilt stryka under angelägenheten av samordning med den regionala planeringen.”

Jag tror att det är viktigt att få in även detta i kammarens protokoll. Det råder nämligen inget tvivel om att man på vissa ställen, bl. a. i min egen hembygd, har hyst oro. Men om man tar hänsyn till skrivningen i

propositionen, anser vi det ganska klart att det kontor som finns i min hembygd skall finnas kvar även i fortsättningen.

Efter dessa inledande ord skall jag något ta upp de reservationer som här finns. En del är gamla. Jag kanske därför kommer att föra fram gamla argument. Det är inte lätt att hitta nytt när man har gammalt att diskutera.

Flyttningsbidragen till nyutbildade har vi diskuterat vid olika tillfällen. I utskottsbetänkandet erinras om att det tidigare generella förbudet att ge flyttningsbidrag efter hand har mjukats upp. Så skedde 1968, då man gav AMS möjlighet att ge dispens i detta sammanhang. Även i enskilda fall när det gäller människor som har mött svårigheter eller har en utsatt position kan bidrag utgå. Det kan gälla hemmafruar, personer som har fullgjort sin första värnpliktsjämsgöring, handikappade och dem som har genomgått arbetsmarknadsutbildning. Därför tycker vi inom utskottsmajoriteten att man inte behöver uppmjuka bestämmelserna. En generell uppmjukning skulle inte vara riktig.

Frågan om industribyggnader är en fråga där man kan hänvisa till den pågående utredningen om industricentra. Det är även en lokaliseringpolitisk och kommunalrättslig fråga. Reservanterna har i år tillfogat några ord som innebär att om en särskilt omsorgsfull avvägning mot andra stödformer och rättsliga tolkningsfrågor skulle anses erforderlig, bör projekten prövas av Kungl. Maj:t. Utskottsmajoriteten har inte ansett att man behöver ändra på detta utan att man kan behålla de bestämmelser som finns.

Frågan om företagsutbildningen är av principiell natur. Viss företagsutbildning ges i samband med att lokaliseringsbidrag utgår, men i övrigt är det viktigt att slå fast att det ankommer på företagen att utbilda sin personal. Företagen kan också om de så vill – visserligen mot full kostnadstäckning – beställa specialkurser hos arbetsmarknadsstyrelsen.

Låt mig sedan beröra ännu en folkpartireservation, nämligen den som herr Eriksson i Arvika ansåg vara den viktigaste och som gäller Bidrag till driften av verkstäder för handikappade. Det är en mycket liten, om ens någon, nyansskillnad mellan vad utskottet föreslår och det tillägg reservanterna vill göra. Min egen uppfattning är att varje utredning skall arbeta så snabbt som möjligt. Den aktivitet som AMS bedriver för att anpassa arbetsplatserna inom företagen så att handikappade och äldre som ställts utanför produktionen åter skall kunna komma in i densamma gäller ju en försöksverksamhet, och den skall naturligtvis redovisas för riksdagen.

Vad sedan gäller de reservationer som avgivits av vänsterpartiet kommunisterna i fråga om höjning av utbildningsbidraget så kan det givetvis finnas fullt fog för den uppfattningen. Låt mig dock säga att det förslag som nu föreligger innebär en förbättring i och med höjningen av barntillägget i detta sammanhang. Herr Hallgren tog upp vissa utgiftsökningar på andra huvudtitlar. Jag tror att om herr Hallgren räknar igenom de olika utgiftsökningar som kan hänföras till arbetsmarknadens område så kommer han upp till siffror som är minst lika höga. Föreliggande förslag innebär kostnader på 40 miljoner, och vi har ansett att man bl. a. av statsfinansiella skäl inte bör gå längre, även om man kan

tycka att dessa bidrag är för små. I fråga om bidrag till utbildning så är dessa de bästa som utgår här i landet, och därför har vi inte ansett att vi har anledning att höja dem just nu.

Jag skall inte uppehålla mig vid de särskilda yttrandena. De gäller bl. a. Bidrag till driften av verkstäder för handikappade. Den frågan är också en gammal bekant. Arbetsförmedlingarna anser jag också att jag berört i tillräcklig utsträckning. Inkomstprövningsreglerna i fråga om makes inkomst är också föremål för utredning.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr inrikesministern HOLMQVIST, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta betänkande ämnade besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 18 februari framställda interpellation, nr 58, angående arbetsmarknadspolitikens syften och inriktning, erhöll ordet och anförde:

Fru talman! Innan jag besvarar herr *Svenssons* i Malmö interpellation vill jag helt kort knyta an till den aktuella sysselsättningssituationen. Herr *Fagerlund* har redan lämnat vissa kompletterande uppgifter som kan vara värda att beakta. När vi bedömer dagens läge med dess onekligen höga arbetslöshet, finner vi att siffran för mars är den högsta som noterats sedan vi över huvud taget fick en arbetslöshetsstatistik. Det är klart att detta kan inge oro. Men när vi gör den kortsiktiga jämförelsen mellan antalet arbetslösa i mars i år och fjolärets siffror får vi hålla i minnet att vi 1970 hade ett högkonjunkturår, kanske det bästa vi någonsin haft.

Särskilt under det första halvåret kännetecknades konjunkturen av en stark överhettning och av en av naturliga skäl då också osedvanligt liten arbetslöshet. I mars månad i fjol hade vi 7 000 å 8 000 färre arbetslösa än vad vi haft under tidigare år.

Detta bör vi beakta när vi nu konstaterar att vi i mars i år har 20 000 flera arbetslösa än vi hade i mars föregående år. Herr *Fagerlund* framhöll, att vi nu utan tvivel har en nedgång i konjunkturen, vilket jag gärna vill stryka under. Vi kan se att denna nedgång praktiskt taget gäller för hela landet; den gäller storstäder, skogslän och övriga län.

För dem som ser på statistiken kanske jag bör göra den kompletteringen att det finns undantag. I Göteborgs och Bohus län har man faktiskt färre arbetslösa i mars än i februari. Ett annat undantag är Gotland. Om vi jämför mars månad i år med mars förra året är arbetslösheten där faktiskt lägre. Men i stort kan vi säga att bilden med dessa undantag är likartad. Det är en nedgång över landet, möjligen inte fullt så påtaglig i skogsläna som i de övriga läna.

Som tidigare sagts har naturligtvis väderleksförhållandena spelat in. Inom byggnadssektorn har vi nu 18 000 arbetslösa. Det är en osedvanligt hög siffra – 6 000 högre än i fjol, – men det är den siffra som vi brukar ha i februari månad. När vintern sätter in, uppstår en puckel i arbetslöshetsstatistiken. Vi kan nog räkna med att den markanta uppgången är temporär. Vi vet att när våren kommer ges det också ökade möjligheter till arbete just inom detta område.

Inom metallindustrin – ett annat väsentligt område som brukar tilldra sig uppmärksamhet – har vi också noterat en viss uppgång. Den stannar

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadspolitikens
syften och inrikt-
ning*

Onsdagen den
24 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadspolitikens
syften och inrikt-
ning*

dock vid siffran 1 500. När det gäller arbetslösheten bland skogsarbetarna kan sägas att läget i år är något bättre än det var i fjol. Detta återspeglar att det inom skogsnäringen rått bättre förhållanden under de senare månaderna.

När vi nu har att ta ställning till vilka insatser som skall göras för att bekämpa arbetslösheten, bör vi naturligtvis beakta dessa siffror. Vi får ju möjligheter att återkomma till riksdagen med förslag om anslagsförstärkning. På samma sätt kommer vi naturligtvis att följa utvecklingen med uppmärksamhet och öka insatserna i fråga om de aktiviteter som står oss till buds. Jag är övertygad om att vi skall kunna se fram mot bättre förhållanden under april månad. Skulle inte då en väsentlig förbättring inträffa, har vi verkligen anledning att i viss mån ompröva våra åtgärder.

Fru talman! Efter detta ber jag att få besvara herr Svenssons i Malmö interpellation.

Herr Svensson i Malmö har frågat om de förskjutningar i målsättningen för svensk sysselsättningspolitik, som han i interpellationen påstår ha inträffat, kommer att fortsätta och om det är statens och regeringens avsikt att för framtiden acceptera undersysselsättningen och den industriella reservarmén som ett bestående inslag i den svenska kapitalistiska ekonomin.

Herr Svensson grundar sin fråga på påståenden, som jag inte kan godtaga. Det har inte skett några sådana förskjutningar i målsättningen för svensk sysselsättningspolitik som det hävdas i interpellationen och som skulle innebära att begreppet full sysselsättning har urholkats. Tvärtom har våra ambitioner ökat. Detta kom till uttryck bl. a. i 1966 års arbetsmarknadsproposition. Där behandlades inte bara rörlighetsfrämjande åtgärder utan alla de åtgärder som vi nu har till förfogande för att skapa och upprätthålla full sysselsättning och som jag utgår från att interpellanten känner till. Ett annat uttryck för de stegrade ambitionerna är den ökade satsningen på regionalpolitiken.

Jag håller med om att den arbetslöshet som vi har för närvarande inte är tillfredsställande. Den registrerade arbetslösheten är dock inte, som det påstås i interpellationen, nu flera gånger större än för 10 år sedan. År 1960 var det i medeltal under året 24 321 arbetslösa mot 36 483 under år 1970. Det var alltså en ökning med 12 162. Men man skall komma ihåg att år 1968 tillkom ett särskilt äldrestöd vid arbetslöshet. Under år 1970 var det i genomsnitt 5 600 personer som fick sådant stöd och därmed blev registrerade som arbetslösa. Sådana äldre arbetslösa var i regel inte registrerade tidigare. Den kraftiga utbyggnaden av arbetslöshetsförsäkringen under 1960-talet - från 1 300 000 till över 2 100 000 -- innebär vidare att 800 000 fler människor än för 10 år sedan av försäkringstekniska skäl har intresse av att omedelbart anmäla sig som arbetssökande om de blir arbetslösa. Vi har alltså fått bättre registrering av arbetslösheten under 1960-talet, men det är inte detsamma som att vi har fått högre arbetslöshet.

När herr Svensson talar om antalet elever i arbetsmarknadsutbildning i interpellationen kallade "omskolningsfall" - bör man hålla i minnet att arbetsmarknadsutbildningen ökar därför att vi vill ge allt fler människor - inte bara arbetslösa - större förutsättningar att få tryggare

och bättre sysselsättning.

Tillströmningen till arbetsvårdsexpeditionerna, som herr Svensson också nämner, är i hög grad ett uttryck för de handikappades ökade tilltro till arbetsmarknadsmyndigheternas möjligheter att lösa deras sysselsättningsproblem.

Herr Svensson säger också att det har bildats ett växande skikt av människor som genom statens förmedling sysselsätts på dåligt betalda, rättsligt illa reglerade, nödhjälpsbetonade arbeten. Jag vet inte vilka arbeten som avses. Nödhjälpsarbetena avvecklades för länge sedan. Våra dagars beredskapsarbeten är angelägna arbeten med samma arbetsvillkor som på den öppna arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken är, säger herr Svensson, "baserad på avfolkning och kronisk undersysselsättning i stora delar av landet". Det är upseendeväckande att en länsplanerare har en sådan i grunden felaktig uppfattning om regionalpolitikens och arbetsmarknadspolitiken innebörd.

Sammanfattningsvis vill jag som svar på herr Svenssons fråga säga att vi kommer att fortsätta den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Vi kommer att göra arbetsmarknadsutbildningen till ett än bättre hjälpmedel inte bara för arbetslösa utan också för nytillträdande på arbetsmarknaden, för handikappade och för dem som har en otillfredsställande sysselsättning. Vi kommer att särskilt ta oss an de äldres problem på arbetsmarknaden. Vi kommer att ge arbetsvärden allt bättre förutsättningar att motsvara de förväntningar som ställs på dess insatser. Vi kommer att förbättra arbetsförmedlingen ytterligare så att den kan ge en ökad service och information. Vi kommer att lägga stor vikt vid åtgärder som syftar till att anpassa själva arbetet till individen. Vi kommer att förbättra det ekonomiska skyddet vid arbetslöshet. Vi kommer alltså att fortsätta att driva en arbetsmarknadspolitik som syftar till full, produktiv och fritt vald sysselsättning. Vi kommer också att utveckla regionalpolitiken som ett allt effektivare instrument för att ge befolkningen i olika delar av landet mera likvärdiga villkor.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Fru talman! Det finns frågor som inte besvaras utan bara undviks. Antingen undviker man av taktiska skäl att tala om en sanning som man är medveten om. Eller också tror man att verkligheten är en annan än den är – och kallar slaveriet för frihet, tvånget för ett fritt val och AMS-barackernas folk för fullt sysselsatta. Interpellationssvaret här faller under denna andra kategori.

Att finna produktivt arbete, att orka med arbetslivet, att fullt kunna försörja sig på det egna arbetet – det är problemet för allt fler lönearbetare i dag. Till belysningen av det problemet ger inrikesministerns svar ingenting. Några förnärmade protester plus en rätt primitiv valappell är vad som bjuds. Analysen, politikerns perspektiv på långsiktstendenserna och deras djupare innebörd, lyser i stort sett med sin frånvaro.

En sådan analys skulle visa att sysselsättningsfrågan förändrats på ett djupgående sätt både i sin praktiska verklighet och i sina teoretiska begrepp.

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Ang. arbetsmarknadspolitiken
syften och inriktning*

Onsdagen den
24 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadspolitikens
syften och inrikt-
ning*

Låt oss först se på den registrerade arbetslösheten. Inrikesministern medger att den är besvärande. Han söker förringa stegringen med hänvisning till den delvis nya kategorin som får äldrestöd. Han hänvisar också till arbetslöshetskassornas ökade omslutning. Det viktiga är kanske här inte att äldrestödet bara förklarar en mindre del av den statistiska ökningen, inte heller att arbetslösheten blivit högre även i förhållande till antalet kassamedlemmar. Avgörande är, att statsrådet i sina enda konkreta sifferuppgifter nyttjar ett enkelt statistiskt trick. Han använder årsmedeltal. Det betyder att svängningar mellan höga och låga månadstal utsuddas. Sommararbetslösa blandas ihop med vinterarbetslösa. Stegringar i sommararbetslösheten förringas genom att dess lägre absoluta tal sätts i relation även till andra säsongmånaders normalt högre siffror.

Hur ter sig då en mer rättvisande jämförelse? AMS:s konjunkturdata går tillbaka till 1963. De visar att juliarbetslösheten 1963 var 11 400, 1965 endast 9 100 men 1970 29 600. Det är alltså rätt att tala om att den minimiarbetslöshet som tolereras har stigit flerfaldigt. Den ökningen kan inte förklaras med något äldrestöd. Ingen lär vilja påstå att antalet äldre arbetslösa blir större bara när det är sommar och vackert väder.

Om man sedan ser på marsarbetslösheten hade man 1963 32 500, 1965 27 000 och 1970 43 600.

I november hade man 1963 20 700 registrerade arbetslösa, 1970 39 700. Alltså vida större ökning än som spåras i statsrådets färdiglagade årsmedeltal.

Om man jämför på kvartalsbasis hade man under första kvartalet 1965 29 200 registrerade arbetslösa, 1970 47 100. Tredje kvartalet, den bästa säsongen, visade ökning samma tid från 12 000 till 28 000.

Ser man på en annan mätare på arbetsmarknadsläget – antalet lediga platser per 100 anmälda arbetslösa – får man också en bild av kraftig förändring. Antalet lediga platser per 100 arbetslösa var för juli i hela riket 1963 430, 1965 678 och 1970 243. För november var de 1963 188, 1965 237 men 1970 bara 116. I storstadsområdena var julisiffran 1965 1 666 men 1970 676. För skogslänen var julisiffran 1965 207 men 1970 95. Det visar överallt en djupgående förändring av relationen mellan arbetsmöjligheter och arbetssökande.

Den verkliga arbetslösheten är ju högre än den registrerade. Enligt arbetskraftsundersökningen fjärde kvartalet 1970 var antalet arbetslösa ca 60 000. Det är något riskfyllt att jämföra dessa undersökningars tal i tiden men tendensen pekar mot en ökning.

Fullt tydligt är detta när det gäller skärpningen av arbetslöshetens karaktär. Arbetslöshetens längd var enligt undersökningarna 7,7 veckor i genomsnitt per arbetslös hösten 1966 och drygt 11 veckor hösten 1970. Andelen av dem som varit utan arbete i mer än tre månader steg för februari från 14 procent år 1962 till 27 procent 1969. För majarbetslösheten steg de långtidsarbetslösas andel från 19 till 32 procent för motsvarande år.

Men ett långt större problem än arbetslöshet i den gamla klassiska meningen är de andra delarna av den nya industriella reservarmén. Det är hela det växande skikt av människor som slagits ut av produktionsprocessens och kapitalets krav. Det är alla de som drabbats av att

arbetstillfällena i deras hembygd krympts av den ekonomiska koncentrationsprocessen. Och detta underproletariat är ett verkligt nytt inslag i samhällsbilden.

Arbetsmarknadsverket har med den utveckling statsmakterna accepterat fått en helt ny inriktning. Man sysslar nu inte främst med att förmedla anställningar. Tvärtom har denna uppgift fått allt mindre betydelse. År 1950 tillsattes via arbetsförmedlingarna 1 196 000 platser, 1960 940 000 och enligt den senaste årsuppgiften endast 775 000. Och detta trots att samtidigt antalet arbetssökande under samma period steg från 666 000 till 799 000.

Nej, statens nya uppgift är i stället mer och mer att administrera det nya underproletariatet. Det visar oss med skrämmande tydlighet den officiella statistiken. Antalet som måste sysselsättas i beredskapsarbete var 1950 1 000 personer. År 1960 var de 5 800 och under 1960-talets sista budgetår 18 000. 12 900 av dessa arbetstillfällen var inriktade på handikappade mot endast 2 100 år 1963. Antalet som måste sysselsättas med arkivarbete var 1950 500. År 1960 var de 1 500 och 1969 5 800. Antalet som befann sig i s. k. arbetsmarknadsutbildning var 1950 250 stycken. År 1960 var de 6 000 och 1969 30 400. Antalet vid s. k. skyddade verkstäder eller inom arbetsprövning och arbetsträning var i början av 1950-talet 1 100. År 1960 var de 2 900 och i slutet av 1960-talet 11 000. Antalet som måste söka sig till den s. k. arbetsvården var 1950 16 000. De var 1960 31 400 och 1970 89 100.

Lägger vi samman all denna dolda och öppna arbetslöshet, och lägger vi därtill de s. k. latent arbetssökande – folk som ständigt söker jobb utan att få – och dessutom tar hänsyn till dem som tvingas arbeta deltid trots att de vill ha full tid, då kommer vi upp i ett totalantal av över 400 000 människor. Var tionde arbetsvillig i detta land får alltså inte arbeta i full och effektiv sysselsättning trots att de önskar det. Det är den nya fattigdomen, den nya reservarmén i det svenska arbetslivet.

Det mest skrämmande och intressanta är att landets inrikesminister förnekar att detta över huvud är ett sysselsättningsproblem. De engelska ekonomer som en gång präglade termen full sysselsättning menade uttryckligen att alla skulle kunna effektivt sysselsättas i öppen marknad. Så gör inte inrikesministern. Den som måste gå på beredskapsarbete, den som bara får plats på skyddad verkstad, den som hänvisas till arkivarbete – den är för inrikesministern fullt sysselsatt och har inga problem. Att knacka is för hand, att sitta med hemarbete i glesbygden för 2 kronor i timmen, att valsa runt i omskolningskarusellen och komma ut med epamässig utbildning och dålig konkurrenskraft, att tvingas omskola sig utan att ens ha provat det man först omskolats till – allt detta är i den nya definitionen full sysselsättning. Det är en mycket praktisk definition. Hur stor den dolda arbetslösheten blir, hur många människor produktionssystemet än stöter ifrån sig, kommer det officiellt ändå att för evärdlig tid finnas full sysselsättning i denna nya betydelse. Man väntar bara på att även de öppet arbetslösa skall räknas som sysselsatta med hänvisning till att de uppbär understöd och hjälper till i hemmet. Jag vet inte om inrikesministern är enbart cynisk när han säger att den ökade tillströmningen till arbetsvården är ett tecken på de sökandes tilltro till

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

Ang. arbetsmarknadspolitikens syften och inriktning

*Ang. arbetsmark-
nadspolitikens
syften och inrikt-
ning*

myndigheterna. Det är en ny och säregen definition. När den dolda arbetslösheten stiger är det alltså inte ett tecken på att samhället är sjukt utan på ökat förtroende för inrikesministern. Logiken i detta resonemang torde sakna alla tidigare motstycken.

För varför går den stigande strömmen till arbetsvärdens expeditioner? Vad är det för folk som strömmar dit? Det vet ju statsrådet att det är människor som inte orkat med pressen, folk som är handikappade i förhållande till systemets allt omänskligare krav. De har förklarats icke önskvärda av kapitalisten. Systemet har sorterat ut dem från normalt arbete till förmån för muskelstarkare eller mindre känsliga människor. De är ett förvisat restskikt som blir allt större. Det är ju inte så att de inte skulle vilja ta ett vanligt arbete om de bara fick. Det är inte heller så att det efter 1950 plötsligt blivit mångdubbelt fler människor som är känsligare, mer tröglärda, mindre arbetsvilliga än förr. Det är inte människorna som ändrats. Det är produktionssystemet som blivit hänsynslösare. Denna systemets omänsklighet är det som skapat detta undersysselsatta skikt, som inrikesministern är så stolt över.

Och hur kan ett statsråd stå här och säga att han arbetar för att alla skall kunna fritt välja arbete? Av dem som sökte till arbetsvärdens kunde år 1949 hela 58 procent beredas arbete i öppen marknad. 1969 kunde knappt 15 procent placeras. Alla de andra är dömda att stanna på de arbetslösa och undersysselsattas avskilda och magra reservat. Arbetsmarknaden är i dag uppdelad i en öppen för de starka och en icke öppen för de arbetslösa och utslagna. Antalet som är i tvångsläge och icke väljer fritt har mångdubblats under 1960-talet.

Jag har i interpellationen pekat på hur undersysselsättning och arbetslöshet skärps genom den av staten understödda avfolkningen i stora regioner. Statsrådet förvånar sig över att en länsplanerare kan framställa regionpolitiken på detta sätt. Herr statsråd, vi skall väl inte behöva spela teater för varandra! Statsrådet vet ju lika väl som jag vad det handlar om. Jag skall väl inte här behöva läsa upp de avsnitt i propositionerna som handlar om hur staten skall anpassa sin politik efter näringslivets s. k. spontana utveckling? Jag skall väl inte behöva läsa högt ur Länsplan 67 och räkna upp alla de ca 130 kommunblock som förutsätts få folkminskning under 1970-talet? Jag behöver inte läsa inrikesdepartementets PM, där länsstyrelserna uppmanas klassificera de kommunblock i vilka inga tillväxtfrämjande åtgärder skall vidtas. Jag behöver inte påminna om interpellationssvaret den 10 november 1969, där statsrådet avvisar tanken på fasta befolkningsramvärden som målsättning för avfolkningsområdena. Jag behöver inte nämna att rörlighetsstimulanserna ökade från 11 000 1960 till 60 000 nu. Vi vet ju bägge vad det är för rörlighet som stimuleras. Vi vet bägge i vilken riktning rörligheten förutsättes gå.

Uppkomsten av den industriella reservarmén är främst en följd av att kapitalismen avskiljer från det ordinarie arbetslivet de människor som den inte finner tillräckligt vinstgivande som exploateringsobjekt. Reservarmén utövar ett lönepolitiskt tryck på marknaden som verkar i samma riktning som lagstiftning på avtalsområdet.

Att denna reservarmé växt fram är inte överraskande. Problemet har

Onsdagen den
24 mars 1971*Ang. arbetsmark-
nadspolitikens
syften och inrikt-
ning*

länge förutsetts i den marxistiska teorin. Dess existens i Sverige erkänns också av låginkomstutredningen, som uppskattar den öppna arbetslösheten till 400 000 och den dolda till 700 000. Inrikesministern vill inte vidgå att problemet existerar. Han finner inget onormalt i att människor spärras ut från det ordinarie produktionslivet. Han tror att antalet arbetsvårdsfall och socialhjälpfall stiger på grund av offrens ökade förtroende för myndigheterna. Det ger bekräftelse på en gammal sanning, nämligen att det inte är ni socialdemokrater som reformerar kapitalismen. Det är kapitalismen som reformerar er. Därför betraktas nu den industriella reservarmén i den officiella begreppsvärlden som ett normalt inslag i den nya definitionen av begreppet full sysselsättning, ett resonemang som socialdemokratins pionjärer aldrig skulle ha accepterat, om de kunnat höra oss nu. Därför undviker man till nästan vad pris som helst att på allvar angripa och förändra det system vars utveckling ökar klasskillnaderna, skapar det nya underproletariatet och i AMS-barackerna och socialvårdsköerna effektivt berövar dem deras självaktning och deras framtidstro.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! För ett eller ett par år sedan lade jag med viss förvåning märke till en notis, enligt vilken herr Svensson hade framträtt i en debatt här i Stockholm och sagt så här: Mitt namn är Jörn Svensson, och jag har till yrke att vara vad man kallar länsplanerare vid en av länsstyrelserna i ett av Skånelänen. Mellan klockan 8 och 5 är jag objektivt sett en lakej åt det rådande monopolkapitalistiska systemet.

Så har herr Svensson uppfattat sin roll, när han aktivt utövat sin tjänst. Därför är det inte så förvånande att herr Svenssons syn på dessa frågor tydligen i stort sett är oförändrad när han nu träder in i riksdagen för att göra sin insats. Herr Svensson stod här och läste upp siffror. Vilka han nu än försökte välja, måste han väl inse att han hade ytterst svårt att få täckning för påståendet i interpellationen, att vi skulle ha en reell arbetslöshet som är flera gånger större än den var för tio år sedan. Han fann ju inte i någon av de jämförelser han gjorde bevis för detta påstående i interpellationen.

På samma sätt måste herr Svensson lida brist på förmåga att tolka ordens innebörd, ty det som vi nu sysslar med för att stärka arbetstagarnas ställning på arbetsmarknaden och särskilt de äldre – jag nämnde bl. a. åtgärder för att åstadkomma en förstärkning av ersättningsbelopp vid arbetslöshet osv. – viftar han bort som tomt prat. Jag hade verkligen föreställt mig att herr Svensson observerat den departementspromemoria som nu varit ute på remiss och som gäller de äldres situation, förslaget om en ökad anställningstrygghet för de äldre samt också åtgärder för att tillvarata den äldre arbetskraften på vår arbetsmarknad på ett bättre sätt.

Jag tycker att det tyder på bristande uppmärksamhet kring väsentliga frågor om han inte har observerat så pass betydelsefulla åtgärder som dessa.

Onsdagen den
24 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadspolitikens
syften och inrikt-
ning*

Men vad som är mest nedslående – jag känner ju Jörn Svensson sedan gammalt – är att han inte har möjligheter att se hur ambitionerna har förändrats i vårt samhälle.

Förre statsministern Tage Erlander hade en uppfattning som han i många sammanhang presenterade, och det gällde samhällets skyldighet att ge de eftersatta grupperna, handikappade och andra, möjlighet att komma in i produktivt arbete. Om herr Svensson gjort sig mödan att se efter vad som hänt i fråga om arbetsförmedlingen och åtgärder som riksdagen beslutat under de senaste tio åren, så hade han funnit att mycket av detta gått ut på att möjliggöra för de människor, som stått utanför produktionen och som egentligen genom fördomar var utestängda, att komma in i produktivt arbete.

Vad gör herr Svensson? Jo, han säger att för tio år sedan kom de som anmälde sig vid en arbetsförmedling i större procentuell utsträckning att hänvisas till den öppna arbetsmarknaden. Vad betyder detta? Absolut ingenting! Vi får naturligtvis beakta att vi i dag gör helt andra insatser än man kunde göra med de resurser man hade för tio år sedan när det gäller att ge de sämst ställda möjligheter att komma in i produktivt arbete. Anför man sådana här procenttal avslöjar man ett alltför ytligt betraktelsesätt när det gäller dessa frågor. De är långt mera komplicerade, det inser alla som över huvud taget funderat över problematiken på detta område.

Det är ingalunda så att vi vill försöka skapa ett "administrativt proletariat" som vi skulle sitta och styra. Så kan man resonera om man vill misstänkliggöra sysselsättningspolitiken, men då borde rimligtvis herr Svensson, om han gör anspråk på att vara en människa som tänker rationellt och som vill förbättra detta samhälle, tala om på vilket annat sätt vi skall underlätta situationen för dessa arbetssökande, därest vi inte skall satsa på omskolning och på att anställa tjänstemän som tar sig an uppgifterna att försöka hjälpa dem till rätta.

Det är ganska skrämmande att bara på detta som jag tycker reaktionära sätt ta upp dessa frågor, som för närvarande har så utomordentligt stor betydelse för många människor här i landet och som också kommer att ha stor betydelse framöver.

Jag kan inte här ge mig in på en diskussion om den industriella utveckling som vårt land och alla andra länder i världen genomgått och genomgår. Det är mycket möjligt att en eftervärld kommer att upptäcka att vi har gjort stora missgrepp, att anspråken på människan i dag ställs för högt. Men var och en måste väl medge att den felsynen finns världen över, och den har knappast någonting med en diskussion kring dessa frågor att skaffa – i varje fall om man inte samtidigt kan ge anvisning på hur problemet skall lösas.

På samma sätt förhåller det sig med de latent arbetssökande som herr Svensson talar om. Det är en fråga som det verkligen är värt att fundera över. Det finns olika slag av latent arbetssökande. Jag hade en gång som jordbruksminister anledning att göra intressanta jämförelser mellan det system vi har i Sverige och det som finns i länder med statsjordbruk. Jag hade tillfälle att besöka bl. a. Sovjet och Polen, jag har varit i Tyskland och på andra håll samt naturligtvis också sett åtskilligt i vårt eget land.

Problemet var egentligen detsamma överallt. Vi har småbruk som inte kan ge full sysselsättning åt brukarna. Dessa är bundna till orten och kan inte få annat arbete. Vid storjordbruken som jag såg dem – statsjordbruk, kolchoser osv. – kom undersysselsättningsproblemet fram på det sättet att alla visserligen hade rätt till arbete, men man kunde inte ge var och en ett meningsfullt arbete utan en del fick något som var tämligen improduktivt. Jag skulle kunna lämna flera exempel härpå. Det är fråga om olika sätt att visa oförmågan att bereda alla människor i rätt tid och på rätt plats fullständig tillgång på arbete. Detta är sannerligen ett svårt problem att lösa.

Jag förmodar att vi här i landet har – även om siffran inte är 400 000, som angavs här – ett mycket betydande antal latent arbetssökande, dvs. människor som gärna skulle vilja ha mer arbete. Men då är det en fråga om att kunna skapa de arbetstillfällena på rätt plats, och det är inte gjort i en handvändning. Vi har utredningar som sysslar med förutsättningarna att åstadkomma förbättringar i det avseendet.

Jag har inte här i riksdagen under de år jag har varit med hört någon så starkt attackera och misstänkliggöra arbetsmarknadspolitikerna som herr Svensson gjorde. Här har herr Svensson vida överträffat dem som, särskilt tidigare, har brukat anföra reaktionära, kritiska synpunkter.

Jag har, herr talman, inte anledning att gå in på regionalpolitiken – den får vi anledning att återkomma till. Men bara det förhållandet att herr Svensson tydligen ansluter sig till målsättningen att man skall hålla fasta befolkningsramar och att det skulle vara det väsentliga i detta sammanhang är ett tecken på att han inte har tänkt igenom problemet på ett riktigt sätt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att man skall jämföra det högt industrialiserade Sverige med länder som har en mycket större jordbruksandel och som sedan decennier tillbaka har en överbefolkad landsbygd, men det är en bagatell i sammanhanget.

Visst har ambitionerna förändrats för arbetsmarknadspolitikerna. De har förändrats därhän att man nu måste satsa så oerhört mycket på specifika sysselsättningsåtgärder för att hålla i gång folk som annars inte på ett normalt sätt kan sugas upp i produktionsprocessen på grund av att dennas krav överstiger vad vi orkar med och att vi inte har någon bestämmanderätt över produktionsprocessens utformning.

Detta skymtade förbi också i inrikesministerns uppfattning av handikappbegreppet. Vad som är nyckeln i det men som inrikesministern inte berörde är ju att begreppet handikappad helt och hållet är någonting relativt. Det finns naturligtvis en mindre grupp människor som är direkt rörelsehandikappade och därmed är så att säga på ett bestående sätt handikappade i förhållande även till en relativt mänsklig teknisk utveckling, men handikappsbegreppet i mera allmän bemärkelse är ett relativt begrepp. Man blir handikappad i förhållande till produktions-systemets krav, och produktionssystemets krav har skärpts så att vi får allt fler som är handikappade i denna mening. Och dem vill inte det kapitalistiska systemet veta av, utan dem vill man att staten skall ta hand om; detta är arbetsmarknadspolitikens nya uppgift. Det är denna

Onsdagen den
24 mars 1971

*Ang. arbetsmark-
nadspolitikens
syften och inrikt-
ning*

långsiktiga förskjutning som jag fruktar därför att vi genom den får skärpt klassindelning av människorna.

Sedan är det också en definitionssak vad som är arbetslöshet. Man kan tala om att arbetslösheten har ökat så och så många gånger. Det beror på vad man menar med arbetslösa. Det karakteristiska för inrikesministerns kritik mot mig är att han icke accepterar ett arbetslöshetsbegrepp som omfattar andra än de som i konventionell mening är arbetslösa. Han bedömer helt enkelt dem, som är sysselsatta med olika insatsåtgärder och inte kan infogas normalt i produktionslivet, som icke arbetslösa. De är alltså inget problem. De är fullt sysselsatta. Därför är meningskiljaktigheten egentligen en fråga om definitioner av arbetslöshetsbegreppet, såvitt jag förstår.

Nu är det här inte bara en fråga om statistik. Jag bor i ett av de bostadsområden i Malmö där det finns förhållandevis många människor som är hårt drabbade och har stora svårigheter, många som är beroende av socialhjälp, många som har den typ av problem som vi på ett allmänt sätt har berört i dag. Man behöver inte så mycket statistik i och för sig för att förstå att de inte upplever sin situation på det sättet att de är fullt sysselsatta och har en människovärdig tillvaro. Det räcker många gånger att höra på deras stämma och att se in i deras ögon för att fatta att de upplever sin situation som en tvångssituation. De går inte ner på socialbyrån av tillit till myndigheterna, utan de gör det av tvång och i medvetande om att det egentligen icke är riktigt förenligt med tilltron till deras personlighet och deras jämlikhetsvärde.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten särskilt mycket, men jag vill konstatera att det sätt varpå herr Svensson i Malmö ser på låt oss säga beredskapsarbete, skyddade verkstäder, arkivarbete osv. är någonting för mig helt främmande. Låt vara att vi inte kan få full lönsamhet vid en skyddad verkstad — kanske vi rent av måste skjuta till några tusenlappar per år, som vi nu faktiskt får lov att göra, för varje sysselsatt för att ha verksamheten i gång — men vi kan ge arbetslön till dem som arbetar där, vi kan ge dem chansen att försörja sig.

Är det arbetet av sämre art? Då skall jag be herr Svensson följa med mig och gå runt på skyddade verkstäder eller arkivarbeten och stanna inför den enskilde individen som står och producerar någonting, och herr Svensson skall säga: Det här arbetet är mindervärdigt. Det arbete Du utför här kan inte vara någonting som är värt att tala om. Du borde ha varit ute i det produktiva livet i stället. — Är det inte en undervärdering? Ett sådant tänkande i de här frågorna tycker jag är skrämmande.

Jag har för min del ansett att det är väldigt viktigt att alla människor, oavsett var de arbetar, skall ha rätten att uppleva glädjen av att vara en produktiv människa. Jag träffade en man på en verkstad som sade: Jag upplevde i fjol det största ögonblicket i mitt liv. Jag frågade vad det var. — Jo, det var första gången jag fick betala skatt, svarade han. Det var en man på 35 år som aldrig förut hade varit med om att betala skatt till samhället, men han hade i denna skyddade verkstad fått uppleva det.

Herr Svensson skall alltså gå ut och tala om för människor, som

känner sig till freds med sin sysselsättning, att det här är något tokigt. Kom då herr Svensson med något förslag om hur vi skall kunna lösa problemet, hur vi skall kunna förmå det privata näringslivet, som enligt herr Svensson borde ta hand om de här människorna, att göra det. Finns det andra metoder än de som vi nu har föreslagit i den promemoria, som jag är helt övertygad om att herr Svensson känner till.

Visst skulle man önska att människor inte behövde gå till arbetsförmedlingen. De flesta som tar vägen dit är naturligtvis inte till freds med det arbete de har utan vill ha något nytt eller också har de blivit utan arbete. Det är något som vi skulle önska att vi kunde bespara människorna. Men vi har inte kunnat finna några andra medel än att vi får lov att försöka lappa på det här skröpliga samhället med åtgärder av detta slag, så att vi i varje fall har en organisation som kan svara för att de som blir arbetslösa, som blir ställda utanför, så snabbt som möjligt kommer in i produktivt arbete.

Men jag förstår att den enskilde kan kanske tycka att det är besvärande att anmäla sig, att höra sig för om arbete. Jag kan särskilt förstå att de äldre, som inte har varit så uppskattade på arbetsmarknaden, kan känna det kränkande att ständigt gå och fråga utan att det kan bli något arbete. Det är sådana iakttagelser som har gjort att vi här föreslår förändringar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara peka på en passus i inrikesministerns senaste inlägg: Vi måste försöka lappa på det här samhället. Just det. Det är det som man sysslar med, större ambitioner har man inte. Hur skulle det ställa sig om man sträckte sina ambitioner något längre på socialdemokratin sida att inte bara lappa på samhället utan att försöka skapa ett helt annat samhälle med andra mänskliga värderingar, där människor inte uppdelas i sådana strängt avgränsade kategorier som är fallet i det nuvarande samhället?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall bara sluta med att konstatera att det är en sak, herr Svensson, att ha drömmar. Verkligheten är annorlunda, och det är verkligheten vi får försöka komma till rätta med.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet i anledning av en motion som jag har avlämnat. Men när jag lyssnat till den här debatten och herr Svenssons i Malmö senaste inlägg, är det väldigt frestande att säga någonting om hans kommentarer beträffande den skyddade sysselsättningen.

Jag vill liksom herr inrikesministern uppmana herr Svensson: Gå och titta litet hur det ser ut i verkligheten!

Under den här våren har jag haft mycket nära kontakt med denna

Onsdagen den
24 mars 1971

Arbets-
maknad m. m.

verksamhet i mitt eget län därför att landstinget övertagit de nio verkstäder vi har. Det finns ett samrådsorgan mellan landstinget och kommunerna, vari ingår även representanter för näringslivet. Där har det klart deklarerats att man inte betraktar de skyddade verkstäderna som en mindervärdig verksamhetsform utan som en komplettering till näringslivet på orten.

Herr Svensson skulle också vid dessa besök möta många personer som helt har varit ställda utanför arbetslivet, t. ex. gruppen utvecklingsstörda, som tidigare suttit inlåsta på olika platser och som nu har beretts tillfälle till arbete på de här verkstäderna. Jag har även träffat personer som klart givit uttryck för att det i alla fall är skönt att känna att man nu gör någon nytta. Därmed har jag inte sagt att allt inom den här verksamheten är fulländat. Men jag tror att det vore värdefullt om även herr Svensson medverkade till att höja dessa verkstäders och detta arbetes status.

Herr talman! Jag vill nu säga några ord med anledning av den motion, nr 1112, som berör AMS:s kontorsorganisation. Jag deltog själv i arbetsmarknadsstyrelsens sammanträde när förslaget om denna kontorsorganisation behandlades, och jag anförde därvid en reservation, som bl. a. gällde tveksamheten huruvida den föreslagna organisationen skulle vara tillfredsställande. Jag utgick från mitt eget län, där en kommun enligt denna organisation helt skulle bli utan service, alltså utan något kontor inom kommunen och dess centralort.

När jag läste propositionen kom jag mycket väl underfund med att statsrådet där har gjort vissa reservationer, men ändå tyckte jag att det fanns litet tveksamhet. För man vet ju att när sådana här frågor så småningom skall behandlas kan det göras olika värderingar av de frågeställningar som statsrådet har tagit upp – avståndsfaktorn, möjligheten att ge en god service osv. och det kan väl också vara olika värderingar beroende av från vilken horisont värderingarna görs.

Med denna utgångspunkt skrev jag en motion där jag föreslog att riksdagen skulle uttala att huvudprincipen för arbetsförmedlingens kontorsorganisation skulle vara att det skulle finnas ett kontor inom varje kommunblock. Nu har utskottet fört ett resonemang som visar – och herr Fagerlund har såväl här som i lokalpressen klart deklarerat detta – att det kontor som jag närmast hade i tankarna, nämligen kontoret i Lessebo, inte kommer att dras in. Jag utgår från att herr Fagerlund med dessa uttalanden också har ett starkt stöd hos statsrådet, och i så fall är jag nöjd. Då har den här motionen bringat klarhet i frågan.

Jag är alltså nöjd med utskottets behandling.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta säger att han har uppmärksammat vad som står i propositionen. Men faktum är att i motionen hette det att departementschefens förslag ansluter sig till ett av arbetsmarknadsstyrelsen utarbetat konkret förslag.

Jag skall inte än en gång läsa in i kammarrens protokoll vad jag förut har sagt. Men när det gäller resonemanget om serviceproblematiken och allt detta kan jag inte se att departementschefens förslag och det

konkreta förslag som herr Gustavsson i Alvesta - med all rätt - reserverade sig för i arbetsmarknadsstyrelsen innehåller samma synpunkter. Då hade inte departementschefen behövt skriva som han har gjort i sin proposition.

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Arbets-
marknad m. m.*

Herr SIGNELL (s):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande nr 3 behandlas bl. a. motion nr 222, som är undertecknad av samtliga socialdemokratiska ledamöter från Skaraborgs län. I motionen yrkar vi att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om sådan ändring av bestämmelserna beträffande rörelsestimulerande åtgärder m. m. att arbetstagare från annat nordiskt land redan vid första arbetsplaceringen i vårt land får samma bidrag som är gällande för svenska medborgare.

Sedan den 1 juli 1954 har vi en konvention om gemensam nordisk arbetsmarknad. Det är då ytterligt viktigt att man inte har bestämmelser på vår arbetsmarknad som till någon del diskriminerar den arbetskraft som kommer från de övriga nordiska länderna.

Den viktigaste bestämmelsen i denna konvention är rätten för envar arbetstagare i de nordiska länderna att ta anställning i vilket nordiskt land som helst utan särskilt arbetstillstånd.

Sedan längre tid har man från samhällets sida ansett det angeläget att med olika medel stimulera rörligheten på den svenska arbetsmarknaden. Vissa förmåner har införts för arbetstagare som tvingats flytta på grund av arbetslöshet eller för dem som sökt sig till områden där det varit brist på arbetskraft. Dessa förmåner utgår bl. a. i form av flyttningsbidrag för familj och bohag, startbidrag vid tillträde av anställning på annan ort samt bostadsvistelse- och utrustningsbidrag.

Då det gäller den invandrande nordiska arbetskraften är det så, vilket även utskottet framhållit, att bidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen endast i mycket begränsad omfattning beviljas vid inflyttning till Sverige. Detta har ofta fått till följd att den kommunala socialvården på platser dit invandrande arbetskraft kommer får gripa in och till en början hjälpa dessa familjer enligt socialhjälpslagen. Många gånger är det fråga om människor som under en längre tid har gått arbetslösa i sitt hemland och som därför av naturliga skäl har kommit hit i mycket svåra ekonomiska omständigheter. I kraft av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden bör dessa problem enligt vår mening lösas med arbetsmarknadspolitiska medel, inte med primärkommunal socialhjälp.

Inrikesutskottet konstaterar att invandringen av nordisk arbetskraft till Sverige markant domineras av finska arbetstagare. Utskottet påpekar vidare att utvandringen från Finland till Sverige under senare år har fått sådan omfattning att den väckt farhågor på den finska sidan. Detta är naturligtvis riktigt, och det får väl betraktas som fullt legalt att man från finsk sida reagerar på det sättet. Men det skulle enligt motionärernas åsikt vara mycket olyckligt, om vi av den anledningen skulle tumma på vårt sociala ansvar gentemot den invandrande arbetskraften. Lika olyckligt och lika beklagligt skulle det vara, om den finska reaktionen skulle innebära inskränkningar i rätten för den nordiska arbetskraften att fritt röra sig mellan våra nordiska länder.

Utskottet hänvisar till att man på finskt initiativ har tillsatt ett samarbetsorgan, finsk-svenska arbetsgruppen för arbetskraftsfrågor. Den gruppen skall även behandla frågor om användning av flyttningsbidrag. Med denna motivering anser utskottet det inte vara lämpligt att nu begära den av oss yrkade ändringen av reglerna om flyttningsbidrag, och utskottet avstyrker av den anledningen bifall till motionen.

Personligen anser jag att utskottets motivering är i svagaste laget. Utskottet borde dock kunnat kosta på sig att överlämna motionen till den finsk-svenska arbetsgruppen. Med tanke på de farhågor som uttalats från finskt håll, och som utskottet också erinrat om, kan resultatet av överläggningarna inom arbetsgruppen annars komma att gå i den riktningen att det rent av försvårar arbetskraftens rörlighet mellan de nordiska länderna. Och om det blir fallet, så är det mycket beklagligt med tanke på den gemensamma nordiska arbetsmarknadens framtid. Jag hoppas att mina farhågor därvidlag inte skall besannas utan att de pågående överläggningarna skall leda till de önskemål vi har uttryckt i vår motion, till fromma för arbetskraftens rörelsefrihet över de nordiska gränserna.

Herr talman! Hur frestande det än kan vara kommer jag inte att ställa något yrkande om bifall till motionen. Det är inte en sviktande tro på motionens innehåll som avråder mig härifrån, utan orsaken är helt enkelt den att jag anser det hopplöst att ställa ett sådant yrkande gentemot ett enhälligt utskott.

Herr FRIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Motionären har här på ett utförligt sätt redovisat utskottets skäl för att avstyrka den motion som nu behandlas, och jag skall inte upprepa det sagda. Men jag reagerade litet när herr Signell sade att utskottets motivering är i svagaste laget. Jag tycker att det är en mycket stark motivering. Jag bedömer det så att arbetsgruppen kommer att ta upp frågan; den saken har vi betraktat som alldeles klar. Det står i utskottets betänkande att vi anser att det mot den bakgrunden inte är lämpligt att riksdagen i dag begär den yrkade ändringen av reglerna om flyttningsbidrag.

Jag skulle personligen vilja förstärka detta och säga att jag tycker att det vore direkt olämpligt att fatta ett sådant beslut.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Utskottet har ägnat arkivarbetarfrågan en lång och grundlig skrivning, och det länder utskottet till all heder. De s. k. arkivarbetarna har ju länge varit en verkligt eftersatt grupp statliga arbetstagare.

I motion nr 223 berör vi en rad väsentliga frågor som utskottet positivt kommenterat. Utskottet knyter sina förhoppningar till den översyn i inrikesdepartementet som behandlar arkivarbetarnas problem. Man anför att AMS kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt arkivarbetarnas möjligheter till inplacering i enskild och offentlig tjänst och vidga möjligheterna för dem att erhålla s. k. personliga tjänster. AMS får själv 25 nya tjänster för att bättre kunna tackla dessa problem, men

det är väl något tveksamt om det kommer att stödja just arkivarbetarna så mycket mera. Det är betänkligt att det, som man anför, har aktualiserats icke mindre än 20 personliga tjänster hos AMS och att saken sedan har gått vidare till departementet redan i september i fjol utan att någon sådan personlig tjänst ännu veterligen tillsatts.

Det vore intressant om herr inrikesministern ville vara vänlig att lämna några upplysningar på den punkten, om det går. Det hjälper ju inte mycket att myndigheterna uppmanas att ta upp medelsanvisningar till sådana tjänster, om det sedan ändå blir stopp för dem på högre nivå. Vad kan orsaken till det vara?

Lönesättningen har för de lägsta grupperna blivit en löneklass högre – det är viktigt – men likväl är den väl ofta helt otillfredsställande. Och det rör sig ju i många fall om kvalificerade uppgifter, som inrikesministern också nyss nämnde i sitt interpellationssvar. Det är drygt för dessa s. k. arkivarbetare med utgifter för arbetsresor och annat. Läger man därtill det faktum att de inte kommit i åtnjutande av de sociala förmåner som andra statliga arbetstagare har och som ju får anses vara elementära, förstår man floran av indignerade insändare i pressen. Jag tänker på att de saknar uppsägningstid, semester, viss sjukvård, personalvård osv. De har ingen chans att påverka sin lönesättning eftersom arkivarbetarna inte har varit representerade i den löne delegation som beslutar därom.

Här kan staten inte bara skjuta ansvaret ifrån sig med hänvisning till att detta är avtalsfrågor. Eftersom arkivarbetarnas anställningsvillkor hittills inte reglerats i avtal borde självfallet staten ha sett till att det skett på annat sätt. Nu är det att hälsa med stor tillfredsställelse att Statstjänstemannaförbundet kommer att ta sig an dessa arbetstagares sak.

De berörda förhållandena liksom själva benämningen arkivarbetare, som är otillfredsställande, avses nu rättas till vid översynen inom inrikesdepartementet, och man får hoppas att utskottets ganska bestämda skrivning kommer att bidra till att något väsentligt äntligen skall ske för denna missgynnade grupp.

När utskottet till slut anför: "Sammanfattningsvis finner utskottet de av motionärerna berörda frågorna ha hög angelägenhetsgrad" blir det på något sätt en västgötaklimax då motionen sedan lämnas utan åtgärd.

Jag har inte något yrkande, herr talman.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Tillåt mig göra en kort kommentar till vad herr Gustavsson i Alvesta anförde.

Det är ganska festligt att jag skall få bära hundhuvudet för att folk inom arbetsvården, folk inom de skyddade verkstäderna skall bedömas som en grupp av andra rangen, som utanförställda. Det är märkligt, eftersom inte jag har varit med om att skapa detta utan det har ju ni alla, ledamöter i den nyutnämnda samlingsregeringen. Det är ni som klassar ner genom att tillåta en separat sektor på det här området och acceptera kapitalets värdering av dessa människor, vilken ju går ut på att de inte skall användas av kapitalet utan kastas ut.

Onsdagen den
24 mars 1971

*Allmänna bered-
skapsarbeten m. m.*

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Som svar på herr Werners direkta fråga om ett tjugotal tjänster vill jag säga att den normala ordningen är att en arkivarbetare efter fem år skall kunna beredas anställning vid ett verk eller där han är sysselsatt. Det har gjorts en särskild framställning för tjugo personer, som bl. a. av åldersskäl inte kan räkna med att komma fram till en sådan tjänst, dvs. de har kommit så upp i åren att de hinner uppnå 65 års ålder innan femårsperioden har gått ut. Det finns också några andra särskilda skäl som har anförts för framställningen om att det skulle inrättas ett tjugotal tjänster.

Framställningen ligger för närvarande hos arbetsmarknadsstyrelsen, och det blir senare en fråga om hur tjänsterna kan portioneras ut på de olika departementen och verken. Jag kan inte lämna något annat svar nu.

Vad beträffar uppsägningstiden är det klart att villkoren är sämre när det gäller arkivarbete och de skyddade verkstäderna. Anställningsformen är inte densamma som gäller i statlig och kommunal verksamhet. Men om vi jämför med vad som gäller för motsvarande grupper på den öppna marknaden är förhållandena likvärdiga.

Lönen kan ju diskuteras. Som jag sade tidigare i ett interpellationsvar är väl inte lönesättningen här särskilt avancerad. För en arkivarbetare är årslönen dock 18 000 – 20 000 kronor i genomsnitt, och i de skyddade verkstäderna ligger lönen mellan 17 000 och 19 000 kronor. Naturligtvis skulle man önska att den vore högre, men den motsvarar vad tyvärr många andra människor får lov att finna sig i på den öppna arbetsmarknaden.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret men samtidigt uttrycka den förhoppningen att besättandet av dessa tjugo tjänster inte dröjer alltför länge. Gäller det dessutom äldre människor förstår jag att de är angelägna. Ansökningarna gjordes dock redan i september 1970 och vi har nu mars 1971.

Vidare är det väl ändå inte så att de sociala förmånerna är helt jämförliga med andra arbetstagares förmåner. Men detta kommer väl att regleras genom att arkivarbetarna nu blir införlivade i Statstjänstemannaförbundet.

Överläggningen, som omfattat samtliga punkter i utskottets betänkande, var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten B 3 (s. 52–62) föreslagit riksdagen att

1) godkänna i propositionen förordade ändringar av grunderna för flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1971,

2) godkänna i propositionen förordade grunder för inlösen av egnahem,

3) till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 430 000 000 kronor, varav förslagsvis 175 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Allmänna bered-
skapsarbeten m.m.*

Vid denna punkt hade behandlats

1. motionen 1971:220 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., vari yrkats att riksdagen beslutade att statsbidrag skulle kunna utgå till kommuner som i form av statskommunala beredskapsarbeten eller på annat lämpligt sätt uppförde lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag i syfte att främja en utvecklad lokal service samt större valmöjligheter och en rikare tillgång på arbetstillfällen,

2. motionen 1971:222 av herr Jansson m. fl.,

3. motionen 1971:284 av herr Helén m. fl. i vad avsåg yrkanden att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa dels om ändring av reglerna för flyttningsbidrag vid anställning på annan ort med innebörd att respension även skulle kunna utgå till nyutexaminerade, som ej kunde få lämplig anställning på studie- eller hemorten, dels om ändring av bestämmelserna för inlösen av egnahem i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

4. motionen 1971:448 av herr Pettersson i Örebro m. fl.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. beträffande flyttningsbidrag till arbetstagare från annat nordiskt land skulle avslå motionen 1971:222,

2. beträffande flyttningsbidrag till nyutbildade skulle avslå motionen 1971:284, såvitt nu var i fråga,

3. beträffande bidrag till dagliga resor skulle avslå motionen 1971:448,

4. beträffande grunderna för flyttningsbidrag godkände i propositionen förordade ändringar, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1971,

5. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:284, såvitt nu var i fråga, godkände i propositionen förordade grunder för inlösen av egnahem,

6. beträffande bidrag till kommunala industribyggnader m. m. skulle avslå motionen 1971:220,

7. till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 430 000 000 kronor, varav förslagsvis 175 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *flyttningsbidrag för nyutbildade* av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen beträffande flyttningsbidrag för nyutbildade med bifall till motionen 1971:284, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

Onsdagen den
24 mars 1971

Allmänna bered-
skapsarbeten m.m.

2. beträffande *statsbidrag till industribyggnader m. m.* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Mattsson i Skee (c), Fransson (c) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen beträffande statsbidrag till industribyggnader m. m. i anledning av motionen 1971:220 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 3 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 51

Mom. 3-5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mattsson i Skee begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 3 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mattsson i Skee begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 188
Nej -- 122

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Arbetsmarknads-
utbildning m. m.*

Herr Persson i Heden (c) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Arbetsmarknadsutbildning m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten B 7 (s. 72–81) föreslagit riksdagen att

- 1) godkänna i propositionen förordad ändring av barntillägget inom utbildningsbidraget, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1971,
- 2) till Arbetsmarknadsutbildning m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 000 kronor.

Vid denna punkt hade behandlats

1. motionen 1971:283 av herr Hallgren m. fl., vari föreslagits att riksdagen vid behandlingen av punkten B 7 skulle besluta dels a) att grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning fastställdes till 650 kronor per månad, b) att barntillägget höjdes till 120 kronor per månad för varje barn under 18 år, c) att bortavistelsebidrag i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens motivering infördes med 450 kronor per månad, dels att riksdagen under punkten B 7 skulle anslå ett till 640 000 000 kronor uppräknat belopp,

2. motionen 1971:284 av herr Helén m. fl., vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde dels att inkomstprövningen av utbildningsbidragen mot makes inkomst upphörde, dels om förslag till statsbidrag till företagsutbildning i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

3. motionen 1971:1101 av fröken Andersson i Stockholm m. fl.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. beträffande företagsutbildning skulle avslå motionen 1971:284, såvitt nu var i fråga,

2. beträffande körkortsutbildning skulle avslå motionen 1971:1101,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:283, såvitt nu var i fråga, godkände i propositionen föreslagen ändring i fråga om barntillägget inom utbildningsbidraget, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1971,

4. beträffande inkomstprövning av utbildningsbidrag skulle avslå

motionen 1971:284, såvitt nu var i fråga,

5. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:283, såvitt nu var i fråga, till Arbetsmarknadsutbildning m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 600 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

3. beträffande *företagsutbildning* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärälund (c), Nordgren (m), Mattsson i Skee (c), Fransson (c), Ekinge (fp) och Strindberg (m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen beträffande företagsutbildning med bifall till motionen 1971:284, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

4. beträffande *utbildningsbidraget* av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:283, såvitt nu var i fråga, samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag som sin mening gav till känna vad reservanten anförde om förbättrade bidrag vid arbetsmarknadsutbildning m. m.,

5. beträffande *medelsanvisningen under anslaget till arbetsmarknadsutbildning m. m.* av herr Lorentzon (vpk), som – vid bifall till reservationen nr 4 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:283, såvitt nu var i fråga, till Arbetsmarknadsutbildning m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 640 000 000 kronor.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande beträffande *inkomstprövningsreglerna för utbildningsbidraget* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärälund (c), Mattsson i Skee (c), Fransson (c) och Ekinge (fp).

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 6 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej:

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 153

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av verkstäder för
handikappade*

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 6 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 17

Mom. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

Kungl. Maj:t hade under punkten B 11 (s. 87-90) föreslagit riksdagen att

1) godkänna i propositionen förordad ändring av grunderna för bidrag till driften av verkstäder för handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1971,

2) till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kronor.

Vid punkten hade behandlats

1. motionen 1971:156 av herr Hamrin m. fl., i vilken med hänvisning till vad som anförts i motionen 1971:133 yrkats att riksdagen skulle besluta dels att hos Kungl. Maj:t hemställa om en riksomfattande inventering av behovet av arbetsvårdsplatser inom den skyddade verksamheten, dels att bidraget för handikappad arbetskraft höjdes från 2 500 till 3 000 kronor per halvår,

2. motionen 1971:284 av herr Helén m. fl., i vilken, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att arbetsmark-

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av verkstäder för
handikappade*

nadsstyrelsen gavs i uppdrag att uppta överläggningar med företrädare för de privata, kooperativa och offentliga arbetsgivarna och deras organisationer, i syfte att uppnå överenskommelser om betydande utökningar av antalet platser i halvskyddad verksamhet,

3. motionen 1971:1147 av herr Westberg i Ljusdal m. fl.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. godkände i propositionen förordad ändring av grunderna för bidrag till driften av verkstäder för handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1971,

2. skulle avslå dels motionen 1971:156 såvitt angick inventering av behovet av arbetsvårdsplatser, dels motionen 1971:284 beträffande åtgärder för ökning av antalet halvskyddade arbetsplatser,

3. beträffande höjning av bidraget till halvskyddad sysselsättning skulle avslå motionen 1971:156, såvitt nu var i fråga,

4. beträffande differentierat bidrag till halvskyddad sysselsättning skulle avslå motionen 1971:1147,

5. till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 100 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

6. beträffande *inventering av behovet av arbetsvårdsplatser och åtgärder för ökning av antalet halvskyddade arbetsplatser* av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:156, såvitt angick inventering av behovet av arbetsvårdsplatser, och motionen 1971:284, beträffande åtgärder för ökning av antalet halvskyddade arbetsplatser, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i motsvarande frågor.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande beträffande *halvskyddad sysselsättning* av herrar Nilsson i Tvärålund (c), Mattsson i Skee (c) och Fransson (c).

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 10 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	249
Nej	–	61
Avstår	–	1

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av verkstäder för
handikappade*

Herr Fägelsbo (c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12

Lades till handlingarna.

§ 14 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 4 i anledning av vissa i statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen inom finansdepartementets verksamhetsområde gjorda framställningar rörande statligt anställd personal m. m.

Punkterna 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Lades till handlingarna.

§ 16 Anslag till utbildning inom kulturområdet och till skolväsendet m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till utbildning inom kulturområdet och till skolväsendet m. m. jämte motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Skolöverstyrelsen

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Den 1 juli i år utvidgas skolöverstyrelsens tillsynsområde att även gälla utbildningen inom lantbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring. I min motion nr 389 har jag understrukt de synpunkter på frågan som framförts av organisationskommittén för behandling av vissa frågor rörande jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens skolor, nämligen att det här gäller en utbildning av speciell och mycket viktig karaktär och att det i samband med utökningen av skolöverstyrelsens tillsynsområde även vore rimligt att utöka skolöverstyrelsen med representanter för dessa näringar. Dessa synpunkter delades också av flera remissinstanser, bl. a. av skogsstyrelsen, ett flertal skogsvårdsstyrelser, lantbruksstyrelsen och domänverket.

Men, herr talman, tyvärr delas inte synpunkterna av utbildningsutskottet. Utskottet nöjer sig med att konstatera att det i samband med organiserandet av den nuvarande överstyrelsen ansågs betydelsefullt med en allsidig representation för skilda intressegrupper. Det är enligt mitt förmenande ett konstaterande som är lika viktigt nu som tidigare. Det är också det som har motiverat den motion som jag har väckt.

Utbildningsutskottet understryker att utbildningsfrågorna inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring bör ges en fullgod behandling inom överstyrelsen. Utskottet har också uppfattat detta som syftet med bl. a. min motion. Jag är naturligtvis glad, herr talman, över att jag har formulerat mig så väl att utskottet har upptäckt avsikten med min motion. Utskottets skrivning utgör en riktig tolkning av min motion, men man har enligt mitt förmenande tyvärr inte dragit de riktiga slutsatserna av mitt yrkande.

Men utskottet pekar också på de möjligheter som Kungl. Maj:t har att vid utseendet av nya ledamöter beakta behovet av företrädare med, som det heter, god kunskap om landsbygdsnäringarnas förhållanden. Jag citerar ur utskottets betänkande: "Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t vid sin bedömning av ledamötskap i styrelsen väger in de förändringar som inträffar avseende omfattning m. m. av överstyrelsens ansvarsområde."

Jag hoppas, herr talman, att denna utskottets skrivning kommer att beaktas. Jag skall med hänsyn till den vikt utskottet ändå har lagt vid synpunkterna i min motion avsta från att ställa något särskilt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Bidrag till driften av grundskolor m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt D 7, s. 166–174) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 3 189 000 000 kronor.

Nr 49

Onsdagen den

24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

I detta sammanhang hade utskottet behandlat
dels motionen 1971:200 av herr Werner i Malmö m. fl.,
dels motionen 1971:383 av herr Nordstrandh m. fl.,
dels motionen 1971:489 av herr Henmark vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag rörande utökad trafikundervisning i grund- och gymnasieskola samt förläggande av körkortsutbildning till gymnasieskola eller till av kommun anordnade specialkurser,

dels motionen 1971:495 av fru Söder m. fl. såvitt nu var i fråga,

dels motionen 1971:844 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.,

dels motionen 1971:877 av herrar Nilsson i Agnäs och Akerlind vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att undervisningen betalades av statsmedel vare sig den skedde i den vanliga grundskolan eller i motsvarande alternativ skola,

dels motionen 1971:890 av herr Oskarson m. fl.,

dels motionen 1971:905 av herr Werner i Malmö m. fl.,

dels motionen 1971:909 av herr Wikström,

dels motionen 1971:1191 av fru Jonäng och herr Eriksson i Bäckmora.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 3 189 000 000 kronor,

2. skulle avslå motionen 1971:877,

3. skulle avslå motionen 1971:909,

4. skulle avslå motionen 1971:383,

5. skulle avslå motionen 1971:495 såvitt nu var i fråga,

6. skulle avslå motionen 1971:489,

7. skulle avslå motionen 1971:1191,

8. skulle avslå motionen 1971:200,

9. skulle avslå motionen 1971:905,

10. skulle avslå motionen 1971:844,

11. skulle avslå motionen 1971:890.

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande av herr Nordstrandh (m).

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! För det första vill jag vid punkten 10 i fråga om det särskilda yttrandet meddela att detsamma biträdes även av fru Sundberg. Genom ett beklagligt misstag har hennes namn inte kommit med i trycket.

Det särskilda yttrandet är att betrakta som ett komplement till utskottets skrivning angående motionen om s. k. alternativ skola. Det initierar alltså inte ett annat ställningstagande än utskottets.

Vad vi i det särskilda yttrandet vill ha sagt är, att inrättandet av en alternativ skola enligt vårt bedömande torde medföra så betydande konsekvenser och stöta på sådana svårigheter att det i dagens skolsituation, även om starka principiella skäl kan åberopas, knappast framstår som en realistisk möjlighet. Å andra sidan går det otvivelaktigt inte att bortse ifrån att åtskilliga föräldrar hyser en önskan att skolan skall ge mera utrymme åt positiv kristendomsundervisning och klar etisk fostran. Dessa berättigade föräldraönskemål bör emellertid – det vill vi också ha sagt genom vårt särskilda yttrande – så långt möjligt tillgodoses på annat sätt än genom skapandet av en direkt alternativ skolorganisation. Tillgodoseendet av dessa föräldraönskemål är alltså inte oundgängligen abhängig av en parallell skolorganisation till den som vi redan har.

För det andra vill jag vid punkten 10 i utskottets betänkande erinra om att Kungl. Maj:t inom kort kommer att vidta sådana ändringar i gällande bestämmelser att i kommuner med mer än en tjänst som skoldirektör och biträdande skoldirektör även personer som inte är behöriga till ordinarie lärartjänst skall kunna komma i fråga till halva antalet av dessa tjänster. Som skäl för denna jämkning av behörighetsbestämmelserna anges att de administrativa göromålen utgör en stor del av dessa skolchefers verksamhet.

Anledningen till nuvarande behörighetsbestämmelser är självfallet, att man ansett lärarutbildning och erfarenhet av lärararbete vara en nödvändig bakgrund för den pedagogiska sidan av dessa skolledares verksamhet. För dessa inslag i skoldirektörernas och de biträdande skoldirektörernas uppgifter kvarstår givetvis skälen för kravet på lärarbehörighet.

Den av departementschefen aviserade ändringen av behörighetsreglerna måste därför – och det säger vi motionärer i motion nr 383 "kompletteras med föreskrift att göromålen så skall fördelas mellan skoldirektör och biträdande skoldirektör att de pedagogiska ärendena handläggs av sådan tjänst innehavare som är behörig till lärartjänst". Fragan är av icke ringa betydelse, och därför har jag tagit upp den här i kammaren.

Nu säger utskottet, att utskottet räknar med att de kommunala myndigheterna, när de nya bestämmelserna trätt i kraft, kommer att besluta om en arbetsfördelning som bäst tjänar handläggningen av de pedagogiska ärendena. Då jag bedömer detta som ett så pass klart uttalande, ägnat att tillgodose motionärernas önskan om att endast

lärarbehöriga skall handlägga pedagogiska ärenden av olika slag, att det inte kan nonchaleras, har jag avstått från att yrka bifall till motionen, men har med dessa ord ytterligare velat understryka vad det här är fråga om och betydelsen av att frågan blir löst på det sätt som anges och anvisas i utskottets uttalande.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Den alternativa skolan kommer. Det är helt visst. Vem skulle vilja motsätta sig det? En skola som innebär valfrihet, som ger underlag för jämförelse, ett skolalternativ också i Sverige. Det finns i andra länder, i de flesta länder på något sätt utom i öststaterna. Vem skulle hindra det i vårt land? Vem är vän av ett skolmonopol? Vårt samhälle är demokratiskt. Vi sätter valfriheten högt. Vi sätter samvetsfriheten främst. Människor får inte likriktas. Därför kommer skolan som är ett alternativ.

Vad som skulle kunna hindra det är ekonomin. Redan i dag förbereds på sina håll en icke statlig grundskola, liksom det finns förskolor som drivs av föräldragrupper och föreningar. Redan insamlas medel för skolor. Föräldrar anmäler sina barn till dem. Lärare uppger att de gärna vill pröva en skola av annan typ. Jag är ganska säker på att hösten 1971 startas på sina håll i vårt land både en första klass och en fjärde klass i en alternativ skola.

Det händer alltså något som har betydande konsekvenser, som utskottet talar om. Men det kostar pengar. De som vill skapa en alternativ skola för sig och sina barn får betala den själva och samtidigt med sina skattepengar betala den andra skolan.

Då kan man ju fråga: Varför handlar de så dåraktigt? Man hör många invändningar, alltifrån en stilla undran till fnysningar.

Ja, det finns en anledning: i gällande läroplan, Lgr 69, framhålls det med rätta att alla föräldrar måste med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan. Uttalandet citeras också i utskottets betänkande.

Men nu är verkligheten den att inte alla föräldrar i dag kan göra det. De tycker inte att den skola deras barn går i ger den fostran de skulle önska att barnen finge. De märker att deras uppfattning om karaktärsdanning och rådgivning åt barnen möter motsägelse i skolan. De uppfattar det som om den anda i tiden, som bringar för dem omistliga värden till destruktion, inte motverkas -- milt sagt -- av den skola de lär känna. Det är naturligtvis mycket olika i olika delar av landet, men i det utskottsbetänkande vi nu behandlar uttalas det på s. 13 att vi bl. a. genom att hålla vår kulturtradition levande kan ge ungdomen goda förutsättningar för att utvecklas till självständiga och ansvarsfulla samhällsmedlemmar. Det tycker dessa människor inte stämmer överallt, och de anser också att det är för litet.

Det stämmer inte, ty de ser vår kulturs bärande tradition vara den bibliska kristendomen -- och den betraktas som bekant inte längre som fundamental i skolan.

De anser också att det är för litet, ty till kulturtraditionen måste läggas något djupare, något andligt -- ett perspektiv på livet som materialismen i vår tid rövat bort, en andlig målsättning.

Man kan le åt det, man kan vifta bort det, men sanningen är att dessa människor finns. De finns i vårt land. Vi vill väl inte förvisa dem? Begär vi att de skall ha mänskliga rättigheter? Att de skall få tro och tänka som de gör? Utskottet skriver att "det även under barnets år i skolan är hemmet som har det primära och huvudsakliga ansvaret för barnets fostran och vård". Jag håller med om det. Det är självklart.

Vi har i vår motion, nr 877, pekat på de mänskliga rättigheterna. Jag har nöjet att instämma i mycket av vad utskottet skriver på s. 11-13 i betänkandet.

Men när motionen 877 behandlas på fem rader på s. 8 - varav 2 1/2 rad om motionen och 2 1/2 rad avslagsmotivering - skriver utskottet att ett bifall till vårt förslag att staten skall bestrida kostnaderna för andra skolor än de statliga grundskolorna skulle leda till så genomgripande förändringar att utskottet inte anser sig böra tillstyrka yrkandet.

I fjol, när vår motion hade en annan kläm och anhöll om åtgärder för inrättandet av en alternativ skola - det var motion II:220 år 1970 - svarade utskottet i sitt utlåtande nr 150, att det fruktade för de betydande konsekvenserna.

Ja, jag medger att förändringarna kan vara genomgripande - sedda på lång sikt kan de innebära att hälften av de svenska barnen eller mer efter hand av sina föräldrar skulle skickas till en skola med klart kristen fostran. Jag vidgär att det är betydande konsekvenser, men jag vägrar att säga att det är negativa följder.

Det kan i varje fall inte betyda annat än att skolan blir billigare. I de skolor man tänker skapa skall inte materiel och inredningar förstöras och lärare skall inte nedslitas på samma sätt. Vi tror också att det skulle bli en annan ordning.

Dessutom tror vi på vårt hall att en kristen skola skulle genom sin fostran indirekt medföra ett samhälle, som kan använda mer pengar på väsentliga och nyttiga förbättringar och för hjälp åt de fattiga folken - eftersom social- och kriminalvård skulle kosta mindre.

Man kan bestrida det, men uppfattningen delas av många.

Vad ställer då utskottet i utsikt? Ja, det finns ingenting att vänta. Vårt land kan bara ha en skola. Majoriteten bestämmer det. Jag måste fråga om det är en riktig tillämpning av konventionen om de mänskliga rättigheterna. Är verkligen svenska folket med på det? Är det verkligen riksdagens uppfattning? Det är givet att majoriteten i riksdagen står bakom, men jag undrar om man har tänkt igenom saken.

I det särskilda yttrandet används ett mildare verb, nämligen torde. Det står att inrättandet av en alternativ skola torde medföra betydande konsekvenser. Det låter som ett eko från i fjol. Trots principiella skäl anser man inte alternativet som en realistisk möjlighet.

Vad skall vi då säga till föräldrarna? Ni har riktiga principer. Ni stöder er på de mänskliga rättigheterna, som vi erkänner. Ni har rätt att bestämma om era barns fostran och skolgång, men ni får lov att godkänna den skola vi har. Det är den enda skolan, och vi kan aldrig få någon annan.

Givetvis har det särskilda yttrandet rätt i att man på annat sätt kan vidtaga förbättringar inom den obligatoriska skolans ram. Visserligen har

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

jag skrivit under motioner som kräver konfessionell undervisning och efterlyser kristen etik inom skolan, alltså herrar Oskarsons och Werners i Malmö motioner, men samtidigt vet vi att skolan på många håll blivit sådan att man faktiskt efterlyser ett alternativ, att många föräldrar kräver valfrihet. För dem återstår då att själva skapa och betala en undervisning de vill vinna för sina barn.

Vi tycker att det är någonting som liknar åsiktsförtryck. Det måste finnas valmöjligheter. Den skolan kommer – det är jag övertygad om – som präglas av skall vi säga kristen miljö, kristen målsättning, kristna perspektiv.

Redan i dag anordnas bibelkurser och katekesförklaringar efter skoltid. Om sommaren och vid ferierna sker skolgång, men det blir nödvändigt med en heltidsskola med en annan anda. Den skall genom miljö och undervisning ge kristen grund och etisk vägledning för ett rikt och självständigt liv. Därigenom hjälps eleverna att motstå de nedbrytande krafter som på ett skrämmande sätt är verksamma i dagens samhälle. Jag skall citera bara ett enda uttalande. I april 1970 skrev sålunda Härnösands stifts skolprästkommitté i ett yttrande om Lgr 69: "Kommittén finner det därför angeläget att betona värdet av att samhället erbjuder sina medborgare alternativ till det nuvarande alltför slutna skolsystemet. För att en sådan ordning skall komma till stånd är det nödvändigt att skolpenningen får följa eleven." I yttrandet instämde Härnösands stiftsråd.

Det är ju detta vår motion yrkar på: skolpenningen med eleven. Det är demokratiskt. Det är folkrättsligt riktigt.

Herr talman! Jag dristar mig t. o. m. att tro att majoriteten av svenskarna omfattar samma övertygelse – principiellt, som det står i yttrandet. Betyder då inte principerna något?

Jag delar alltså inte utskottets uppfattning att de genomgripande förändringarna skulle göra att vi inte kan gå på den här linjen. Förändringarna kan inte vara negativa eller ekonomiskt farliga. De måste också vara praktiskt genomförbara. Jag anser att det är en lysande nationalekonomi att gå på denna linje, och framtiden skall ge mig rätt.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till motionen 877.

I detta anförande instämde herrar Oskarson, Åkerlind, Ringaby och Nisser (samtliga m).

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Också utbildningsdepartementets huvudtitel har tillkommit under knapphetens stjärna – kall och Sträng. I år sker ingen påtaglig satsning på någon av de många punkter där behoven av vidgat stöd eller pedagogisk förnyelse är uppenbara. Det är, kan man säga, en proposition i andhämtningens tecken.

Det är samtidigt uppenbart att den omfattande skoldebatten – kritiken, förslagen till förändringar från elever, lärare och föräldrar – nu nått också utbildningsdepartementet. För inte så värst länge sedan betraktades varje form av kritik mot den nya skolan som något reaktionärt och misstänkt. Under förra året kunde man notera att

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

skolöverstyrelsen började inse att konstruktiv kritik i längden inte kan avvisas – den måste bemötas men också leda till utvärdering, självkritik och vilja till omprövning.

Sist av alla bestämde sig också departementet för att inse att kritik, som syftar till förbättring av den nya skolan, inte rimligen kan betraktas som reaktionär. Så synes vi då äntligen ha nått det stadium då en seriös skoldebatt på nytt kan föras – i form av en dialog mellan skolpolitiker och administratörer å ena sidan samt elever, lärare, föräldrar och avnämare å den andra.

Innan vi så småningom beslutar om 3 189 miljoner kronor till grundskolan vill jag säga några ord om prioriteringarna inom undervisningssektorn, närmast om den styrningsmekanism som statsbidragssystemet utgör – på gott och ont – och om förutsättningarna för en mera intensiv pedagogisk försöksverksamhet. Tillkomsten av de nya storkommunerna gör att en större frihet till experiment borde medges kommunerna, främst i syfte att åstadkomma en så realistisk och bred försöksverksamhet som möjligt. Inte minst angeläget vore att kommunerna stimulerades till nyskapande insatser på elevvårdens och hemkontakternas område och att statsbidragssystemets utformning inte lade hinder i vägen för förnyelse på denna punkt.

I vårt land har, märkligt nog, frågorna om utbildningens ekonomi hittills tilldragit sig mycket liten uppmärksamhet. Utbildningens andel av de samlade resurserna har undan för undan stigit och naturligtvis bidragit till att skapa de allvarliga balansproblem som den svenska ekonomin, liksom många andra länders, har. I ett sådant läge är frågorna om prioriteringar och urvalssystem särskilt angelägna. På vilka sektorer skall vi i vårt land främst satsa under de närmaste åren – förskola eller vuxenutbildning, de gymnasiala skolformerna eller universiteten? Vilka kostnadsbesparingar kan göras utan att undervisningens kvalitet äventyras? Vilka stimulansmoment kan införas som syftar till rationalisering och ökad effektivitet utan att man ifrågasätter behovet av en mera mänsklig arbetsmiljö också i skolan? Kan ett tillkrånglat statsbidragssystem ersättas med någon form av programbudgetering, där staten tar en viss del av ansvaret?

Alla dessa och många andra frågor är i högsta grad aktuella men något förbisedda och borde i större utsträckning än vad nu är fallet bli föremål för prövning och avväganden i kommunerna men också i ämbetsverk och departement. Det kommer självfallet att så småningom bli anledning återkomma till dessa problem liksom till alla de frågor som hänger samman med undervisningens kvalitet. Bl. a. kommer utbildningsutskottet senare i år att behandla en rad motioner om skolans inre arbete.

Jag vill alltså, herr talman, gärna tillstyrka att vi beviljar dessa 3 189 miljoner kronor. Men tillåt mig att göra ett par kommentarer på några punkter. Den första gäller statsbidraget till svensk undervisning i utlandet. Skolöverstyrelsen har där äskat en 20-procentig ökning av medelsbehovet, vilket skulle innebära totalt 5 miljoner kronor, men utbildningsministern ansåg att erfarenheterna av 1968 års beslut borde undersökas innan en så kraftig uppräknings skedde. Nu har skolöverstyrelsen fått i uppdrag att göra en sådan översyn, och jag hade motionerat om

att man skulle låta olika kategorier utlandssvenskar vara representerade i den utredningen. Jag nämnde SIDA:s experter, missionärer, diplomater, affärsmän och andra.

Utskottet har nu förutsatt ett nära samråd mellan skolöverstyrelsen och dessa kategorier. Jag tror att detta är nödvändigt, inte minst med hänsyn till vårt växande internationella ansvarstagande. Jag tycker att formuleringen i statsverkspropositionen på denna punkt är något snål. Det får inte vara så att vi lägger onödiga hinder i vägen för de svenskar som har eller avser att skaffa sig internationella arbetsuppgifter.

Den andra punkten som jag vill ta upp gäller frågan om fritt valt arbete som i någon mån berör det som herr Nilsson i Agnäs var inne på om utrymme i skolan för aktiviteter av olika slag. Det föreligger uppenbarligen en viss oklarhet om hur det fritt valda arbetet skall utformas. Jag skulle gärna vilja passa på och fråga utbildningsministern, eftersom han finns inne i kammaren, hur han ser på detta. Tidigare har man haft den uppfattningen att det här råder stor restriktivitet när det gäller möjligheter till insatser från organisationernas sida. Det har t. ex. sagts att studieförbunden inte skulle få engagera sig i fritt valt arbete genom att göra särskilt studiematerial för de timmarna. Såvitt jag vet finns det emellertid nu studieförbund som planerar sådant material och t. o. m. förbereder kampanjer genom vilka man syftar till att stimulera de egna medlemsorganisationerna att försöka påverka skolstyrelseledamöter och andra att skapa en viss form för eller en viss inriktning av det fritt valda arbetet. Jag är i och för sig inte negativ till detta men tycker det vore bra om vi kunde få klarhet på denna punkt. Jag tror nämligen att det är viktigt att *alla* organisationer och studieförbund har lika stora möjligheter när det gäller denna speciella form för kontakt med skolan.

Den tredje punkten som jag mycket kortfattat vill beröra gäller resonemangen om alternativ skola. Jag tror det är nödvändigt att göra det, eftersom jag egentligen inte på någon enda punkt kan acceptera herr Nilssons i Agnäs argumentering.

Det finns en rad skäl till att vi i Sverige håller oss med en av samhället driven, sammanhållen skola. Jag tror det är viktigt att också de som har ett personligt kristet engagemang tänker över vad som skulle hända om man bryter sönder det systemet. Herr Nilsson i Agnäs pekade på de samhällsekonomiska skälen, och man kan väl mycket kort och koncist konstatera att vi i vårt land inte har råd med en alternativ skola – de svenska kommunerna har det inte, knappast heller statsmakterna. Men viktigare än det är att det finns principiella skäl att avvisa en alternativ skola. Jag tror att en av de faktorer som har bidragit till att vi har en relativt sammanhållen kultur i vårt land är att vi inte från början har haft det splittrade skolsystem som man har i länder där man har byggt upp olika konfessionella skolor, där katolikerna håller sig med sina skolor, protestanterna med sina, där det finns något slags allmän skola vid sidan om dem och där man placerar in barnen redan från sex-sjuårsåldern i olika kategoriskolor. Jag tror inte att det är särskilt lyckligt.

Man kan dessutom säga – och på den punkten borde väl herr Nilsson i Agnäs vara känslig – att om man driver den linjen alltför hårt innebär det att man rycker undan grunden för religionskunskapens ställning i de

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

svenska skolorna. Det system som vi har är unikt i världen. Jag vet inte något annat land där man har en religionsundervisning som är objektiv och som accepteras både av dem som har en personligt kristen livssyn och av människor med annan livsåskådning. Jag tror att det är ett värde ur kunskaps- och gemenskapssynpunkt att vi har detta. Jag vill alltså mycket bestämt avvisa dessa resonemang om ett alternativt skolsystem som har börjat växa fram här och där. Låt oss slå vakt om det skolsystem vi har i vårt land och gärna förbättra det!

Och slutligen – och det är det inte minst väsentliga: någonstans måste gränsen gå mellan den uppgift som samhället och skolan har och den uppgift som kyrkorna och trossamfunden har. Jag är rädd för att herr Nilsson blandar ihop dessa uppgifter litet väl mycket. Vilken funktion skall kyrkorna och samfunden ha om skolan skall övertaga ansvaret för den konfessionella undervisningen? Är det inte rimligt att man någonstans markerar en gräns mellan staten och skolan å ena sidan och kyrkorna och trossamfunden å andra sidan?

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wikström måste ha missuppfattat mig – jag har inte tagit upp frågan om fritt valt arbete. Jag tror inte att det är möjligt att på utrymmet för fritt valt arbete lägga vad vi åsyftar i vår motion.

Det är alldeles tydligt att herr Wikström och jag har helt oförenliga åsikter på detta område. Det må vara oss tillåtet – jag tror inte att jag kan påverka herr Wikström. Jag delar emellertid inte hans uppfattning att det i andra länder skulle vara bevisat att det blir negativa följder om det finns alternativa skolor. Det finns ju personer som har gjort enkäter i andra länder, bland dem en lärare härifrån Stockholm som nu har flyttat till Australien. Han har frågat hur det är med alternativet och hur det slår ut, och såsom han redovisade det var det mycket bra. Jag har också på vissa resor försökt ta reda på detta och genom viss läsning sett på det, och jag har ingen känsla av att de negativa följderna av en uppdelning, som herr Wikström talade om, skulle vara med verkligheten överensstämmande.

Det är klart att om den skola som vi har skulle kunna ge mer utrymme åt konfessionell undervisning i kristendom och en del andra saker, om det kunde bli en litet fastare ordning – om vi kunde tro på en utveckling åt det hållet – så skulle de här problemen bli mindre brännande. Men vad som har gjort så många föräldrar förtvivlade och drivit på saken är ju att man tycker att det bara utvecklas åt andra hållet, i negativ riktning.

Vad orkar kyrkorna, som får större och större bördor på sig med arbetsgivaravgift och olika tungor? Kan de verkligen sätta in så mycket mer arbete? Ja, vi blir tvungna att ge undervisning vid sidan av skoltiden inom kyrkans ram, det är sant. Men det är inte lätt.

Trots allt framhärdar jag i min uppfattning att här i landet kommer den alternativa skolan, och jag menar att det är en positiv utveckling. Jag beklagar bara att den tydligen kommer att bli betalad av de föräldrar som vill ha den, att vi inte som i vissa andra länder kan få den ordningen att pengarna följer med eleven.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag har skrivit en motion i det här ärendet, där jag föreslår "att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning och förslag rörande utökad trafikundervisning i grund- och gymnasieskola samt förläggande av körkortsutbildning till gymnasieskola eller till av kommun anordnade specialkurser". Den motionen har egentligen trafiksäkerhets-synpunkter som bakgrund, så den har kanske, höll jag på att säga, hamnat i fel utskott, så till vida som jag förstår att utbildningsutskottet måste vara väldigt kritiskt mot varje försök till intrång i den gymnasieskola eller grundskola som nu finns. Det är inte lätt att komma med någonting nytt.

Det rör sig emellertid om några saker som jag tycker är mycket väsentliga. Först och främst tror jag inte att det finns något ämne eller någon färdighet som är av en sådan allmänbetydelse för alla människor som undervisning i trafik och undervisning i att föra och sköta ett motorfordon. Om man inte kan göra det gäller det livet. Även om man inte själv är ägare av motorfordon är det ju farligt att vara på gator och trafikleder, om man inte kan trafikreglerna. Och då man själv skaffar sig ett motorfordon är det ännu mer väsentligt att man kan föra det på ett rätt sätt.

I åldrarna från 15 till 19 år inträffar det största antalet olyckshändelser. Under året juli 1969–juni 1970 var det inte mindre än 135 ungdomar i den åldern som förolyckades, och av dem var 47 förare.

Är då undervisningen inte bra som den är nu? Jag vill inte klaga på våra bilskolor. De utför säkert ett gott arbete, men det är inte någon lagplikt att gå i dem. Det finns en del som skaffar sig undervisning vid sidan om, och vid den ganska snabba kontrollen som våra bilinspektörer måste göra, innan de ger ett körkort, hinner de givetvis inte genomskåda alla de brister som finns i utbildningen.

Det finns också vissa utbildningsdetaljer som inte förekommer vid våra körskolor och som knappast heller är möjliga att genomföra. Jag tänker på den halkkörning som ju är vår lott här i Sverige under stora delar av året. Men inte har körskolorna någon möjlighet att anordna halkbana där de kan undervisa sina adepter. Det har också sagts att vi snart kommer att få särskilda krav på körkort för personer som skall föra tyngre fordon. Jag frågade en av bilskoleägarna om det fanns någon rimlig möjlighet för dem att skapa en sådan materielutrustning att de kunde ha en dylik utbildning. Han medgav att de inte har någon sådan möjlighet.

Jag är av den bestämda uppfattningen att samhället måste ta hårda tag just då det gäller vår trafikutbildning för att vi skall få så mycket trygghet och säkerhet i trafiken som man kan uppnå. Av dessa skäl yrkar jag bifall till motionen 489.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Jag vill först instämma i vad herr Wikström sade här, att vi i oppositionen känner oss bundna av den knapphet och det karga budgetläge som nu råder. Jag kan även instämma i hans resonemang beträffande alternativ skola.

Nu vill jag endast uppehålla mig litet vid en annan punkt i detta eniga utskottsbetänkande. Med tillfredsställelse konstaterar jag att vi har

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

lyckats uppnå enighet i utskottet om en skrivning, föranledd av ett par motioner, av vilka den ena var undertecknad av inte mindre än 24 ledamöter av kammaren. Det gäller här kristendomsundervisningen i skolan.

Det talas ju ofta om att vi skall ge rum för olikheter i skolan. Varje elevs speciella intressen, begåvning osv. skall i görligaste mån tillgodoses. Vi ger också mer än förr rum för individualisterna i skolan, och det är bra. Den situationen gäller också för religionsundervisningen. Vi har blivit överens om att på ett objektivt sätt meddela religionsundervisning i skolorna. Den individuella integriteten skall även respekteras. För detta finns det rätt så utmärkta anvisningar i den nuvarande läroplanen. Den ger även ledning för t. ex. undervisningen i den kristna religionen. I utskottet har vi enats om att i detta sammanhang helt enkelt citera valda stycken ur läroplanen för att belysa detta.

Det är möjligt att många tycker liksom motionärerna, att det kan vara en del kritiska anmärkningar att anföra här. Men man bör observera att läroplanen talar om en objektiv religionsundervisning. Det innebär inte, som många tycks tro, att man skall låta lektionerna passera så slätstruket som möjligt i dessa stycken. Nej, religionernas etiska värden och även den kristna etiken beträffande hänsyn till medmänniskorna bör framhållas med både allvar och reda.

Det är klart att en del människor kan sakna respekt för dessa fundamentala värden i vår tid. Men skolan har i dag problem med relationerna individerna emellan, och det finns även anledning att stanna litet inför detta. Det förekommer elever emellan pennalism och våldsövergrepp som är skrämmande i sin råhet och sadism, som t. o. m. utlöser förtvivlade självmordshandlingar i enstaka fall. Skolan måste därför nu mer än någonsin se som sin uppgift att meddela en human fostran, där vi lär oss att respektera rättens och frihetens mest elementära regel – att inte våldföra sig på sina medmänniskor.

Vår undervisning skall vara objektiv, och jag upprepar att den skall ha respekt för oliktänkande. Men den måste också vara vägledande. Vi som 1962 tillhörde särskilda utskottet, vilket behandlade och tillstyrkte vår grundskola, kommer säkert ihåg den interna religionsdebatt som där förekom. Men vi enades också då om ett gemensamt uttalande, och jag tror det har varit av ett ganska stort värde. Jag vill direkt ur utskottsutlåtandet läsa de meningar som jag tänker på i detta sammanhang och där vi har citerat 1962 års särskilda utskott: "Ett sammanfattande resultat har därvid erhållits, nämligen den målsättning enligt vilken lärarna i ämnet kristendomskunskap på samma sätt som varje annan lärare skall utföra sin uppgift med intresse för och inlevelse i sin undervisning. Departementschefens uttalande i fråga om målet för undervisningen i ämnet kristendomskunskap, som ansluter sig till vad beredningen anfört och föreslagit, är därför inte en sådan kompromiss som innebär utslätande av motsättningar. Den lämnar sålunda inte läraren utan ledning i hans arbete."

Den skrivningen är väl ett ganska starkt underlag, och den leder väl också lärarna in på en undervisning som jag tror är i enlighet med vår tid, med respekt för oliktänkande. Vi skriver också, efter att ha anfört detta

citat, att utskottet förutsätter att lärarna i sin undervisning strävar efter att fullfölja intentionerna i riksdagsbeslut och läroplan. Det är kanhända en självklarhet att vi gör detta, men jag tror att det ändå har en viss betydelse.

Herr talman! Jag vill sluta med att för egen del säga att jag tror att vi är skyldiga vår tid och skola en objektiv tros- och religionsundervisning, men vi är också skyldiga vår generation och vårt folk en undervisande skola med vägledning i humanism och tolerans, med klar uppfattning av och respekt för människovärdet. Det måste klart sägas ut till var och en, att sker inte detta utan vi låter det fortsätta i slentrian, då gör både pedagogerna och vi skolpolitiker vår ungdom en otjänst som kan bli ganska svår att reparera.

Jag har, herr talman, bara helt kort velat markera utskottets enighet i denna fråga, som jag tror har stor betydelse för den fortsatta debatten om undervisningen i detta ärende.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Kammarerna har att i dag behandla två betänkanden från utbildningsutskottet. Det rör sig om anslag på ca 5 miljarder sammanlagt – 300 miljoner mer än föregående år. I sammanhanget har framförts ca 50 motionsyrkanden. Inte en enda av motionerna yrkar utskottet bifall till, men på ett par punkter har utskottet kommit fram till att göra tillkännagivanden i anledning av i motioner framförda synpunkter.

Jag vill betona att de båda betänkandena från utbildningsutskottet är enhälliga, med undantag för en enda punkt, där det finns en reservation från ett av partierna i utskottet. Det är naturligtvis av stort värde om utbildningspolitikerna i riksdagen kan nå största möjliga enighet; det medverkar till att ge alla dem som i olika egenskaper arbetar i skolväsendet en trygghet i arbetet.

Herr talman! Jag kommer att under denna punkt, punkt nr 10 i betänkandet, ta upp till diskussion endast de frågor som någon tidigare debattör har tagit upp till diskussion. Och jag skall göra det kortfattat – jag hänvisar i princip till vad utskottet har skrivit i sitt betänkande.

Herr Nordstrandh har tagit upp till diskussion frågan om skolledarna ute i kommunerna. Departementschefen meddelar i statsverkspropositionen att bestämmelserna då det gäller behörighetskraven för skoldirektör och biträdande skoldirektör kommer att ändras så att i kommuner, där det finns mer än en befattningshavare av den typen, skall hälften av tjänsterna kunna besättas med innehavare som icke har behörighet att inneha ordinarie lärartjänst. För min egen del hälsar jag detta med stor tillfredsställelse. Det är en utveckling i rätt riktning – men jag förstår att det på sina håll kan råda delade meningar om det. Jag vill också understryka – vilket också herr Nordstrandh gjorde – att när det gäller arbetsfördelningen i kommunerna mellan de olika befattningshavarna är det den kommunala skolstyrelsen själv som får avgöra hur arbetet skall fördelas. Utskottet förutsätter att det ute i de kommunala skolstyrelserna kommer att anses självklart att man skall fördela de pedagogiska och administrativa arbetsuppgifterna på de befattningshavare som bäst passar för respektive arbetsuppgifter.

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

Herr Henmark tog upp frågan om trafikundervisningen. Jag kan till honom och en hel rad andra motionärer vid denna och övriga punkter i utskottets betänkande säga, att om vi bara hade plats på skolschemat, så är det mycket som skulle vara bra att ha med där. Det vore i och för sig värdefullt om vi kunde öka ut undervisningen i trafikkunskap, men vi kan inte göra det, om vi inte samtidigt får ett recept från motionären var vi skall minska på andra håll på schemat. Ingen av oss är beredd att göra skolorgdomarnas arbetsvecka längre än den nu är, och därför kan vi inte föra in nya ämnen på skolschemat utan att minska på något annat håll. Här gäller lagen om kommunicerande kärl, och det är en problematik som vi har att brottas med varje gång som ett i och för sig angeläget önskemål kommer upp till behandling.

Utskottet erinrar om att när det gäller trafikundervisningen pågår det här i landet en intressant försöksverksamhet, och det är möjligt att den verksamheten kommer att leda till att utbildningsmyndigheterna kommer att göra en del justeringar på skolschemat som ger oss möjligheter att få in mera undervisning i trafikkunskap i skolan. Utskottets skrivning är mycket positiv på den punkten. Jag tror också att utskottet skulle hälsa en sådan justering med tillfredsställelse. Men vi har inte varit beredda att under pågående verksamhet med olika typer av experiment göra något mera bestämt uttalande därvidlag.

Utskottets vice ordförande tog upp frågan om fritt valt arbete. För egen del upplever jag det så, och jag tror att det också är utskottets uppfattning, att ingenting hindrar folkrörelser och studieförbund från att engagera sig i ämnet fritt valt arbete – under en mycket bestämd förutsättning, nämligen den att uppläggningsarbetet överensstämmer med skolans målsättning i övrigt. Jag anser det finns skäl att säga, att man med tillfredsställelse skulle hälsa folkrörelsernas engagemang i skolan under den förutsättningen.

Det problem som berett oss det största bekymret i utskottet har emellertid varit frågan om kristendomsundervisningen och de etiska frågorna. Där har det väckts flera motioner, och vi har fört en lång diskussion om de frågorna i utskottet. Men vi har ändå, och det noterar jag med alldeles speciell tillfredsställelse, lyckats skriva oss samman, i stort sett med hänvisning till det arbete och den möda som lades ned av 1962 års särskilda utskott och i arbetet med läroplan för grundskolan.

Med instämmande i vad några tidigare talare anfört vill jag säga till herr Nilsson i Agnäs att det är helt otänkbart att vi här i landet skulle acceptera motionärens tankar på en alternativ skola. Det är både av kostnads- och andra skäl helt omöjligt att göra det. Att parallellt med det skolsystem som vi nu med så mycken möda och så stora ansträngningar håller på att bygga upp skapa ytterligare ett skolsystem med konfessionell kristendomsundervisning och de andra inslag som motionären vill ha är definitivt omöjligt. Utskottet är mycket kategoriskt i sitt avvisande av de propäerna.

När det sedan gäller livsåskådningsdebatten i skolan i övrigt och undervisningen i alla de känsliga frågorna ber jag att få erinra om vad som står i inledningskapitlet till läroplan för grundskolan, nämligen följande: "Den enskilda människan är medlem av skilda gemenskapskretsar.

Dessutom är hon samhällsmedlem såväl i den nationella som i den internationella gemenskapen. För att hon skall kunna finna sig till rätta i tillvaron måste hon redan under skoltiden få öva sig att leva och verka i gemenskap med andra och förbereda sig för sin roll som aktiv medborgare i morgondagens samhälle, som betydligt mer än det nuvarande kommer att kräva samverkan och solidaritet mellan människor.”

Denna allmänna målsättning måste naturligtvis i allra högsta grad gälla i fråga om de olika religiösa och etiska olikheterna i människornas livsuppfattning. Till skolan kommer ungdomar från de mest väsensskilda livsåskådningsmiljöer. Den strida strömmen av invandrare från andra delar av Europa med andra kulturella och religiösa traditioner än våra understryker ytterligare läroplanens betoning av att ungdomarna i skolan får lära sig att respektera olikhet och att leva i gemenskap även med dem som har sina ideologiska förankringar i andra livsåskådningar än deras egna. Skolan skall ge en objektiv orientering om de olika religiösa, politiska och andra livsåskådningarna. Den skall vidare söka stimulera till självständigt tänkande och personlig värdering men hela tiden med respekt och förståelse för de olika motiveringar och känsloupplevelser som vägleder olika människor i sökandet efter en personlig livsåskådning.

Om dessa allmänna principer har det genom åren rätt betydande enighet i vårt land. Det låg mycket arbete bakom kompromisserna i 1962 års särskilda utskott och bakom formuleringarna i läroplanen för grundskolan. Utskottet erinrar i dagens utlåtande om detta men konstaterar också att objektivitetskravet naturligtvis i praktiken stundom kan vara svårt att upprätthålla och att det ytterst i varje kulturkrets ligger vissa gemensamma värderingar i botten.

Herr talman! Respekt för människovärdet, tolerans mot olikhet och de demokratiska samlevnadsformerna utgör den resonansbotten mot vilken den svenska skolans fostran till personligt ansvarsmedvetet ställningstagande skall ske. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att jag sade att jag förstår att det är svårt att få in undervisning i ett nytt ämne i skolan. Men jag sade också att det väl knappast är något ämne som en människa har nytta av så omedelbart efter skolan och som är av så allmän natur som just trafikundervisningen och undervisningen i konsten att föra ett motorfordon. Det tycker jag bör vara motiv nog för att göra en omprövning. Jag begärde också att man skulle göra en utredning och framlägga förslag – således inte att något skulle utföras direkt – och det tror jag att det finns skäl att göra nu.

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar efter utskottsordförandens anförande att det är utsiktlöst att vänta en skolparallell. Herr Larsson i Staffanstorp påpekade alldeles riktigt att det är oerhört mycket som är skrämmande – han höll på sätt och vis med mig här – och han sade också att vi gör

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

ungdomen en otjänst om vi inte kan ändra på det. Men det är ju ändå så i mastodontskolorna som vi har byggt att disciplinproblemen ökar alltmer. Jag skall inte trötta med uppräknningar av allt; alla här i kammaren känner till svårigheterna och ingen kan förneka dem. Kan vi då förändra skolan, så hälsar jag det med glädje. Vi kanske kan få mindre enheter, vi kanske kan hitta på ett sätt att få tillbaka ordningen. Det är många som betvivlar det och som ser som enda möjlighet just ett skolalternativ.

Jag menar att vi som är ansvariga i samhället råår för utvecklingen. Vi har räknat bort den dimension i människolivet som är den viktigaste. Torftig och andelös är den miljö som vi skapar för de unga utan de viktiga ingredienser som bärande livsvärden och tro innebär. I orimliga husanhopningar och trafikmaskinerier, i hetsande och stereotypa miljöer upplever det uppväxande släktet meningslösheten. De unga saknar trygghet, och den tryggheten måste de få, trygghet av annat slag än vi försökt bjuda på. Djupast sett kan man inte leva av materialism. Man måste leva av något annat och för något annat. Jag begär inte att alla skall förstå det. Jag begär bara att de som tänker så och vet att tro och fasta normer är omistliga värden skall få rätt att omsätta sin övertygelse i praktiken. Må det då ske inom den skola som nu finns – låt oss göra någonting för det – eller, eftersom det synes omöjligt, i en parallellskola!

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande trafiken är ett yrkande om ytterligare utredning ganska meningslöst; utredning och experimentverksamhet då det gäller trafikundervisning pågår redan.

Till herr Nilsson i Agnäs vill jag säga att det är ingen som har påstått att dagens skola är problemfri. Vi är alla medvetna om att det finns många stora svårigheter att brottas med, och jag vill påminna herr Nilsson i Agnäs om utredningen om skolans inre arbete, som sedan förra sommaren arbetar ganska intensivt. Jag vill också erinra om att det vid flera tillfällen har sagts att allteftersom den utredningen framlägger förslag, som kan leda till åtgärder och förbättringar på skolans område, skall dessa förslag beaktas.

Det är inom ramen för vårt nuvarande skolsystem som förändringarna och förbättringarna skall göras och inte genom att skapa ett nytt skolsystem parallellt med det vi byggt upp.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Ett par yttranden som har fällts föranleder mig att säga några ord.

Som herr Nilsson i Agnäs nyss sade tycks det av herr Alemyrs yttranden att döma vara helt omöjligt att få igenom ett förslag om alternativ skola. Herr Alemyr säger att det är helt otänkbart och att det är för dyrt.

Jag anser att enligt vårt förslag en alternativ skola – liksom herr Nilsson i Agnäs tror jag att en sådan skola kommer vare sig denna riksdag säger nej eller inte men den kanske kommer utan statsbidrag – inte behöver kosta mer, som vi har påvisat i motionen, om statsbidragen följer eleven. Att det skulle bli för dyrt sade även herr Wikström.

Herr Wikström hade tre skäl för att avstyrka förslaget om en alternativ skola. Han sade för det första — om jag inte hörde fel — att en alternativ skola är farlig, för det andra att vi inte har råd med en alternativ skola och för det tredje att den skulle skada kristendomsundervisningen i den vanliga skolan.

Det är rätt märkliga argument som framförs. Har vi inte råd med en alternativ skola? Naturligtvis kan man hävda att det kan bli något dyrare med den skolformen vid sidan om den nuvarande om man ser enbart till den detaljen. Men om vi med en kristen fostran i en alternativ skola får färre brottslingar, färre alkoholister, färre narkomaner osv., har vi inte råd med det? Är det felaktigt? Är en alternativ skola med en kristen fostran felaktig, herr Wikström? Och på vilket sätt skulle den skada religionsundervisningen i den vanliga skolan? Jag kan inte förstå detta resonemang.

Jag tycker att vi skall vända på resonemanget. Det är just den argumenteringen som herr Wikströms nu, som är farlig för ungdomen, för kristendomen i vårt land, för barnen och för föräldrarna, som inte har råd med att sådana åsikter framförs i allt större utsträckning. Det har inte vårt folk råd med.

Se på de indirekta vinster som ett alternativt skolsystem kan ge — de kan bli ganska stora i längden — och se inte bara på de eventuella direkta kostnadsökningarna! Om vi ser litet längre i den här frågan är inte den alternativa skolan farlig utan tvärtom en stor vinst för Sverige. Jag tror, liksom herr Nilsson i Agnäs, att den kommer med eller mot riksdagens vilja.

Jag vill instämma i yrkandet om bifall till motionen 877.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har nog inte använt uttrycket "farlig". Jag avisade den alternativa skolan av tre skäl.

För det första har vi inte råd med den av samhällsekonomiska skäl. Det rör sig här inte om några miljoner kronor, utan skall man genomföra ett sådant system innebär det merkostnader av miljardstorlek för stat och kommun.

För det andra avisade jag den alternativa skolan av principiella skäl. Jag använde inte uttrycket "farlig", men den alternativa skolan är principiellt inte acceptabel.

För det tredje rycker ett genomförande av den alternativa skolan undan den grund på vilken principen om den objektiva religionsundervisningen vilar.

Herr Åkerlind menade att jag har min ståndpunkt därför att jag inte tänker tillräckligt långt framåt. Jag tror att det är så enkelt som att vi har två helt skilda uppfattningar på denna punkt. Jag betraktar inte herr Åkerlinds uppfattning som på något sätt farlig. Jag kan bara inte dela den!

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
24 mars 1971

*Bidrag till driften
av grundskolor
m.m.*

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 877, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 10 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 877.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	267
Nej	--	22
Avstår	—	8

Mom. 3-5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 489, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 7-11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta föredragningen av detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till aftonsammanträdet.

§ 17 Interpellation nr 90 ang. omprövning av regionalpolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c), som yttrade:

Herr talman! Vid riksdagsbeslutet 1962 om kommunblocken underströks att de nya storkommunerna skulle omfatta näringsgeografiskt sammanhängande regioner. Kommunerna skulle inrymma flertalet av de anordningar som bör ingå i den kommunala verksamheten. De skulle

hållas samman av en spontan intressegemenskap kring centralorten, och de skulle ge utrymme för ett differentierat näringsliv, som kan utgöra grunden för en stabiliserad befolkningsmässig och ekonomisk utveckling.

Den nu pågående kommunreformen inriktades alltså vid principbeslutet på att kommunerna skulle bygga på bestående näringsgeografiska enheter. Från den kommunala demokratins synpunkt är detta av utomordentlig betydelse. Förutsättningen är då att lokaliserings- och regionalpolitiken är inriktad på ett tillfredsställande näringsgeografiskt underlag i de nya kommunerna.

Det är emellertid uppenbart att den regionalpolitik som förts under en följd av år inte kunnat tillgodose detta syfte. Den har i hög grad varit inriktad på centralisering av bebyggelse och näringsliv. Detta har bekräftats genom länsplan 1967 och nu senast också genom länsprogram 1970. För åtskilliga storkommuner eller kommunblock skulle enligt den nämnda planeringen en avsevärd befolkningsminskning inträffa under de framförliggande årtiondena.

I mitt hemlän, Kronobergs län, gäller detta beträffande fyra kommuner, nämligen Tingsryd, Uppvidinge, Lessebo och Älmhult. Här är det frågan om områden, som saknar ett tillräckligt differentierat näringsliv. Jord- och skogsbruket omstruktureras snabbt, innebärande betydande friställning av arbetskraft. Om då de s. k. stadsnäringarna, främst industrin, inte i tillräcklig utsträckning kan bereda nya sysselsättnings-tillfällen, blir det negativa konsekvenser för kommunernas befolknings-utveckling. Detta är sålunda ett aktuellt hot mot de fyra nämnda kommunerna i Kronobergs län. Motsvarande situation gäller för åtskilliga kommuner eller kommunblock i andra län.

Det är angeläget att de nya storkommunerna kan bestå som livskraftiga näringsgeografiska områden. Detta är väsentligt från den kommunala demokratins synpunkt – men också från jämlikhets- och miljöpolitiska utgångspunkter. Såsom framhållits hade också kommunblocksbeslutet 1962 den innebörden, att de nya kommunerna skulle utgöra grunden för en stabiliserad befolkningsmässig och ekonomisk utveckling. Regionalpolitiken har hittills inte varit i god överensstämmelse med denna målsättning.

Det är enligt min mening nödvändigt att regionalpolitiken snarast inriktas på att möjliggöra att de nya storkommunerna får en sådan differentiering av sitt näringsliv, att de kan bestå som självständiga näringsgeografiska områden. Kommunblock eller nybildade storkommuner med vikande sysselsättningsmöjligheter måste få ett effektivt regionalpolitiskt stöd.

Härmed avser jag såväl lokaliseringsstöd i form av lån och bidrag m. m. som en lämplig lokalisering av samhällets service. Det sistnämnda har primär betydelse. Tillräcklig samhällelig service är en förutsättning för upprätthållande av näringsliv och bebyggelse. Det är väsentligt att statliga servicefunktioner, t. ex. vägar och allmänna kommunikationer, lokaliserar så, att de nya kommunerna kan bestå och utvecklas som näringspolitiska enheter. Det är angeläget att staten medverkar till att tillfredsställande kommunal service kan upprätthållas.

Det ekonomiska lokaliseringsstödet har hittills utgått främst inom det

s. k. stödområdet. I andra delar av landet har det efter direkta regeringsbeslut kunnat utgå i form av punktinsatser. Denna ordning kan naturligtvis inte vara tillfredsställande om man vill utnyttja lokaliseringsstödet för upprätthållande av de nya storkommunerna som näringsgeografiska enheter. Ett mera generellt verkande system måste då skapas. Lokaliseringslån och lokaliseringsbidrag är härvid väsentliga. Men angeläget är också att främja företagsamheten genom t. ex. produktionsrådgivning, yrkesutbildning och hjälp till försäljningsorganisation. För många kommuner är det särskilt viktigt att ökade sysselsättningsmöjligheter kan beredas för kvinnlig arbetskraft. En viktig fråga i sammanhanget är också att bostadsbyggandet fördelas på ett regionalpolitiskt riktigt sätt mellan kommunerna.

För den kommunala demokratin måste det anses vara ett grundvillkor att de nya storkommunerna ges möjligheter att bestå som näringsgeografiska enheter. Detta nödvändiggör en skyndsamt anpassning av regionalpolitiken.

Med stöd av vad jag här har anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att skyndsamt ompröva regionalpolitiken i syfte att ge kommunblock och storkommuner, som har vikande sysselsättnings- och befolkningsutveckling, möjligheter till ett differentierat näringsliv, som kan utgöra grunden för en stabiliserad befolkningsmässig och ekonomisk utveckling?

Denna anhöllan bordlades.

§ 18 Interpellation nr 91 ang. beviljandet av tillstånd till utbyggnad av skogsindustrin i södra Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Herr DAHLGREN (c), som yttrade:

Herr talman! Skogsindustrins kraftiga utbyggnad i södra Sverige tilldrar sig för närvarande mycket stort närings- och lokaliseringspolitiskt intresse. Bakgrunden härtill är bl. a. att pågående och aviserade utbyggnadsprojekt inte synes rymmas inom ramen för tillgängliga virkestillgångar i ett långsiktigt bedrivet kontinuerligt skogsbruk. Att det förhåller sig så har bl. a. belysts av professor Per Nylinder, skogshögskolan, i en artikel i fackorganet "Skogen". En överutbyggnad av skogsindustrin innebär felinvesteringar från såväl företagens som samhällets sida. Dessa konsekvenser är det angeläget att motverka.

Till frågeställningen hör också vissa lokaliseringssynpunkter i den meningen att alternativa utbyggnadsmöjligheter finns. Så visade t. ex. Västsvenska skogsindustriutredningen i sitt betänkande "Skogsindustri i södra Sverige" (SOU 1969:21) på att utbyggnaden borde koncentreras till vissa skogsindustriella basorter av vilka huvuddelen var belägna vid kusten. Flera av de projekt som nu är aktuella avviker från utredningens lokaliseringsbedömningar. Utvecklingen sedan 1969 – två år – har knappast ändrat förutsättningarna för denna bedömning.

De av mig redovisade synpunkterna är inte främmande för regeringen. Så sent som den 11 december 1970 fick chefen för civildepartementet Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en sakkunnig för att utreda förutsättningarna för lokalisering av skogsindustrier inom vissa sydsvenska vattenområden. Tillsättandet av en utredning tror jag över lag hälsades med stor tillfredsställelse, eftersom ingen part är betjänt av en överutbyggnad av skogsindustrin eller att den erhåller en otillfredsställande struktur och lokalisering. Att civilministern var uppmärksam på dessa konsekvenser kan utläsas av direktiven där det bl. a. betonas att kartläggningen skall ske i nära kontakt med pågående fysisk riksplanering. Även jordbruksministern knöt förhoppningar till utredningen i svaret på en interpellation från Johannes Antonsson angående användningen av sötvattendragen. Sedan han i svaret upplyst om att regeringen ämnade tillsätta den aktuella utredningen framhöll han avslutningsvis: "Härvid är naturligtvis utredningsmaterialets allsidighet av väsentlig betydelse. Den tidigare nämnda utredningen kommer att underlätta koncessionsnämndens ställningstaganden."

Frågan är emellertid nu om utredningen kommer att få någon reell betydelse. Att döma av koncessionsnämndens yttrande till Kungl. Maj:ts den 27 november 1970 samt vissa tidningsuppgifter förefaller det som om koncessionsnämnden inte anser sig ha skäl att vänta med behandlingen av inlämnade ansökningar till dess utredningen blivit klar och överlämnat sitt utlåtande. I efterhand torde man ha små möjligheter att korrigera en felaktig lokalisering eller en för omfattande utbyggnad.

Mot denna bakgrund anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr civilministern få ställa följande interpellation:

Anser statsrådet det från näringspolitiska, sociala och lokaliseringspolitiska synpunkter vara befogat att avvakta resultatet av den av civilministern tillkallade utredningen med uppgift att utreda förutsättningarna för lokalisering av skogsindustrier inom vissa sydsvenska vattenområden innan några definitiva tillstånd för *ut-* eller *nybyggnad* av skogsindustrin i södra Sverige beviljats?

Denna anhållan bordlades.

§ 19 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 69 angående fortsatt valutareglering

Nr 70 med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.

Nr 74 angående stöd till jordbruket i norra Sverige, m. m.

§ 20 Anmäldes och bordlades:

Skatteutskottets betänkande nr 16 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skattebrottslag, m. m. jämte motioner

Civilutskottets betänkande nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna jämte motion

Nr 49

Onsdagen den
24 mars 1971

§ 21 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1235 av herr *Levin*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28 med förslag
till förordning om annonsskatt

Nr 1236 av herr *Henmark m. fl.*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29 angående
omlokalisering av viss statlig verksamhet

Nr 1237 av herr *Antby m. fl.*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 angående
vissa organisations- och anslagsfrågor m. m. rörande försvaret

§ 22 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 161 Herr *Öhvall* (fp) till herr inrikesministern om åtgärder mot
arbetslösheten i Norrbotten:

Avser statsrådet vidta speciella åtgärder med anledning av de höga
arbetslöshetssiffrorna i Norrbotten?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 17.18.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert